

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANABİLİM DALI
MODA TASARIMI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MODA TASARIMINDA TROMPE L'OEİL TEKNİĞİ
VE BEDEN OLUMLAMA ALGISI

HAZIRLAYAN
NİL BERİL KILIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. MUSTAFA FİKRET ATEŞ

ANKARA – 2024

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 25/06/2024

Öğrencinin Adı, Soyadı: Nil Beril Kılıç

Öğrencinin Numarası: 22320226

Anabilim Dalı: Tekstil ve Moda Tasarımı Anabilim Dalı

Programı: Moda Tasarımı Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Doç. Dr. Mustafa Fikret ATEŞ

Tez Başlığı: Moda Tasarımında Trompe L'oeil Tekniği ve Beden Olumlama Algısı

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 114 sayfalık kısmına ilişkin, 31/05/2024 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %17'dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih:25/06/2024

Öğrenci Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa Fikret ATEŞ

İmza:

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezimin yazım sürecinde yanımda olan, yoluma ışık tutan ve en büyük destekçim olan sevgili danışmanım Doç. Dr. Mustafa Fikret ATEŞ'e çok teşekkür ederim. Ön lisans ve yüksek lisans eğitim-öğretim hayatımda her adımımı ileriye doğru atmamı sağlayan Başkent Üniversitesi Ailesi'ne, Moda ve Tekstil Tasarım Bölümü'ndeki arkadaşlarıma ve sevgisini, bilgisini, deneyimini hiç esirgemeyen Dr. Öğr. Pınar TÜRKDEMİR'e en içten duygularıyla teşekkür ederim. Ve hayattaki en büyük şansım olan ailem... Bu süreçte benimle yıprandılar benimle öğrendiler benimle sabahladılar. Her ne olursa olsun arkamda bir dağ gibi duran Annem, Babam ve Abim... Bana bu yoldaki sonsuz güveniniz ve desteğiniz için sizlere çok ama çok teşekkür ederim. Tezimin oluşum aşamasında ve hayatımın her anında desteğini ve sevgisini bir saniye bile esirgemeyen Emin KILIÇ'a kalbimle teşekkür ederim.

ÖZET

Nil Beril Kılıç, Moda Tasarımında Trompe L'oeil Tekniği ve Beden Olumlama Algısı, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Moda Tasarımı Tezli Yüksek Lisans Programı, 2024.

Geçmişten günümüze kadar birçok kaynaktan ve sanat akımlarından etkilenen moda, özellikle son zamanlarda sanat akımlarından etkilenmiş ve sürekli kendini yenilemiştir. Moda ilk zamanlar sanatın dışında tutulmuş olsa da yirminci yüzyıl itibariyle sanat akımları modayı doğrudan ve dolaylı şekilde etkilediği görülmüştür. Araştırmada incelenen sürrealizm sanat akımının bir parçası olarak nitelendirilen trompe l'oeil tekniği; Fransızca kökenine dayanan, aldatma sanatı olarak bilinen ve iki boyutlu düzlemde yansıtılan şeyin üç boyutlu olarak algılanmasını düşündürmeyi sağlayan tekniktir. Araştırmanın konusunu; moda ve sanat kavramları çatısı altındaki trompe l'oeil giysi tasarımlarına yansıma durumu, trompe l'oeil tekniğiyle uygulanmış kadın giysi tasarımları ve sürrealizm akımıyla trompe l'oeil tekniğini kullanarak gerçekleştirilmiş bir kapsül koleksiyon uygulaması oluşturmaktadır. Araştırmanın amacını; sürrealizmin trompe l'oeil tekniğiyle beraber kullanımının moda dünyasındaki yeri, trompe l'oeil tekniğiyle gerçekleştirilmiş kadın giysi tasarımlarının araştırılması ve giysi tasarımlarındaki beden olumlama algısını trompe l'oeil ilkelerinden ilham alınarak yapılmış kapsül koleksiyon oluşturmaktadır. Araştırmanın önemini; moda, sanat, sürrealizm, trompe l'oeil ve beden olumlamayı bir araya getirerek, moda dünyasında yeni bir estetik dil ve anlam katmanı oluşturduğunu göstermektedir. Araştırmanın sınırlılığı ise; sürrealizm bağlamında kullanılan trompe l'oeil ilkelerinden ilham alınarak oluşturulmuş giysi tasarımlarından ulaşılabilen kadın-erkek giysi tasarımları ve araştırmacı tarafından trompe l'oeil tekniğiyle beden olumlama algısından ilham alınarak uygulanan kapsül koleksiyon tasarımı oluşturmaktadır. Bu araştırmanın türü niteldir ve literatür taraması yapılarak oluşturulmuştur. Adobe Illustrator CC 2017 programında çizilerek renklendirilmiş, teknik çizim ve kumaş materyali ile desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Moda ve Sanat, Sanat Akımları, Sürrealizm, Trompe L'oeil, Beden Olumlama

ABSTRACT

Nil Beril Kılıç, The Perpection Of Body Positivity And The Trompe L’oeil Tecnique Used In Fashion Design, Baskent University, Institute of Social Sciences, Fashion Design Thesis Master's Program, 2024.

From the very early days of the history, fashion has been influenced by resources and art movements, it has particularly been affected by art movements recently and has continuously renewed itself. Although art and fashion have been two seperate ideas, after twentieth century it has been observed that art movements have directly and indirectly influenced fashion. The trompe l’oeil technique that has been examined on this paper is a French technique considered to be a part of the surrealism art movement, known as the art of deception, which enables something depicted on a two-dimensional surface to be perceived as three-dimensional. The subject of the research consists of the reflection of trompe l’oeil clothing designs under the concepts of fashion and art, women’s clothing designs applied with the trompe l’oeil technique, and designing a capsule collection using the trompe l’oeil technique within the surrealism movement. The aim of the research is to investigate the place of surrealism's use with the trompe l’oeil technique in the fashion world, to explore women’s clothing designs made with the trompe l’oeil technique, and to create a capsule collection inspired by the usage of trompe l’oeil techniques to contribute to the perception of body positivity in clothing designs. The significance of the research is demonstrated by bringing together fashion, art, surrealism, trompe l’oeil, and body positivity, creating a new aesthetic language and new perspective to the fashion world. The limitation of the research consists of designing women’s and men’s clothing inspired by the trompe l’oeil principles used in the context of surrealism, and creating a capsule collection that uses the perception of body positivity using the trompe l’oeil technique. This research is qualitative in nature and was created through a literature review . It was designed and colored in Adobe Illustrator CC 2017, and supported by fabric material.

Keywords: Fashion and Art, Art Movements, Surrealism, Trompe L’oeil, Body Positivity

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
GÖRSELLER LİSTESİ	vi
1. GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Önemi	4
1.2.Araştırmanın Amacı.....	4
1.3.Araştırmanın Kapsamı.....	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
2.SANAT AKIMLARI VE MODA.....	7
2.1.Moda ve Sanat Etkileşimi	7
2.1.1. Postmodernizm	10
2.1.2.Fütürizm.....	12
2.1.3.Sürrealizm.....	23
2.2.Moda ve Sürrealizm	25
2.2.1.Metafor ve metamorfoz	26
2.2.2.Vücut ve bölümleri	28
2.2.3. Deformasyon	38
2.2.4. Yer değiştirme	41
2.2.5. Doğal ve yapay alanlar.....	47
2.2.6. İllüzyon	51
2.2.7. Trompe L'oeil	54
2.2.7.1. Trompe L'oeil tekniğinin kullanıldığı alanlar.....	56
2.2.7.1.1. Samuel Van Hoogstraten	57
2.2.7.1.2. Jean Valette Penot.....	58
2.2.7.1.3. Rene Magritte	59
2.2.7.2. Trompe L'oeil ve mimari	60
2.2.7.3. Trompe L'oeil ve sokak sanatı.....	64
2.2.7.4. Trompe L'oeil ve vücut boyama	66
3.MODA VE TROMPE L'OEİL	68

3.1. Moda Tasarımında Trompe L'oeil.....	68
3.2. Trompe L'oeil ve Beden Olumlama	94
3.3. Beden Algısı ve Beden Olumlama	94
3.4. Kadın Giyim Modasında İdeal Beden Algısı.....	98
4. YÖNTEM.....	102
4.1. Araştırma Modeli.....	102
4.2. Veri Toplama Araçları	102
4.3. Kapsül Koleksiyon Hazırlama Süreci.....	103
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	105
5.1. Wrinkled Lines, Tasarım 1	107
5.2. Folded Realities, Tasarım 2	109
5.3. Phantom Frills, Tasarım 3	111
5.4. Imagined Ideal, Tasarım 4	113
5.5. Enwrapped Elegance, Tasarım 5.....	115
KAYNAKLAR.....	117

GÖRSELLER LİSTESİ

	Sayfa
Görsel 2.1. Claude Monet, Bayan Louis Joachim Gaudibert, 1868.....	8
Görsel 2.2. Manish Arora Sonbahar-Kış, Paris Fashion Week, 2018.....	9
Görsel 2.3. Andy Warhol, Coca Cola çalışması.....	11
Görsel 2.4. Sonia Delaunay, Simultane, 1913	13
Görsel 2.5. Sonia Delaunay – Giysi Şiir çizimi, 1922	14
Görsel 2.6. Sonia Deleunay, Bir ceket tasarımı, 1923	14
Görsel 2.7. Giagoma Balla, Erkek Takım Elbisesi, 1923	15
Görsel 2.8. Tullio Crali, Sentetik Ceket, 1932	16
Görsel 2.9. André Courrèges, Uzay Modası, 1968	17
Görsel 2.10. André Courrèges, 1964.....	18
Görsel 2.11. Pierre Cardin, Cosmo Corps, 1960.....	19
Görsel 2.12. Paco Rabanne, 1967	19
Görsel 2.13. Paco Rabanne, Lady Gaga, 2012.....	20
Görsel 2.14. Paco Rabanne, İlkbahar-Yaz, 2012	20
Görsel 2.15. Jean Paul Gaultier, 1996.....	21
Görsel 2.16. Solda Madonna'nın 90 yılında giydiği korse-sütyen takım. Sağda, Gaultier'in 2012 Madonna'sı	22
Görsel 2.17. Hüseyin Çağlayan, Sonbahar/Kış, 2000.....	22
Görsel 2.18. Hüseyin Çağlayan, İlkbahar/Yaz, 2007	23
Görsel 2.19. Salvador Dali, The Persistence of Memory, 1931	25
Görsel 2.20. Oscar Dominguez, Elektro Seksüel Dikiş Makinesi, 1934	26
Görsel 2.21. Max Ernst, Let there be Fashion, 1919.....	27
Görsel 2.22. Max Ernst, The hat makes the man, 1920	28
Görsel 2.23. Issey Miyake, Draped Gowns, 1984.....	29
Görsel 2.24. Salvador Dali, Night and Day Clothes, 1936	30
Görsel 2.26. Jean Paul Gaultier, Bayan farfüm afişi, 1993	31
Görsel 2.27. Jean Paul Gaultier Madonna için tasarımı.....	31
Görsel 2.28. Yves Saint Laurent, Algeria, 1980	32
Görsel 2.29. Larry Shox, Celestial Eye Suit, 1985	33
Görsel 2.30. Salvador Dali, Dudak Kanepesi, 1936	35

Görsel 2.31. Jean Cocteau, Keten Kruvaze Ceket, 1937	35
Görsel 2.32. Francois Lesage'nin, Hand Belt, 1986	36
Görsel 2.33. Rene Magritte, The Red Model, 1935	37
Görsel 2.34. Pierre Cardin, Men's Shoes, 1986	38
Görsel 2.35. Georgina Godley, 1986	39
Görsel 2.36. Rei Kawakubo / Come des Garçons, Huncbank, 1997 İlkbahar / Yaz.....	40
Görsel 2.37. Elsa Schiaparelli, Ayakkabı Şapka, 1937.....	41
Görsel 2.38. Jean Paul Gaultier, Des Robes quis se Derobent, 2001 İlkbahar / Yaz.....	42
Görsel 2.39. Rei Kawakubo / Come De Garçons, 2004-2005 Sonbahar/Kış	43
Görsel 2.40. Salvador Dali, Antromorphic Cabinet, 1936.....	44
Görsel 2.41. Elsa Schiaparelli, Desk Suit, 1936	45
Görsel 2.42. Elsa Schiaparelli,1939, Mirror Jacket	45
Görsel 2.43. Yves Saint Laurent, Rococo aynalı ceket, 1978-79.....	46
Görsel 2.44. Adelle Lutz, Urban Camouflage Clothing, 1986.....	47
Görsel 2.45. Coco Chanel, İstiridye Şapka, 1938	48
Görsel 2.46. Jean-Charles De Castelbajac, Eagle Dress, 1986; Bert Stern, Moda Fotoğrafı, 1965	48
Görsel 2.47. Jean Paul Gaultier, 1999-2000 Sonbahar / Kış.....	49
Görsel 2.48. Elsa Schiaparelli, Jacket with Butterfly Buttons and Butterfly Hat 1938	50
Görsel 2.49. Elsa Schiaparelli, Butterfly Gloves	50
Görsel 2.50. Jean Paul Gaultier, İlkbahar/Yaz, 2014	51
Görsel 2.51. Elsa Schiaparelli, Face Chalice Profiles Pin, 1949.....	52
Görsel 2.52. Elsa Schiaparelli, Triko Kazak, 1927	53
Görsel 2.53. Elsa Schiaparelli, Tear Illusion Dress and head Scharf, 1937.....	53
Görsel 2.54. Pere Borrel Del Caso, Yergiden Kaçış, 1874	54
Görsel 2.55. Zeuxis ve Parrhasios, George Hiltensperger- St-Peterburg, Moskova, 1806- 1890.....	55
Görsel 2.56. Jan Van Eyck ,The Annunciation Diptych, 1433-1435 Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Annunciation_(van_Eyck,_Madrid)	56
Görsel 2.57. Letter Board Sammuel Van Hoogstraten, 1666-1678	57
Görsel 2.58. Jean Valette Penot, cabinet in the pantry with wild fowls, fish and fruit.....	58
Görsel 2.59. Rene Magritte, La Human Condition,1933	60
Görsel 2.60. Andrea Mantegna, Mantua, Camera Degli Sposi , 1465	61

Görsel 2.61. Andrea Pozzo- Jesuit Church, Cizvit Kilisesi, Viyana, 1703.....	62
Görsel 2.62. Palazzo Spada, Francesso Borromini, Roma, 1632.....	63
Görsel 2.63. Siete Pumto Uno, John Pugh, Kaliforniya.....	63
Görsel 2.64. Taylor Hall, John Pugh, Kaliforniya Eyalet Üniversitesi, 2012.....	64
Görsel 2.65. Julian Beever, England, 2011	65
Görsel 2.66. Wasting Time ,Jenny McCracken and Leon Keer, 2014, Sydney's Chalk Urban Art Festival.....	66
Görsel 2.67. Vücut Boyama Fermuarlı Sırt ve Mideye Açılan Düğmeler, Choo- San.....	66
Görsel 2.68. Canlı Model ve Arka Plan Akrilik Boyama, Alexa Meade, 2016.....	67
Görsel 2.69. Canlı Modellere Akrilik Boyama, Alexa Meade, 2017.....	67
Görsel 3.1. Elsa Schiaparelli, Trompe Loeil, 1927	69
Görsel 3.2. Man Ray-Jean Dunand-Elsa Schiaparelli, Trompe L'oeil Pileli Elbise, 1931	70
Görsel 3.3. Salvador Dali-Elsa Schiaparalli, İstakoz Baskılı Elbise, 1937.....	71
Görsel 3.4. Salvador Dali-Elsa Schiaparelli, Tear Dress, 1938	73
Görsel 3.5. Salvador Dali- Elsa Schiaparalli, İskelet Elbise, 1938	74
Görsel 3.6. Elsa Schiaparelli, Black-Suede Gloves, 1938	75
Görsel 3.7. Daniel Roseberry, İlkbahar/Yaz, 2020	76
Görsel 3.8. Jean Paul Gaultier, İlkbahar/Yaz, 1999	76
Görsel 3.9. Jean Paul Gaultier, İlkbahar/Yaz. 2003	77
Görsel 3.10. Marry Katrantzou, Sonbahar/Kış, 2009.....	78
Görsel 3.11. Marry Katrantzou, İlkbahar/Yaz, 2011	79
Görsel 3.12. Moschino, Sonbahar/Kış, 2001	80
Görsel 3.13. Moschino, İlkbahar/Yaz, 2006	81
Görsel 3.14. Moschino, İlkbahar/Yaz, 2017	82
Görsel 3.15. Moschino, İlkbahar/Yaz, 2017	83
Görsel 3.16. Moschino, İlkbahar/Yaz, 2019	84
Görsel 3.17. Moschino, İlkbahar/Yaz, 2020	85
Görsel 3.18. Moschino, Sonbahar/Kış, 2022	85
Görsel 3.19. Thom Browne, İlkbahar/Yaz, 2017	86
Görsel 3.20. Thom Browne, Sonbahar/Kış, 2019	87
Görsel 3.21. Thom Browne, Sonbahar/Kış, 2018	88
Görsel 3.22. Thom Browne, Sonbahar/Kış, 2018	89

Görsel 3.23. Thom Browne, İlkbahar/Yaz, 2020	90
Görsel 3.24. Louis Vuitton, İlkbahar/Yaz, 2023	91
Görsel 3.25. Louis Vuitton, İlkbahar/Yaz, 2023	91
Görsel 3.26. Off White, İlkbahar/Yaz, 2023	92
Görsel 3.27. Off White, İlkbahar/Yaz, 2023	93
Görsel 3.28. Off White, İlkbahar/Yaz, 2023	93
Görsel 3.29. Aerie Real Kampanyası	96
Görsel 3.30. Rihanna, Savage X Fenty, NYFW, 2018	97
Görsel 3.31. Kim Kardashian, SKIMS, 2019.....	98
Görsel 3.32. Christian Dior, New Look, 1947	100
Görsel 3.33. Cristobal Balenciaga, 1948.....	100
Görsel 4.1.Freedom of Lines, Hikâye Panosu.....	108
Görsel 5.1.Wrinkled Lines, Tasarım 1, Beril Kılıç, 2023,	108
Görsel 5.2. Folded Realities, Tasarım2, Beril Kılıç, 2023	110
Görsel 5.3. Phantom Frills, Tasarım 3, Beril Kılıç, 2023	112
Görsel 5.4. Imagined Ideal, Tasarım 4, Beril Kılıç, 2023	114
Görsel 5 5. Enwrapped Elegance, Tasarım 5, Beril Kılıç, 2023	116

1. GİRİŞ

Giyim kavramı 1400'lü yıllarda insanın temel ihtiyaçlarından biri olarak kabul edilen vücudun örtülmesi ihtiyacını karşılanması amacıyla ortaya çıktığı bilinmektedir. Fakat modanın varoluşuyla birlikte, giyim temel ihtiyaç unsuru olmaktan çıkmış, vücudun örtülmesinin önüne geçmiştir. Köse (2007) giyim-kuşam modasının sadece dış görünümü değil, bireyin kimliğine ilişkin vurgular taşıyabileceğinden bahsetmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda modanın giyim kuşam ve süslenme unsuru olduğu kadar, aynı zamanda insan bedenini somutlaştırmış bir maddi kültüre dönüştürdüğünden bahsedilebilmektedir. Moda, kendimizi ifade etmemizi ve tek kelime etmeden bir açıklama yapmamızı sağlayan güçlü bir araçtır. Bireyselliğimizi ve kişiliğimizi dünyaya sergileyen, bedenlerimize taktığımız bir sanat biçimidir.

Sanat, yaratıcı, yaratıcı ve teknik beceri içeren çok çeşitli insan etkinlikleri, yaratımları ve ifadeleridir. Resim, heykel, çizim, fotoğraf, performans, müzik, edebiyat, film ve daha fazlasını içeren çok çeşitli biçimleri kapsar. Sanat birçok işleve hizmet eder: fikirlerin, duyguların ve kişisel veya kültürel kimliklerin ifade edilmesi için bir araç olabilir; sosyal yorum veya siyasi eleştiri için bir araç; estetik güzelliği keşfetmenin bir yolu, ya da yaratıcılığın ve kavramsal düşüncenin sınırlarını zorlamaya yönelik bir yöntem.

Özünde sanat, insan kültürünün ve iletişiminin temel bir yönüdür. Bireylerin ve toplumların kendi varoluşları üzerine düşünmelerine, norm ve değerleri sorgulamalarına ve farklı zaman ve kültürlerdeki diğer kişilerle bağlantı kurmalarına olanak tanır. Sanatın yorumlanması öznedir; bireyler, topluluklar ve kültürler arasında büyük farklılıklar gösterir, bu da sanatın zenginliğini ve karmaşıklığını artırır. Sanat sadece düşüncüyü harekete geçirme, duyguları uyandırma ve değişime ilham verme gücüne sahip değil, aynı zamanda güzelleştirme, tarihi anları kaydetme ve kişisel ve kolektif refaha katkıda bulunma gücüne de sahiptir. Bu araştırmanın ele alacağı başlıca konulardan biri olan sanat; insanoğlunun varlığının beraberinde kendini göstermiş olduğu bilinmektedir. Sanat farklı zaman ve mekân olgularıyla bulunduğu döneme göre şekillenen sosyal ve kültürel koşullara bağlı olarak çeşitlilik gösterebilmektedir (Süzen, 2018). Bu durumda insanın yaşamı boyunca bir yer edinmeyi başaran sanat, sanatı icra eden kişiyi; sanatçıyı, sanatçı ise eserini oluştururken izlediği yolda sanat akımlarını da beraberinde getirmiş olduğu söylenebilmektedir.

Moda ve sanat sık sık birbirini etkilemiş, modern sanat akımları içindeki sanatçılar giysileri ve kumaşları sanatsal bir ifade aracı olarak kullanmışlar; bazen moda tasarımcıları ile sanatçılar arasında iş birlikleri olmuş ve aynı ortamda çalışmışlardır. Moda ve sanat arasındaki ilişki, kültürel ve estetik açıdan zengin bir etkileşimi ifade eder. Bu ilişki, tarih boyunca birbirini etkileyen ve besleyen dinamik bir süreçtir. Moda, sadece giyim tarzını belirlemekle kalmaz, aynı zamanda bir ifade biçimi olarak kabul edilir. Sanat ise duyguları, düşünceleri ve deneyimleri ifade etmek için bir araçtır. Moda ve sanat arasındaki bağlantı, sanatın klasik ve modern formlarının yanı sıra modanın da değişen trendlerine yansır. Dolayısıyla, moda ve sanat arasındaki bağlantı, zaman zaman moda dünyasının belirli bir dönemdeki estetik anlayışının, sanat akımlarının etkisi altında şekillenmesiyle açıkça görülür. Sanat akımları, moda akımları ve bünyesinde barındırdıkları teknikler birçok benzerlik barındırdığından dolayı süregelen zaman boyunca etkileşim içinde olmuşlardır. Araştırmanın problem durumlarından birini oluşturan modanın sanattan etkilenme durumu ile ilgili olarak Özer (2018) de sanatla moda arasındaki mekanizmanın işleyişinde birçok ortak etkenin olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda birbirlerinin estetik kodlarını kopyalayıp farklı yorum katarak tekrar yansıttıklarını da ifade etmektedir. Bu bağlamda sanat ve moda kavramları arasında güçlü bir etkileşim olduğundan söz edilebilmektedir.

Sanat akımı, yenilikçi ve farklı bir görüş, duygu ve anlatım tarzı sunarak öne çıkan bir sanat hareketidir (Koç ve Şoher, 2012: 174). Sanat akımları, zamanın sosyal, kültürel ve politik koşullarına tepki olarak ortaya çıkabilir ve genellikle belirli bir estetik anlayışı veya sanatsal ifade tarzı etrafında toplanır. Bu dönemlerdeki kültürel değişim, birçok yeni sanat akımının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu yeni sanat akımlarından bazıları fovizm, kübizm, fütürizm, dışavurumculuk, yapısalcılık, metafizik resim, dadaizm, sosyal gerçekçilik, soyut dışavurumculuk, pop art, yeni dışavurumculuk ve sürrealizmdir. Sürrealizm, sanat akımlarından biri olup, sanatın bilinçaltından beslendiğini ve görünen ya da bilinenin ötesinde bir gerçekliğin ortaya çıkmasını sağladığını vurgulamaktadır.

Sürrealizm sanat akımı Fransızca “surreef” kelimesinden türemiş Türkçeye "gerçeküstü akımı" olarak geçmektedir. Sürrealizm sanat akımı bilinçaltını ilham alarak gerçeklik ile hayal gücü arasında harmanlanarak oluşturulduğu söylenebilmektedir. Bu durum moda dünyasını oldukça fazla etkilemiş ve farklı malzemelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Özüdoğru'nun (2012) bahsettiği üzere sürrealizm akımı ilham aldığı soyut güzelliğin giysi üretimine yansıtılırken kumaş ve malzeme seçiminde farklı objelerin

kullanımına kaynak oluşturması açısından yol sağladığını söylemektedir. Özer (2018) ifadelerinde yer verdiği üzere sürrealizmin modayla olan orijinal birleşimi, zihnin yarattığı objeler ve gerçek dünya arasındaki korealasyon olarak düşünmenin yolunu açtığı söylenebilmektedir. Böylelikle modanın sürrealizmle kurduğu bu bağlantıda avangart sanat, modanın daha yeni ve üretici bir yol izlemesine olanak verdiği düşünülmüştür. Sürreal etki de bu anlamda giysi tasarımlarında elde ettiği serbest formlarla vücut bölümleri arasında akışkanlık kazanmıştır. Sürrealizm akımının kurucusu olarak bilinen Andre Breton, 1924 yılında yayınladığı ilk sürrealist manifestosunda “Estetik veya ahlaki kaygılardan arınmış olarak, mantık tarafından uygulanan hiçbir kontrolün geçerli olmadığı, düşüncenin kendini ortaya koyduğu bir düzlem” olarak ifade etmektedir. Bu anlamda sürrealizmin kendinden önceki akımlarda rastlanmayan yeni, farklı bir düşünce anlayışını beraberinde getirmiş ve sanata gerçeğin ötesinde bir boyut kazandırdığı bahsedilebilmektedir.

Modern sanat akımları kendi bünyelerinde eserlerine özgü teknikler geliştirmişler ve akımların birer parçası haline getirmişlerdir. Sürrealizm akımına ait olan trompe l’oeil tekniği ise gerçeküstücüsü sanatçıların eserlerinde sıkça yer verdiği söylenebilmektedir. Bu iki kavram arasındaki bağlantı, trompe l’oeil tekniğinin izleyicide gerçeklik algısını sorgulaması ve sürrealizmin gerçeküstü imgelerle dolu dünyası arasındadır. Araştırmanın içeriğinde yer verilen trompe l’oeil tekniği, gerçeküstücü sanatçıların özgün bir tasarım geliştirmesi için ilham kaynağı olabileceği ön görülmektedir. Trompe l’oeil ve sürrealizm arasındaki ilişki, trompe l’oeil tekniğinin sürrealist sanatçılar tarafından da kullanılmasıyla ortaya çıkarak daha etkileyici eserler sunmuşlardır.

Bu araştırmanın sorusunu çalışmaya yön veren “Sürrealizm sanat akımının tekniği olan trompe l’oeil giysi tasarımlarını etkilemekte midir” sorusu oluşturmaktadır. Bu soru ile ilgili olarak Güler (2020) sürrealizm akımının içinde yer alan trompe l’oeil tekniğinin giysi tasarımlarını tasarlarken ilham kaynağı açısından oldukça geniş bir yelpazeye sahip olduğunu ve hayal gücünün belirli sınırlılıklarla sınırlı kalmayıp bu teknik sayesinde çeşitliliğe gidilebileceğini bahsettiği ifadeleri araştırmanın önemini vurgulanması için gerekli görülmüştür. Tasarımcılar trompe l’oeil tekniğini ve sürrealizm akımını giysinin kumaş yüzeylerinde, biçiminde, kalıbında ve tasarımsal boyutunda yer vermişlerdir. Trompe l’oeil tekniği kullanılarak oluşturulan giysi kalıplarındaki görsel yanılsama sayesinde kadın bedeninde illüzyon yaratılmıştır.

Moda tarihinde kadın bedeni estetik bir obje olarak yorumlanmış ve dönemine özgü ideal güzellik ölçütleri, formlarıyla tanımlanmıştır. Moda hiyerarşisi, güzel ve ideal olanı

güzellik ölçütü olarak benimsediği söylenebilmektedir. Modanın öncelikli amacı tüketim kültürünün sürekliliğini sağlamak olmuş ve kadın giyim modasında güzel, bakımlı, ince, zayıf imgeleri sunmuştur. Bu kültürel ve toplumsal kimlik faktörü moda, güzellik ve gelenek gibi değerleri kadın bedenlerine yönelik idealleri belirlemiş ve baskı uygulamıştır. Belirlenen bu “ideal beden algısı” bazı tasarımcılar tarafından reddedilmiş ve eleştiriye tabii tutulmuştur.

1.1.Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın önemi, moda, sanat, sürrealizm, trompe l’oeil ve beden olumlamayı bir araya getirerek, moda dünyasında yeni bir estetik dil ve anlam katmanı oluşturduğunu göstermektedir. Araştırmanın 5. Bölümünde yer alan kapsül koleksiyonun tasarımı, görsel yanılsama ve beden olumlamayı sentezleyerek, izleyiciyi sadece giyimde değil, aynı zamanda algıda da bir yolculuğa çıkarmaktadır. Bu koleksiyon, moda endüstrisindeki geleneksel kalıpları sorgulayarak, izleyicilere sanatın gücünü ve estetik anlayışın dönüşüm potansiyelini göstermektedir. Bu nedenle, trompe l’oeil ve beden olumlamayı bir araya getiren bu kapsül koleksiyon araştırmanın önemli bir unsurudur.

Bu araştırma ile içerik anlamında benzer konuya sahip araştırmalar incelendiğinde birtakım benzerlikler ve farklılıklara rastlanmıştır. Bu alanda birçok araştırma oluşturulmuş ancak yapılan bu akademik araştırmalarda trompe l’oeil tekniği ve beden olumlama etkisinde bir koleksiyon gerçekleştirilmemiştir. Bu anlamda bu araştırmanın sürrealizm etkisinde trompe l’oeil tekniği altında gerçekleştirdiği kapsül giysi tasarım uygulaması ile kendini sürrealizm sanat ile moda üzerine yapılan diğer akademik araştırmalardan farklı olduğu söylenebilmektedir.

Bu bağlamda araştırma soruları; Moda ve sanat arasında bir etkileşim var mıdır? Sanat akımları modanın şekillenmesinde rol oynuyor mu? Trompe l’oeil tekniğinin kullanıldığı alanlar nelerdir? Moda kavramı beden kimlikleri oluşturur mu? olarak belirlenmiştir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; moda tasarımı ve sanat akımları kapsamında bir sürrealizm tekniği olan trompe l’oeil’in moda tasarımlarına ve moda tasarımındaki beden olumlama etkisinin incelenmesi ve trompe l’oeil tekniğini ile hazırlanmış bir kapsül

koleksiyonun sunulması olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, trompe l'oeil ve beden olumlama algısı analiz edilmiş ve buna bağlı olarak beş giysi tasarımı yapılmıştır. Trompe l'oeil tekniği ile beden olumlama kavramının bir arada kullanılmasının nedeni; kadın bedeninin sadece dış görünüşle kusursuz hale gelmeyeceğini, estetik ve güzellik anlayışına trompe l'oeil tekniği ile yanılısma oluşturarak da ideal bedene ulaşılabileceğini amaçlamaktır.

Bu bağlamda ideal kadın beden algısı incelenmiş, trompe l'oeil tekniğiyle ele alınmıştır. Giysi kalıpları, geniş renk paleti kullanımı ve farklı giysi aksesuarlarının kullanımı da görsel yanılısma algısını pekiştirmiştir. Böylece görünenin aslında her zaman gerçeği yansıtmadığını, görünmeyenin arkasındaki gizemi de düşündürmeyi amaçlamıştır. Bu alanda yapılacak olan diğer tasarım çalışmalarına katkı sağlayabileceği de değerlendirilmektedir.

1.3.Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışmada sürrealizm giysi tasarım süreci ve trompe l'oeil tekniğinden esinlenerek yapılmış akademik çalışmalar nitel araştırma tekniği ile incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemi; “Bilim, gerçeği ve olguları önyargısız, tarafsız olarak anlama, bulma ve doğrulama yöntemidir. Araştırma yöntemleri, bilimsel düşüncenin bir sonucudur” olarak tanımlanabilir (Kaptanoğlu, 2013: 13). Araştırmanın başlığını oluşturan terimler incelenmiş ve birbirleriyle ilişkilerinin önemi ortaya konmuştur. Terimlerin literatür taramaları yapılmış ve tasarlanması planlanan giysi tasarım uygulamasına katkı sağlayacağı düşüncesiyle terimlerde yer alan bilgi belge ve görseller incelenmiştir. Elde edilen veriler incelenmiş ve görsellerle desteklenmiştir.

Bu bağlamda, tez çalışması dört bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde, araştırmanın konusu, amacı, önemi, soruları, kapsamı ve sınırlılıklarıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise araştırmanın kavramsal çerçevesi kapsamında moda, moda ve sanat etkileşimi, sanat akımlarından sürrealizm ve sürrealizm tekniği olan trompe l'oeil kavramları incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise araştırmanın asıl amacını oluşturan moda tasarımındaki trompe l'oeil örnekleri ve beden olumlama kavramları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın yöntemine ve verilerin toplanmasına dair analizlere yer verilmiştir. Araştırmanın son bölümü olan dördüncü bölümde ise araştırmanın literatür taramaları ışığında trompe l'oeil ve beden olumlama kavramlarını yansıtan kapsül

koleksiyon hazırlanmıştır. Bu giysi tasarımı Adobe Illustrator CC ve Procreate programında illüstre edilmiş ve kalıp ve dikiş teknikleriyle dikilmiştir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma çerçevesinde belirlenen sanat akımlarından sürrealizm sanat akımı ve trompe l'oeil tekniğiyle ilgili akademik çalışmalar literatür taraması yapılarak incelenmiştir. Araştırmanın başlığını oluşturan kavramlar ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve aralarındaki etkileşimlerin önemi vurgulanmıştır. Kavramların literatür taramaları gerçekleştirilmiş ve yapılması planlanan giysi tasarım uygulamasına fayda sağlayacağı düşüncesiyle bu kavramlara ilişkin analizler incelenmiştir.

2.SANAT AKIMLARI VE MODA

Sanat, sanat akımları ve moda, insanlığın yaratıcılığını ve ifade gücünü sergileyen, kültürel mirası şekillendiren önemli kavramlardır. Sanat, duyguları, düşünceleri ve hayal gücünü yaratıcı bir şekilde ifade etmek için kullanılan evrensel bir dildir. Sanat akımları ise belirli bir dönemde ortaya çıkan ve belirli bir tarzı, tema veya felsefi yaklaşımı temsil eden sanat eserlerinin toplamını ifade eder. Moda ise giyim tarzları, trendler ve stil unsurları aracılığıyla bireylerin kişisel ifadesini ve toplumsal kimliğini yansıtır. Bu kavramlar arasındaki etkileşim, sanatın ve modanın birbirini beslediği ve şekillendirdiği dinamik bir ilişkiyi yansıtır. Sanat akımları, desenler, renkler ve formlar gibi moda unsurlarını etkilerken, moda da sanat akımlarından ilham alarak kendi estetik anlayışını oluşturur. Bu etkileşim, insanların kendilerini ifade etme biçimlerinde ve toplum içindeki yerlerinde önemli roller üstlenir. Araştırmada trompe l'oeil tekniğinin giysi tasarımlarına yansırken etkilendiği sanat akımlarının incelendiği araştırmada kavramsal çerçevenin başladığı bu bölümde sanat ve moda kavramlarının tanımları yapılmış ve etkileşimleri ile ilgili bilgiler verilmiştir.

2.1.Modanın ve Sanatın Etkileşimi

Modanın birçok alanla etkileşimi olduğu gibi sanatla da etkileşim içindedir.1900'lerden itibaren günümüze kadar gelen moda kavramı sanat ile doğrudan ve dolaylı yoldan birbirlerini etkilemişlerdir. Moda ve sanatın ortak noktaları toplumdan etkilenip kendi benliğini ve zevklerini yansıttığı bir unsurdur.

Sanat kişinin belli bir kalıba bağlı kalmadan hayal gücünü, fikirlerini ve duygularını yansıtırken kullandığı bir araçtır. Sanatı oluşturan öğeler öznel ve biriciktir. Moda, belirli bir toplumda uygun görülen ortak zevkler, geçici yaşama ve hissetme biçimidir (Koç ve Şaher, 2014, s:175).

Moda, toplumun içinde yer edinmeyi sağlama ve kişinin benliğini ifade etmeye çalışmasıdır. Moda ve sanatın birbiri arasındaki köprünün temellerini de dönemin sanatçıları ve modacıları arasındaki ilişkileri oluşturmaktadır.

Dönemin ekonomik, sosyolojik, kültürel olaylarından etkilenip bu düşünceleri unsurlarına da aynı dille yansıtan sanatçıları ve modacıları çevreleyen ortamdan dolayısıyla moda ve sanat kavramları bütünleşmiş olur. Sanat birçok şeye farklı bakış açısı kazandırdığı gibi modaya da farklı bir bakış açısı kazandırmıştır.

Sanatın modadaki en büyük yeri ise, giyilebilir sanat ürünleridir. Modada önemli yeri olan giyilebilir sanat düşüncesinin ilk örnekleri 19.yy'da görülmeye başlanmıştır. Giyilebilir sanat; zanaat, sanat ve modanın birleşimi olarak ortaya konulan sanatsal giysi tasarımlarıdır(Alpat,2019).

Modanın toplumu etkileyen her olgudan ilham aldığı gibi resim, müzik, heykel, mimari vb. birçok sanat alanından ilham alıp eserlerine yansımıştır. Aynı zamanda bu sanat alanları da bir giysi tasarımından esinlenebilmektedir. Moda sanattan beslenirken sanatın da modadan beslenip ilham alabileceği söylenebilmektedir (Türkdemir, 2022). Sanatın modadan etkilendiği örneklerden biri de, 1868 yılında Monet tarafından yapılmış olan Bayan Louis Joachim Gaudibert adlı eser örnek gösterilmektedir. Görsel 2.1'deki tabloda dönemin giysileri resmedilmiş olup resmin konusu moda tasarım giysileri üzerine düşünülüp resmedildiği bahsedilmektedir.

Görsel 2.1.Claude Monet, Bayan Louis Joachim Gaudibert, 1868
Kaynak: https://fr.wikipedia.org/wiki/Madame_Louis_Joachim_Gaudibert

Sanatın ve modanın birbirinden etkilenmesinin sonucundan kaynaklanan moda ürünleri oluşmaktadır (Mete, 2004). Modanın öncelikle insan vücuduna dair yeni fikirlerin yaratılmasını konu aldığını ve ortaya çıkan stillerinde sanat eserleriyle üretildiğini ifade etmiştir. Günümüzdeki moda ürünlerinin tasarım sürecindeki evresinde renk, denge, doku, silüet ve şekil gibi tasarım prensipleriyle tasarımcının hayal gücü ve içsel duyguları birleşerek işlevsel ve sanatsal bir ürüne dönüşmektedir. Sanatın ve

zanaatın birleşiminden meydana gelen sanatsal giysi tasarımlarına giyilebilir sanat kavramı ifade edilmiştir.

Öngen (2016), giyilebilir sanat kavramını, sanatçının oluşturduğu tekstil yüzeyini başka bir sanatçının giysiye dönüştürmesi olarak ifade etmiştir. Böylelikle tasarlanan ürünün her iki tasarımının ürünü sayılabilmesi özelliğini taşıdığı söylenebilmektedir.

Giyilebilir sanat kavramına Görsel 2.2’de görülebildiği üzere yer alan Manish Arora 2018 Sonbahar-Kış koleksiyonu örnek gösterilebilmektedir. Tasarımlar adeta bir sanat tablosu özelliği yansıttığı söylenebilmektedir.

Görsel 2.2. Manish Arora Sonbahar-Kış, Paris Fashion Week, 2018

Kaynak: <https://www.vogue.in/content/inside-manish-aroras-fall-2018-collection-paris-fashion-week>

Günümüze kadar izleri süren, tarih boyunca sanat ve moda arasındaki bağı sağlayan özellikle sürrealizm, postmodernizm ve fütürizm sanat akımlarının başlamasıyla meydana geldiği belirtilmiştir. Postmodernizm, sürrealizm ve fütürizm moda tasarımcılarına sanatsal bir bakış açısı kazandırdığı yansıtılmıştır. Giysi tasarımcıları zaman, mekân ve gerçeküstü olguları ele alarak giyinme unsurunu sanatın işlevini yüklemişlerdir.

2.1.1. Postmodernizm

18.yüzyılda aydınlanma felsefecileri tarafından formüle edilmiş milliyetçi hareketlerin geliştiği, modernitenin temel özelliklerini tanımlaya başladığını belirten Şahin (2013) Aydınlanma Çağında ortaya çıkan değerlerini kural olarak belirlediklerini ve geçmişle olan ilişkilerini sonlandırdıklarını ifade etmiştir. Kedik (199) sanatçının orta çağın skolastik ve sınırlı düşüncesinden sıyrılarak ilk defa modernite ile beraber özgür düşüncüyü ve yaratıcılığını ortaya koyma fırsatı bulduklarını ifade etmiştir.

Kelner (1991) ifade ettiği gibi postmodernizm kavramı üzerine tam bir uzlaşmanın olmadığı ve postmodernizm üzerinde çalışan araştırmacıların postmodernizmi farklı açılardan ele aldıklarını belirtmiştir. Tam bir tanımının olmamasının yanı sıra her alanda kendini belli eden akım haline gelmiştir. “Postmodernizm” kavramı çok geniş yelpazeye sahip sahalarda kullanılmaktadır Bunlardan birkaçı edebiyat, müzik, tarih, felsefe, sanat, mimari, moda gibi birçok sanatsal ve kültürel alanlarda yer almaktadır. Sanattaki ve kültürel alanlardaki değişikliklerle eşgüdümlü hareket halinde olan postmodernizm kavramı yerini modernizm kavramından almıştır. Postmodernizm bazılarına göre modernizmden bir kopuş anlamına gelmektedir. Bir kısım yazarlara göre ise modernizmin ileri bir hali olarak tanımlanmıştır.

Featherstone (2017), postmodern kavramını anlayabilmek için “modern” ve “postmodern” kavramları arasındaki farklardan oluştuğunu ifade etmektedir. Featherstone (2017) modernizme göre insan sadece aklıyla mutlu olabilir, özgürlüğüne ve mutluluğuna bu şekilde ulaşabileceğini ifade etmektedir.

Postmodernizm Rönesans dönemiyle beraber ortaya çıkan aydınlanma, yenilenme düşüncesinin sonucunda çıkmıştır. Bu düşünceye göre bilimin ışığında dünya tamamen ölçülebilir, yönetilebilir rasyonel bir yer olarak tasvir edilmiştir. Featherstone’a göre modernlik geleneksel düzenle karşıtlık içerisinde olduğunu belirtmiştir.

Featherston (2017) modernitenin insanı köleleştirdiğini ve bu yüzden de postmodernizmin ahlaki alanda insanı özgürleştirdiğini ifade etmektedir. Postmodernizm yenilik düşüncelerini daima kendine çekmiş, geçmişteki zorunlu geleneksel algıyı yıkmaya çalışmıştır.

Postmodernizm, yenilikçiliği ve bütüncüllüğü ile öncü kavrayış olmuştur. Geleneksellikten uzaklaşarak sanatla gündelik hayat arasındaki ilişkiyi daha stabil bir duruma indirgemeyi amaçlayan postmodernizmin en belirgin özellikleri taklitçi, eklektik

ve kendi kendine tekrar etmesidir. Modern sanat; sınırlılıkları olan, ciddi, formlara bağlı kalan, kesinlik ilkelerini benimseyen düşünce yapısını ifade etmektedir.

Postmodern sanat ise; estetik sınırları reddeden, ironi, alaycı, ilgisiz yapı sergileyen sanat anlayışını benimsemiştir (Koşay, 2015). Erdem (2019) postmodern sanatı modern sanattan ayıran en önemli maddenin kullanılan malzeme ve yöntemlerin sınırsızlığı olduğunu ifade etmiştir. Bu raddede postmodernizm ile sanattaki sert kaideler yok edilmiştir.

Postmodern sanatının yükselmesini sağlayan sanat akımı ise Pop-Arttır. Pop art sanatının öncüsü Andy Warholdur (Şaylan,2016). Sanatın meta kavramlarıyla ilişkisini tamamen değiştirmiş ve sanatın dallarının arasındaki sınırlılıkları yumuşatmıştır. Andy Warhol pop art sanat akımı ile yaptığı çalışmalarını giysi tasarımlarına uygulamış ve birçok tasarımcıya ilham kaynağı olmuştur. Görsel 2.3'te görüldüğü gibi Andy Warhol'un pop art sanatını moda uyarladığı eseridir. Şaylan (2016) 1960'li yıllarda oluşmaya başlayan ve hızla popüler olan pop art kavramını modernizmin anlayışına karşı postmodern reaksiyon olarak ifade etmiştir. Aynı zamanda ifadelerinde pop artın çıkış noktasının sanatın yaşama taraf verme ya da yaşamı tehlikeye atma gibi bir görevi olmadığına yer vermiştir.

Görsel 2.3. Andy Warhol, Coca Cola çalışması

Kaynak: <https://www.hungertv.com/feature/top-ten-andy-warhol-inspired-collections/>

Batur (1999) modernizm eski ve geleneksel olanı dağıtsa da devamında oluşturduğu modernist sanatın köklerinin geçmişe dayandığı ifade etmiştir. Modern sanatın var

olmasının önemli sebeplerini; geçmiş sanata sahip çıkmak ve geleneksel mükemmeliyetçi arzusu olduğunu ifade etmiştir. Bu ifadeler doğrultusunda eski sanatın yeni sanatın habercisi olduğunu ve bir sonraki sanatı oluşturmakta önemli bir yol haritası olduğundan söz edilebilmektedir.

2.1.2.Fütürizm

Fütürizm, 20.yüzyılın başında savaş öncesi dönemin en yenilikçi sanat hareketlerinden bir tanesidir (Yenidoğan,2013). Kaplanoğlu (2008), fütürizmin endüstri sanatı olduğunu ifade etmektedir. Fütürist sanatçıların asıl amacı kurulan düzeneği ve dünyayı tamamen değiştirmektir. Dünyayı değiştirmek isteyen fütüristler sadece sanat alanıyla sınırlı kalmayıp resim, heykel, müzik ve moda alanlarında da manifestolar geliştirmişlerdir. Geleceğin sanatı olarak kabul edilen fütürizm, teknolojinin ve hayatın dinamizminde büyülenmiştir.

Fütürizm (gelecekçilik) akımı önceki akımlardan farklı bir düşünce anlayışı geliştirmiştir. Aynı dönemde çıkan kübizm sanat akımına katılmış ve modern sanata adını yazdırmıştır. Fütürizm akımı, “dördüncü boyut” anlamını getirmiş ve gözle görünenin ötesindeki uzayın, zamanın ve yaşayışın önemini vurgulamıştır.

20.yüzyılın başında yeni teknolojiyi, yeni yaşamı, felsefesini, hayatın hareketini ve dinamizmini geleneksel kurallara bağlı kalmadan sembolize etmiştir (Köksal, 2012).

Fütüristler düşünce yapılarını teknolojinin gelişmesiyle doğru orantıda tutmuş ve gerçek dünyanın dışına çıkmamışlardır. Tutarlı bir ölçüde parlak ve uzay ötesi sanat yaratmayı hedeflemişlerdir. Fütürist akımının, çok yönlülüğü dolayısıyla fütürist sanatçılarda kendi aralarında fikir ayrılıkları yaşamışlardır. Fütürist sanatçılardan çıkan bu fikir ayrılıkları farklı eser vermelerine yol açmıştır. Bu nedenle fütürizm akımını tek yönlü bir sanat akımı olarak nitelendirmek mümkün olmayabilir (Lyntan, 2009).

Fütürizm sanat akımının resim alanındaki öncülerinden birkaçı; Giacomo Balla, Umberto Boccioni, Corla Carra heykel alanında; Renato Di Bosso, Mino Rosso, mimarlıkta; Antonia Cantri Sant’Elia, moda ve tekstil alanında ise Sonia Delaunay, Giacomo Balla fütürizm sanat akımının öncüleri olmuştur (Parlak, 2022).

Modern sanatçıları, sanat akımlarının etkisiyle kalıplaşmış geleneklerin içerisinde halkı tatmin etmek ve sanatın sürekli kendini yenileme arzusunun arasında bir yol izlemişlerdir. Fütüristler, gerçeküstücüler düşünce farklılıklarını, kazandıkları devimini sanata aktarıırken farklı bir bakış açısıyla yansıtmışlardır (Köksal, 2019).

Sanat akımları sinema, resim, müzik, heykel, tiyatro gibi birçok alanda izleri görülürken, moda ve tekstil alanında da varlığından söz ettirdiği görülmektedir. Teknoloji çağının gelişmesiyle birlikte tekstil alanında değişim ve ilerlemeler kaydedilmiştir. Endüstri ürününün yanı sıra tekstil sanatsal bir form kazanmıştır. Yaratıcılığın boyut kazanmasından başlayan bilim ve teknolojinin gelişen olanaklarından faydalanarak endüstriyel ürünlere yönelinmiştir. Önlü (2004), tekstil tasarımında yaratıcılığın ve dönem özelliklerinin nedeniyle, giysilerin fiziksel işlevini özelliğini kaybetmeden tasarım yapılması ile sıradan, tek düze tasarımların sonuçlanmaması için işlev özelliğini genişleterek “estetik işlev” başlığı altında tasarımcıya olanak sunacak en iyi akımın fütürizm sanat akımı olduğunu savunmuştur.

Modern çağa yenilikçi bakış açılarını yansıtan fütürist sanatçılar moda alanında da çalışmalara imza atmışlardır. Pek çok moda tasarımcısı, fütürizm sanat akımının etkisiyle sanatçılarla iş birliği yapmış ve bu iş birlikleri sayesinde dönemin modasına yön vermiştir. Fütürizm sanat akımıyla moda alanında eser veren sanatçılar; Sonia Delaunay, Pierre Cardin, Paco Rabanne, Jean Paul Gaultier ve Hüseyin Çağlayan örnek verilebilir.

1920’li yıllarda sanatsal lirizmini moda alanına yansıtan Sonia Delaunay, yaptığı tasarımlardaki kumaş yüzeylerini sanatsal tablolara çevirmiştir.

Görsel 2.4’de görüldüğü gibi Delaunay, simultane adını verdiği tasarımını 1913 yılında, ipek, tafta ve tül kumaşlarını kullanarak üçgen, kare formlarında tasarım yapmıştır (Balla, 2004).

Görsel 2.4. Sonia Delaunay, Simultane, 1913

Kaynak: Yıldırım, 2010

Dönemin ekonomik şartlarından dolayı moda dünyasına giren kırk pare (patchwork) tekniğini modern yaşama kazandıran sanatçı yaratıcı çözümlerle geliştirmiştir. Görsel 2.5'te ve görsel 2.6'da sanatçı tasarımlarında insan bedenini ve tasarımlarını kübik bir etki ile yapmıştır. Tasarımcı geleneksel tekstil ile çağdaş sanatın buluşmasını sağlamıştır. Yenilikçi kişiliğe sahip olan Delaunay, tiyatro oyunları için kostüm tasarımları da yapmıştır. Tiyatro oyununda Kleopatra'nın giysisini renkli ipek kumaşlarla tasarlamıştır.

Görsel 2.5. Sonia Delaunay – Giysi Şiir çizimi, 1922

Kaynak:http://www.artophile.com/Artwork/PublicDetail_Sonia_Delaunay_Robe_Poeme_1919_1922_1393_433.htm

Görsel 2.6. Sonia Deleunay, Bir ceket tasarımı, 1923

Kaynak: <https://media-journal.info/?p=item&aid=348>

S. Delaunay, 1922 yılında şiir, resim sanatını ve modayı bir arada kullanarak tasarladığı elbiselerle sanat-moda ilişkisine farklı bir boyut kazandırmıştır. Kıyafetlerdeki şiirler dönemin ünlü şairlerinden Tristan Tzara ve Paul Soupalt'un kalemindedir. Sanatçı harfleri tipografik yazı tipleriyle elbisenin üzerinde kullanmıştır. Bedenin hareket etmesiyle birlikte harflerinde beden üzerinde dans etmesi illüzyonunu yansıtmaktadır.

Fütürist sanat akımından etkilenen moda tasarımcılarına göre kıyafetler abartıdan uzaklaştırılmış, rahatlık bakış açısıyla asimetrik kesimlerden meydana gelmesini savunmuşlardır (Braun,1995). Fütürist modanın öncüsü olarak bilinen Giacomo Balla 1914'te yayımladığı fütüristik manifestosunda erkek giyiminin sıkıcı ve kasvetli renklerin ve imgelerin yerine renkli ve hareketli öğelerle değişmesini talep etmiştir (Balla,2004). Balla giyilen giysilerin insanın duygularını ve doğasını etkilediğini inanmaktaydı. Balla yayımladığı manifestoyu 1914 yılında yaptığı tasarımıyla hayata geçirmiştir. Balla tasarladığı erkek ceketinde alışılmışın dışında kalıp ve desenler kullanarak hafızalarda yer edinmeyi başarmıştır. Asimetrik desenle tasarladığı ceketle ceph ve yaka detaylarına yer vermemiştir. Balla'nın bu tasarımı oldukça sevilmiş ve tercih edilmiştir. Bunun üzerine Balla 1923 yılında erkek takımı tasarlamıştır. Bu takımında fütüristik ilkelerle tasarlanmış ve asimetrik kalıplarla giysinin anatomisini betimlemiştir. Çeşitli kroki haritaları ve desenler kullanan tasarımcı erkek giyiminde sıra dışı ürünler tasarlamıştır. Görsel 2.7'de Balla'nın tasarladığı erkek takım elbisesi, erkek bedenini kalıpsal olarak resmetmiştir.

Görsel 2.7. Giagoma Balla, Erkek Takım Elbisesi, 1923

Kaynak: Balla, 1923

Fütürist moda tasarımcıları, giysi tasarımlarında cam, metal gibi malzemelere yer vermişlerdir. Parlak, renkli ve fosforlu malzemelerde kullanılmıştır. Günümüz modasında kullanılan akıllı tekstillere de öncülük kaynağı olmuştur. Giacomo Balla yazdığı manifestosunda dönüşen giysiyle akıllı giysinin ilk örneklerini sergilemiştir.

Teknolojinin gelişmesiyle tasarlanan giyside, giysiyi giyen insanın bir düğmeye basmasıyla giysinin kollarının kendi bedenine göre uzatabilecek veya kendi ruh haline göre rengini değiştirebilecektir. Ayrıca giysiye kişinin arzusuna göre eklenebilecek kalıpsal formlar üstüne monte edilebilecektir. Balla, bu tasarım fikriyle kişinin kendi kıyafetini kendinin tasarlaması düşüncesini göz önüne sermiştir.

Balla'nın teknolojiyi tasarımlarına yansıttığı bir başka tasarımı ise ışıklı kravattır. Dönemin konuşmacı kişileri için tasarladığı bu kravatta lamba yanarak ışık saçmaktadır. Böylelikle dikkatleri üstüne toplayan kravat, halk önündeki konuşmacı da hafızalarda kalmıştır (Stern, 2004).

G.Balla'nın fütüristik tasarımlarından ilham alarak 1930 yılında ceket tasarımları yapan Tullio Crali önemli fütürist sanatçılarından. Tullio Crali'nin 1932 yılında tasarladığı erkek ceketi alışılmışın dışında tasarlanmıştır. Cepsiz ve yakasız tasarlanan ceketin sadece sol klapası dikilmiş ve klapaya dikkat çekmek için siyah renkle tasarlanmıştır. Yaka ve manşet kalıp detaylarının kullanılmadığı cekette sadece bir adet krom düğme ile kapatmıştır. Özüdoğru (2012), Cralli'nin tasarımlarında insan bedeninin hatlarına yönelerek görsel 2.8'de Balla'nın betimlediği fütürizm bakış açısına farklı bir yorum kattığını ifade etmiştir.

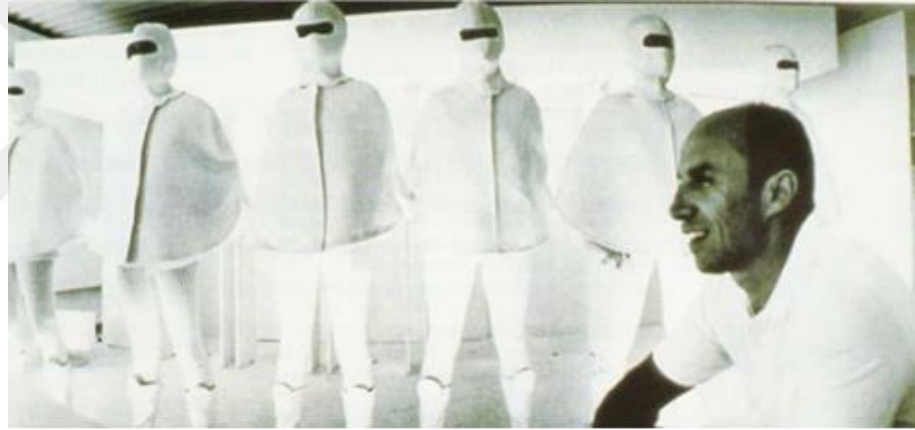

Görsel 2.8. Tullio Crali, Sentetik Ceket, 1932

Kaynak: Stern, 2004

Futurizm etkisini giysi tasarımlarına farklı bir yorum katan sanatçı da Sonia Delaunay'dır. Delaunay'a göre moda sadece sanatı anlatma biçimi olduğunu ifade etmiş ve bir söyleyişi de 'modanın ilgi alanı içine girmediğini sadece ışığı ve rengi kumaşlara yansıttığını' söylemiştir (English,2007). Delaunay'ın tasarımında kullandığı kumaşlar ve karşıt renklerin insan bedeninin canlılığını göstermiştir (Stern, 2004). Tasarlanan cekette kırmızı ve yeşil renklerin zıtlığı ön plana çıkarılmış, birbirinden farklı kumaşlarla tasarlanmıştır.

1960'lı yıllarda uzay çalışmalarının artmasıyla ve aya ayak basılmasıyla modada uzay modası oluşmuştur. Uzay modasını tasarımlarına yansıtan ilk tasarımcı André Courrèges'tir. Tasarımları bir astronot izleri taşımaktadır. Tasarımlarında grafik formları kullanan ve kumaşlarında plastik materyalleri kullanan ilk tasarımcı olmuştur. Astronotlardan ilham alarak tasarladığı koleksiyonunda gözlük ve kask aksesuarları dönemin fütüristik ayrıntılarını kullanarak modayı yeniden tanımlamıştır.

Görsel 2.9. André Courrèges, Uzay Modası, 1968

Kaynak: <https://www.delfi.lt/gyvenimas/stilius/atgal-i-ateiti-atgime-sesiasdesimtieji.d?id=509612>

Görsel 2.10. André Courrèges, 1964

Kaynak: <https://www.istanbulmodaakademisi.com/haberler/gelecekten-gelen-tasarimlar-andre-courreges>

Tasarımlarında işlevselliğe önem veren Andre, giysilerinde hareket etme özelliği olduğunu söyleyebilmektedir. 1964 yılında tasarladığı koleksiyonunda şu ana kadar en mini eteği tasarladığını betimlemiştir. Düz taban ayakkabıları, PVC ve plastik gibi modern kumaşları, sütyensiz giyilen kıyafetleri tercih ettiği görülmektedir. Görsel 2.9’da ve görsel 2.10’da görüldüğü gibi Andre Courreges koleksiyonlarında kullandığı aksesuarlar ile uzay modasını anlamlı kılmıştır.

Andre Courreges’in öncülük ettiği uzay modasını kullanan bir başka tasarımcı ise Pierre Cardin’dir. 1968 yılında tasarladığı ‘Cosmocorps’ koleksiyonu hem kadın hem erkek tasarımına uyum sağlayacak uniseks parçalardan oluşmaktadır. Görsel 2.11’de görülen bu koleksiyon, zamanının ötesinde bir tarz sunmasıyla dikkat çekmiş; uzay keşfi ve uzay çağına özgü gelecekçi estetikten ilham alınarak tasarlanmıştır.

Görsel 2.11. Pierre Cardin, Cosmo Corps, 1960
Kaynak: <https://www.nytimes.com/2010/03/23/fashion/23iht-fcardin.html>

Fütürizm etkisiyle çalışmalarına farklı boyut kazandıran diğer tasarımcı ise Paco Rabanne'dır. Tasarımcı tasarımlarında farklı materyaller kullanarak geometrik şekiller yaratmaya çalışmıştır. İnorganik metali, kumaş gibi düşünerek, kumaşın sarmaladığı bedeni metal plakalarla kuşatarak tenin yumuşaklığına karşı olan zıtlığa dikkat çekmektedir

Kaynak: Taschen, 2002

Görsel 2.12. Paco Rabanne, 1967

Görsel 2.13. Paco Rabanne, Lady Gaga, 2012

Kaynak: <http://joannefergusonbridal.blogspot.com/2011/11/follow-up-on-who-is-wearing-what.html>

Görsel 2.14. Paco Rabanne, İlkbahar-Yaz, 2012

Kaynak: <http://joannefergusonbridal.blogspot.com/2011/11/follow-up-on-who-is-wearing-what.html>

Paco Rabanne ,1967'de uzay çağına olan ilginin doruk noktasına ulaştığı bir dönemde, metal halkalardan oluşan bir uzay elbisesi tasarlamıştır. Görsel 2.12 de görülen bu tasarım o dönemin uzay çağı estetiğini ve geleceği atmosferini yansıtan simgesel bir parça haline geldiği düşünülmüştür. Rabanne aynı zamanda bu tasarımını 2012 yılına

göre tekrar yenileyerek görsel 2.13'te görüldüğü gibi Lady Gaga için yeniden dikilmiştir. Tasarımcı 2012'de tekrar uzay çağının moda gündeminde yerini almasıyla birlikte İlkbahar/Yaz koleksiyonunda giysi tasarımlarını bu konu üzerinde tasarlamıştır. Görsel 2.14'te görüldüğü üzere tasarımcı metalik kumaşlar, geometrik formlar ve modern detaylarla uzay estetiğini yansıtmaktadır.

Jean Paul Gaultier'de tasarımlarında fütürist malzemelere ve renklere yer vermiş ve farklı görünümü elde etmiştir. Tasarımlarında parlak ve elastik kumaşlar ile gerçek teni anımsatmayı amaçlayan tasarımcı aynı zamanda illüzyon da yaratmıştır. Jean Paul Gaultier görsel 2.15'te görülen tasarımında astronot kıyafetinden ilham alarak tasarladığını vurgulamıştır (Özer, 2018).

Jean Paul Gaultier, 1990'ların başında ikonik "Uzay Korseli Takım"ı tasarlamıştır. Gaultier'in uzay temalı koleksiyonlarından biri olan bu takım, futuristik bir görünümle klasik korse silüetini birleştiren bir tasarım olmuştur. Görsel 2.16'da görüldüğü gibi Jean Paul Gaultier'in uzay korseli takım tasarımını Madonna'nın sahnesi içinde tekrardan güncellemiştir.

Görsel 2.15. Jean Paul Gaultier, 1996

Kaynak: Taschen, 2002

Görsel 2.16. Solda Madonna'nın 90 yılında giydiği korse-sütyen takım.
Sağda, Gaultier'in 2012 Madonna'sı

Kaynak: <https://fashionart.patriciareports.nl/2012/05/jean-paul-gaultier-for-madonna.html>

Günümüzün başarılı moda tasarımcıları arasında yer alan Türk tasarımcı Hüseyin Çağlayan, tasarımlarında teknolojinin devrimsel özelliklerini giysilerine yansıtmış ve teknoloji ilham kaynağı olmuştur (Bradley Qunn, 2022). Geleceğin izlerinin görüldüğü tasarımlarında, uzay şapkaları, sade kalıp kesimleri görülmektedir. Çağlayan'ın tasarımları minimal bir görüntü sergilese de aslında maksimal boyut sergilemektedir. Görsel 2.17'de görüldüğü gibi Çağlayan'ın tasarımlarındaki mimari etkiler taşıyan modüler ve fonksiyonel sistem kadın bedeni ile özleştiği dikkat çekmiştir..

Görsel 2.17. Hüseyin Çağlayan, Sonbahar/Kış, 2000

Kaynak: <https://www.pilevneli.com/tr/artists/36-huseyin-caglayan/works/9594-huseyin-caglayan-table-dress-2000/>

Hüseyin Çağlayan, İlkbahar/Yaz 2007 sezonunda da özgün ve yenilikçi tasarımlarıyla dikkat çekmiştir. Çağlayan'ın koleksiyonları genellikle çağdaş ve deneysel bir tarzı yansıtmaktadır. Görsel 2.18'de görülen tasarımında da elbisenin etek uçlarının bir mekanizma ile kadın vücudundan uzaklaşarak elbiseyi kabarık bir forma dönüştüğü görülmüştür.

Görsel 2.18. Hüseyin Çağlayan, İlkbahar/Yaz, 2007

Kaynak: <http://www.ecesacar.com/2010/07/19/huseyin-caglayan-istanbul-modernde/>

2.1.3.Sürrealizm

1800'lerin sonunda sanayi devrimi ve II. Dünya Savaşının sonuçlarının topluma yansması ile köklü değişimler ortaya çıkmıştır. Türkçe karşılığı “gerçeküstücülük” anlamına gelen kavram Fransızca da gerçek üstü, gerçek dışı anlamına gelen “surreef” kelimesinden türetilmiştir (Özer, 2018). Ressamların kendilerini en iyi şekilde ifade ettiği resim sanatı yerine, fotoğraf makinesinin çıkmasıyla sanatın yerini fotoğraflar almıştır (Özdemir, Mutlu 2017). Fotoğraf sanatının gelişmesi ile resim sanatı çöküşe geçmiş ve ressamlar farklı yollara başvurmuşlardır. Farklı şekilde ifade etmenin yollarını modern sanat akımlarını ortaya atarak başlamışlardır. Böylelikle bu dönemde çıkan akımlar sanata yön vermiştir. Bu sanat akımlarında biri de sürrealizmdir. Sürrealizm, bilinçaltının soyutu veya somutu ifade etmesidir. Fransız yazar ve şair Andre Breton'un 1924 yılında yayımladığı manifestoyla başlayan sanatsal hareket olarak tanımlanabilmektedir (Grzymkowski, 2015).

Sürrealizm bir çeşit otomatizmdir. Otomatizm kavramı, sanatçının bilinçaltının belli bir kalıba sığdırılmadan özgürce bırakılmasıyla ortaya çıkan hayal gücünün ve

yaratıcılığın yarattığı unsurlar anlamına gelmektedir (Kayapınar, 2013).

Sürrealist sanatçılar, sanatın kurallarına, geleneksel imgelere, ahlaki değerlerin hepsini reddetmişlerdir. Aklın ürünü olabilecek tüm değerlerin, bilinçaltındaki özgür düşüncelerin yansımalarına engel olduğunu düşünmüşlerdir. Sanatta aklın ürününe yer vermemiş ve sanatı otomatizm ürünü haline getirmişlerdir. Sürrealistler yeni bir dünya yaratıp tüm hayat felsefelerine bu düşünce yapısına göre ayarlayabilmek için insanın aklından ve aklının yarattığı düşüncelerden kurtulması gerektiğini savunmaktadırlar (Özer, 2018).

Sürrealistler için “harikulade” kavramı oldukça önemli bir yer oluşturmaktadır. Sürrealistler insanın ancak aklını ve mantığını kullanmadan harikulade, kusursuz bir ürün ortaya koyacağını savunmuşlardır. Böylelikle harikalar âlemine ulaşabileceklerini belirtmişlerdir. Sürrealistlere göre harikalar âlemi olağanüstü, sıra dışıdır ve oluşmaktadır (Aktan, 2018). Sürrealizmin ilk izleri resim sanatında görülmüştür.

1924 yılında Andre Breton’un “La Revolutin Surrealiste” dergisinde yayımladığı sürrealizm bildirgesiyle resim ve edebiyat alanında ilk örnekleri sergilenmeye başlamıştır.

Sürrealizm akımının öncü sanatçıları; Salvador Dali, Pabla Picasso, Max Ernst, Rene Magritte, Chirico ve birçok sanatçıdır. Sürrealizm akımının öncüsü olarak bilinen Salvador Dali’nin bu akımdan etkilenerek yaptığı ve hafızalarda yer edinen eseri “Belleğin Azmi” (The Persistence of Memory’ adlı eseri olmuştur.

Salvador Dali bu eserinde zamanın dirençsizliğini vurgulamıştır. Dali zaman konusuna vurgu yaparak resmin içerisinde eriyen saatleri resmetmiştir. Dali’nin eserinde insan yüzüne de yer vermesinin nedeni zamanın karşısında insanın bile elinden bir şey gelmediğini ve zamana yenik düşme halini betimlemiştir (Dilber, 2019 s:55). Görsel 2.19’da görülen The Persistence of Memory adlı eser Dalı’nın sürrealist tarzının en belirgin örneklerinden biridir ve sanat tarihinde büyük bir etki bırakmıştır.

Görsel 2.19. Salvador Dali, The Persistence of Memory, 1931
Kaynak: <https://www.wikiart.org/en/salvador-dali/the-persistence-of-memory-1931>

2.2. Moda ve Sürrealizm

Moda ve sürrealizm sanat akımı, 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan ve estetik anlayışı kökten değiştiren bir birlikteliği temsil etmektedir. Sürrealizm, rasyonel mantığı reddederken, bilinçaltının ve hayal gücünün önemini vurgulayan bir sanat akımıdır. Bu akım, gerçeküstü imgeler, rüyalar ve iradi olmayan düşüncelerle dolu eserler üreterek, izleyicilerin alışılmadık dünyalara yolculuğa çıkmasını sağlar. Moda ise giyim tarzları, trendler ve stil unsurları aracılığıyla bireylerin kişisel ifadesini ve toplumsal kimliğini yansıtmaktadır.

Sürrealizm akımının etkisiyle moda dünyası, sıra dışı formlar, beklenmedik kombinasyonlar ve hayal gücünün sınırlarını zorlayan tasarımlarla dolup taşar. Bu birliktelik, sanatın sınırlarını giyim üzerinden genişletirken, modanın da sanatın derinliklerinden ilham almasını sağlar, böylece insanların giyim tarzları aracılığıyla kendi iç dünyalarını ifade etmelerine imkân tanır. Gerçeküstü yaklaşımları genel olarak altı başlıkta toplayabiliriz. Metafor ve metamorfoz, vücut bölümleri, deformasyon, illüzyon, yer değiştirme, doğal ve yapay yaşam gibi yaklaşımlara sıkça yer veren sürrealist moda tasarımcıları, hayal gücünün sınırsızlığını ve farklılığına dayanan çalışmalar sergileyerek moda tarihinde iz bırakmışlardır.

2.2.1. Metafor ve metamorfoz

Modanın ilham aldığı kaynaklar hem somut kavramlardan hem de soyut kavramlardan oluşmaktadır. Kadın imgesiyle ve objeler arasında kurulan bu bağ, gerçeküstü metaforun temelini dayanmaktadır. Metamorfozun moda ya yansıyış şeklinde ise cansız mankenlerin, dikiş makinelerinin ve enstrüman gibi nesnelere arasında bağlantı kurup moda ürünlerine dönüştürülür.

Gerçeküstü yaklaşım; bilinçaltının oluşturduğu ve bu düşüncenin herhangi bir sanata dönüştürülürken yansıttığı algının üstün olduğunu savunurlar. Mantığın kontrolü altındaki düşünce ve davranışları önemsemez ve bir anlam bulmazlar. Gerçeküstücüler, planların aksine beklenmedik, olağanüstü ve şansın içinde bulunduğu durumları öne sürerler. Gerçeküstücü sanatçıların eserlerinden çıkardığımız veya hissettiğimiz duygular her bir izleyici için farklı anlamlar ifade etmektedir.

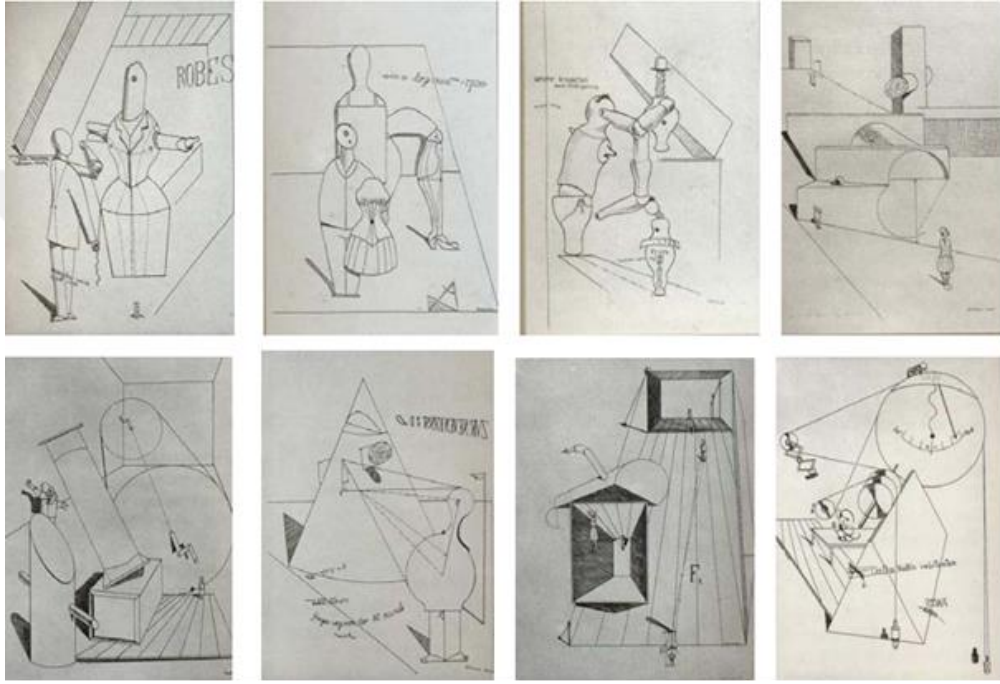
Modanın kalbi niteliğinde olan dikiş makinesinin icadı ile moda daha büyük bir statüye sahip olmuştur. Gerçeküstücü sanatçılar içinde dikiş makinesi önemli bir nesne olmuş ve kadın figürü ile kullanıp farklı anlamlar kazandırmıştır. Görsel 2.20’de görülen tabloda Oscar Dominguez hayal gücünü ve bilinçaltını keşfetme arzusunu yansıtmaktadır.

Görsel 2.20. Oscar Dominguez, Elektro Seksüel Dikiş Makinesi, 1934

Kaynak: <https://www.mutualart.com/Artwork/Machine-a-coudre-electro-sexuelle/15E0382ED8676390>

Gerçeküstücü akımın modayla ilk buluştuğu eser Max Ernst tarafından 1919 yılında yapılmıştır (Parlak, s:99). ‘Let there be Fashion’ adlı resim, moda ve sanat için önemli bir eser olmuştur. İtalyan sanatçının eserinde yakın arkadaşı olan Giorgio de Chirico’dan bahsetmesi ve insan figürünü farklı bir bakış açısı ile ele alması dikkat çekmiştir. Giorgio de Chirico, gerçeküstü akımının öncüsü olmuş ve s-eserlerinde cansız kadın figürünü yansıtmıştır. Moda ve sanatın birleşmesiyle çıkan ürünlerin insanları daha iyi anlattığı ve ifade ettiğinin düşünen Chirico, kadın figürünü hassas bir şekilde ele almıştır.

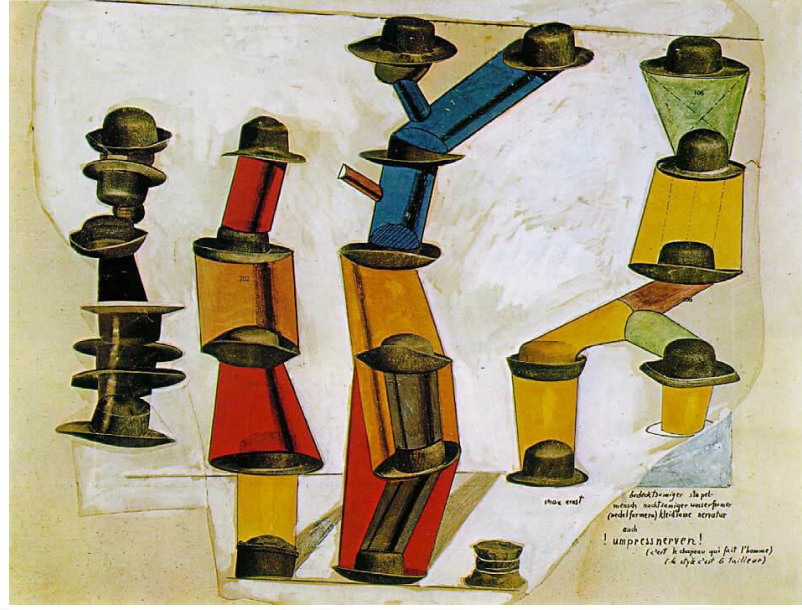

Görsel 2.21. Max Ernst, Let there be Fashion, 1919

Kaynak: <https://www.van-ham.com/de/kuenstler/max-ernst/max-ernst-fiat-modes-pereat-ars.html>

Görsel 2.21’de görülen mekanik çizimlerden oluşan bu eserde sanatçıyı bir terzi, mankeni ise elbise kalıbı olarak imgelemiştir (Yage, 2019). Alışlagelmiş çizimler ve formlardan uzaklaşmış insan bedenini antropomorfik bir anlam katmıştır.

Metamorfoz ve moda kavramlarını farklı bakış açısıyla ele alan sanatçı Max Ernst’in 1920 yılında yaptığı ‘The hat makes the man’ (erkeği erkek yapan şapkalar) kolaj çalışmasında şapka imgelerini betimlemiştir. Görsel 2.22’de görüldüğü gibi bu kompozisyon, kimlik kavramları arasında çelişki sağlar ve özellikle şapka gibi giysilerin güç, meslek veya sosyal statüyü simgeleyebileceğini gösterir. Eser, erkek şapkaları reklam kataloglarından alınıp kolaj tekniğiyle yapılmıştır. Böylelikle ortaya resmedilmiş bu sanat eserinde, ticaretteli sıradanlığı ve monotonluğu gözler önüne sermiştir.

Görsel 2.22.Max Ernst, The hat makes the man, 1920

Kaynak: <https://www.max-ernst.com/the-hat-makes-the-man.jsp>

2.2.2.Vücut ve bölümleri

Gerçeküstücülerin insan anatomisini farklı bir bakış açısı getirerek başkalaşmıştır. Vücut anatomisini değişime uğratarak sürrealist moda tasarımında etkisi görülmüştür. Sürrealistler doğada bulunan formları sanata yansıtmak için insan vücudunu kullanmışlardır.

Gerçeküstü sanatını modaya yansıtırken heykel sanatına da yer verilmiştir. Yapay ve gerçek dünya arasında ilişki kurulmuştur. Madame Alix Gres moda tasarımcısı 1937'de heykel eserine kumaş giydirmiş moda ve heykel sanatı arasında bir köprü yaratmıştır. Günümüzde birçok moda tasarımcısına ilham kaynağı olmuştur. 1984 yılında Issey Miyake 'Draped Gowns' adlı tasarımında heykel üstünde bu tekniği kullanarak ıslak bir görünüm kazandırmıştır. Görsel 2.23'de görüldüğü gibi Miyake'nin tasarımları, geleneksel moda normlarını sorgulayan ve yenilikçi bir yaklaşımı teşvik eden özgün tarzıyla tanınmıştır.

Görsel 2.23. Issey Miyake, Draped Gowns, 1984

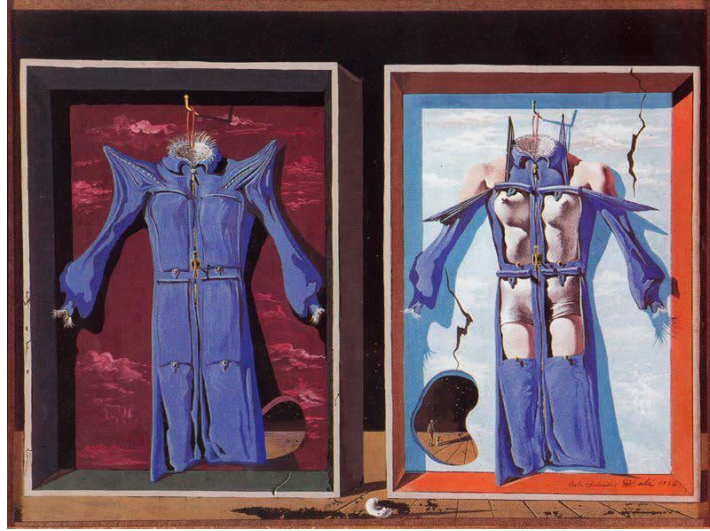
Kaynak: Martin Richard, 1996.

"Salvador Dalí Gece ve Gündüz Kıyafetleri" adlı eser, ünlü sürrealist sanatçı Salvador Dalí tarafından 1936 yılında tasarlanmıştır. Bu eser, Dalí'nin sürrealist estetiğini moda dünyasıyla birleştirdiği nadir örneklerden biridir. Gece ve gündüzün simgesel karşıtlığını yansıtan bu tasarım, Dalí'nin karakteristik imgelerinden ve sembollerinden ilham almıştır.

Gece kıyafeti, karanlık ve gizemli bir atmosferi temsil etmektedir. Belirgin gökyüzü motifleri, yıldızlar, ay ve belki de karanlıkta parlayan cisimlerle süslenmiş bir kumaşla tasarlanmış olabilir. Bu kıyafet, Dalí'nin rüya dünyasını ve bilinçaltının derinliklerini yansıtan soyut ve fantastik bir estetik sunabilir.

Gündüz kıyafeti ise, canlı renkler, güneş, çiçekler veya diğer doğal motiflerle süslenmiştir. Gündüz, aydınlık ve canlılıkla ilişkilendirilir ve bu kıyafetin tasarımında bunun yansımaları görülmektedir. Belki de Dalí, gündüzün hayat dolu enerjisini ve coşkusunu yansıtan bir tasarım sunarak izleyiciye sürrealist bir deneyim yaşatmayı amaçlamıştır.

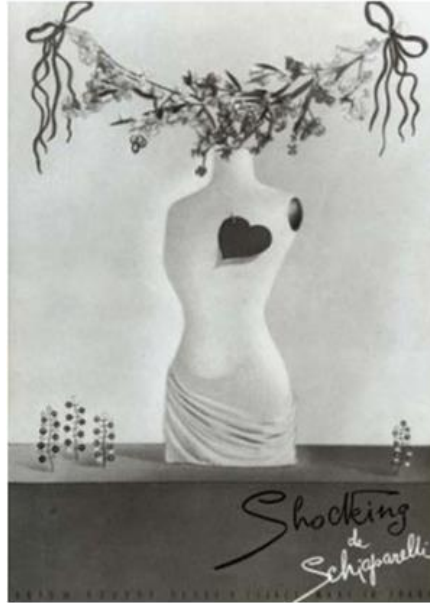
"Salvador Dalí Gece ve Gündüz Kıyafetleri", moda dünyasında sanatın ve sürrealizmin birleşimini temsil ederken, aynı zamanda Dalí'nin geniş ve çeşitli sanat anlayışını da yansıtmaktadır. Bu tasarım, moda ile sanat arasındaki sınırları bulanıklaştırırken, Dalí'nin yaratıcılığının ve özgünlüğünün bir ifadesi olarak da öne çıkmaktadır (Colby Muğrabi, 2019). Görsel 2.24'de görüldüğü gibi gece ve gündüz zamanlarının arasındaki kıyafet değişikliği dikkat çekmektedir.

Görsel 2.24. Salvador Dali, Night and Day Clothes, 1936

Kaynak: <https://www.minniemuse.com/articles/art-of/surrealist-fashion>

Elsa Schiaparelli kadın vücudu temasını 'Shocking Life' (Şaşırtan Hayat) isimli parfüm şişesinde ele almıştır. Manken vücudu formunda olan parfüm şişesi, film yıldızı Mae West'in vücudunu yansıtmaktadır. 1938 yılında parfümü tanıtan reklam filminde şişe elbise formuna dönüşmüştür. Görsel 2.25'de görüldüğü gibi bir kadın vücudunu andıran ve göğüs kısmıyla sonlanan parfüm şişesi dönemin moda standartlarına meydan okumuştur (Martin).

Görsel 2.25. Elsa Schiaparelli, Shocking Life, Harper's Bazaar, 1938

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/shocking-de-schiaparelli-1938-artwork-not-signed-but-it-might-be-the-work-of-salvador-dali--570198002796451138>

Görsel 2.26’da görülen parfüm şişesi 1993 yılında Jean Paul Gaultier, Schiaparelli’nin çalışmasından ilham almış ve Madonna’nın şovunda giydiği korseyi parfüm şişesine çalışmıştır. Görsel 2.27’de görülen giysi tasarımının eskiz çizimleri ve giyilmiş hali görülmektedir.

Görsel 2.25. Jean Paul Gaultier, Bayan farfüm afişi, 1993

Kaynak: <https://tinselcreation.com/2014/11/07/just-because-jean-paul-gaultier-perfume-advertisement-1993/>

Görsel 2.26. Jean Paul Gaultier Madonna için tasarımı

Kaynak: <https://www.dazeddigital.com/fashion/article/54584/1/rent-jean-paul-gaultier-ionic-madonna-cone-bra-runway-resell-vintage-couture>

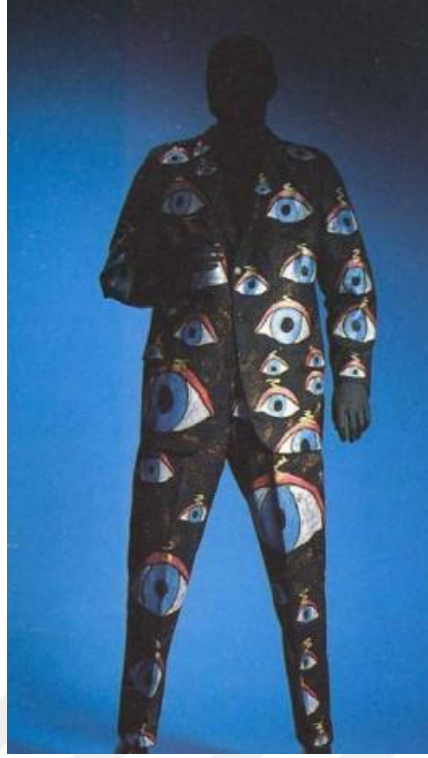
Gerçeküstücüler insan anatomisini ve bedeninin küçük parçalarının yerlerini değiştirerek oluşturdukları kompozisyonlar yer almaktadır. Gerçeküstücüler özellikle gözler, eller, dudaklar ve parmaklara sıkça yer vermiştir. Göz detayını imgeleştirip tasarımlarına yansıtan Elsa Schiaparelli ve Saint Laurent olmuştur. Giysi üzerindeki göz; gerçek ile yapay olanın arasındaki köprü olarak betimlemiştir (Martin, 1996).

Yves Saint Laurent, Schiaparelli'den etkilenip 1980 yılında tasarladığı 'Les Yeux d'Elsa' isimli tasarımında göz detayını işlemiştir. Görsel 2.28'de görülen bu cekette kadın göğüslerini, insan bedenindeki gözlerle yansıtmıştır. 1985 yılında ise Larry Shox 'Celestial Eye Suit' (Kutsal Göz Takımı) tasarımında bilinç ile bilinç dışı arasındaki rüyaları tasvirlemiştir (Martin, 1996). Görsel 2.29'da görülen bu takımında insan silüeti silikleştirilerek izleyicide algıda şaşkırtma yoluna gidilmiştir.

Görsel 2.27. Yves Saint Laurent, Algeria, 1980

Kaynak: <https://museeyslparis.com/en/biography/hommage-a-aragon-apollinaire-et-cocteau>

Görsel 2.28.Larry Shox, Celestial Eye Suit, 1985

Kaynak:http://www.ksfd.co.kr/neowiz/board/up_files/files_1/2010_vol10no2_01_rkj.pdf

Gerçeküstücüler vücudun en şehvetli sembolü olan dudakları erotik bir algı yaratmak için kullanmışlardır.1929 yılında yayınlanan ikinci Gerçeküstücü Manifestosunda ilk defa dudak imgesi işlenmiştir. Gerçeküstücüler ilk başta dudak imgesini ironi şekilde kullanmaya başlasalar da daha sonradan dekoratif nesnelere dudak şeklinde tasarlamışlardır.

İnsan dudağını çalışmalarına yansıtan modanın önemli örneklerinden biri olan Man Ray'in 'Gözlemevi Zamanı-Âşıkları' adlı çalışması olmuştur.

Dali'nin meşhur kanepesi, belki de dünyanın en ünlü mobilyalarından biri olan 'dudak' kanepesi, Sussex'te bir kır evinde eskiz olarak bulunmuştur. Eskiz, Dali'nin patronu olan Edward James'in eski evinde ortaya çıkmış ve uzmanlar, James'in bu kanepenin ortaya çıkmasında payı olduğunu söylemişlerdir. Dali ve James'in iş birliklerinden olan dudak kanepesi, istakoz telefon gibi sürrealist hareketin imza eserlerinden biridir.

Eserin ortaya çıkışı ise James Edward'ın tasarım koleksiyonunu dijitale geçirmek amaçlı evde yapılan taramaları olmuştur. Edward James'in koleksiyonunda, yer alan eserler Dali, René Magritte, Marcel Duchamp, Leonora Carrington, Jean Cocteau , Pablo Picasso ve yazarlar Aldous Huxley ve John Betjeman'ı da içermektedir.

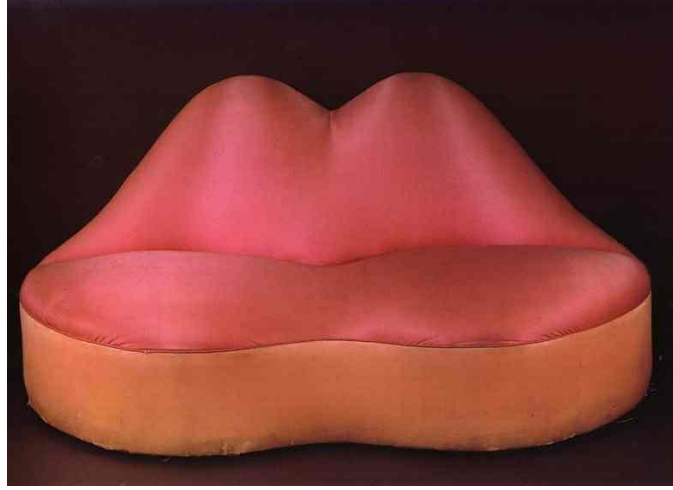
Bu koleksiyonda öne çıkan bazı parçalar, Magritte'in James'in Haz İlkesi başlıklı bir portresi için yaptığı hazırlık taslağı, Elsa Schiaparelli'nin elbise ceketinin Cocteau taslağı, Picasso'nun eskizleri ve Francis Poulenc, Igor Stravinsky ve Bertolt Brecht'in orijinal müzik notalarından oluşmaktadır.

Koleksiyon müdürü Hugh Morison 'Dudak kanepenin çıkış noktası, James'in Londra'daki evinin salonu için tamamen sürrealist bir mekân yaratma isteği olmuştur. Dali ile konuşmaları sonucunda, Dali'nin hayal gücünün ürünü olan tasarım James'le konuşmalarıyla beslenince ortaya bu şaheser çıktığını belirtmiştir. Dali, ünlü film yıldızı Mae West'e hayranlık duyarken 'Mae West's face' isimli eserinin taslağını çizmiş ve James, bu taslaktaki dudakların kanepenin için ilham kaynağı olabileceğini söylemiş ve bu kanepenin üretimini başlatmıştır. Arşivde bulunan eskiz taslağının ise James'in yanında çalışan tasarımcı Edward Carrick'e ait olabileceği düşünülmektedir.

Kanepenin bilinen beş versiyonundan birine sahip olan Christopher Wilk'e göre, West Dean'de bulunan taslağı kesinlikle İngiltere'de üretilecek ilk kanepenin taslağıdır. İlk kanepenin rengi ise Schiaparelli'nin şok edici pembe ruj rengine benzer saten bir pembe kumaştır. James'in mektuplarından bilinene göre, kanepenin aslında siyah deri olacaktı ama Schiaparelli pembe rengin ve saten kumaşı daha çok seveceğini mektupların birinde yazmıştır ve James ilk tasarımı Schiaparelli'nin isteğine göre yaptırmıştır.

Edward James, 1907 ila 1984 yılları arasında yaşayan, hayatı genellikle renkli ve karmaşık bir karaktere sahiptir. James'in annesinden kalan mirasla, James hayatını sürrealist sanata adanmıştır ve Las Pozas isimli heykel bahçesinde birçok sürrealist sanatçıya imkanlar sağlamıştır

Wilk, dudak kanepesinin ikonik statüsüne ulaşmasının 1960'larda ve 70'lerde proto-pop olarak görülmeye başladığında yeniden can bulduğunu söylemiştir. Görsel 2.30'da görüldüğü gibi dudak imgeleştirilmiş ve bir obje olarak tasarlanılmıştır. Tasarım ürününün kopyaları tüm dünyaya yayılmış ve Kylie Mongue, Beyonce ve Katy Perry gibi dünyaca ünlü sanatçılar bu ürünün üzerinde poz vermişlerdir. Wilk bu tasarım ürünü hakkında 'Dali ve James'in günlerinde, cinsellik bu kadar açık çapta kabul edilebilir değildi ama bugün bu çok farklı. Tasarım ürününün zamanı geldi ve cinsellik betimlemeleriyle daha da ün kazandı' demiştir (By Hannah Martin, 2019).

Görsel 2.29. Salvador Dali, Dudak Kanepe, 1936

Kaynak: <https://wannart.com/icerik/28826-bir-salvador-dali-tasarimi-lips-koltugu>

Gerçeküstücüler kadın bedeninde fonksiyonel el imgesini çalışmalarında fanteziyi çağrıştırmaya yönelik çalışmalar yapmışlardır. El ve tırnaklar bazen bir pençe gibi gösterilmiş bazen beli sıkkan bir kemer detayında kullanılmıştır. Görsel 2.31’de görülen tasarımda tasarımcı tasarladığı cekette kullandığı materyallerde keten ve altın nakışını bir arada kullanıp zıtlık kavramına dikkat çekmiştir (Mackrell).

Görsel 2.30. Jean Cocteau, Keten Kruvaze Ceket, 1937

Kaynak: <https://www.lilianpacce.com.br/moda/fashionteca/as-colaboracoes-de-schiaparelli-com-o-mundo-da-arte/>

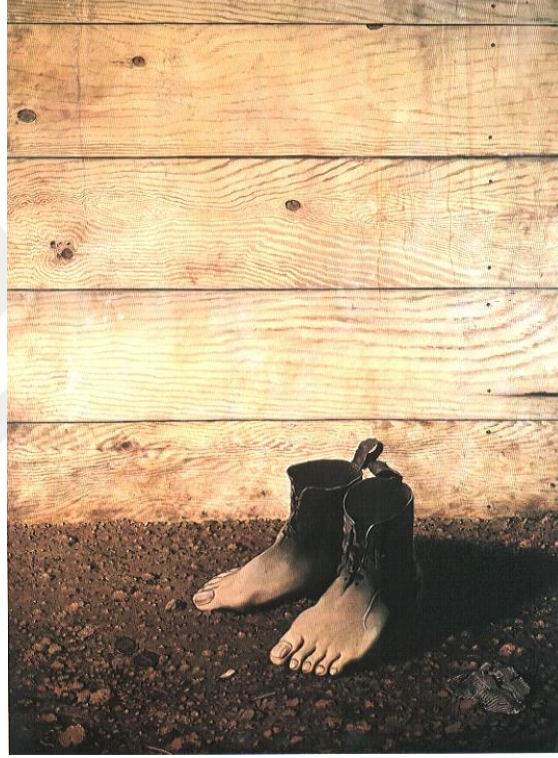
"François Lesage'nin El Kemerini" adlı eser, ünlü Fransız nakış ustası François Lesage tarafından 1986 yılında tasarlanmıştır. Bu eser, moda dünyasında benzersiz bir sanat eseri olarak öne çıkmakta ve Lesage'nin ustalığını ve yaratıcılığını sergilemektedir. Schiaparelli den ilham alan François Lesage 'Hand Belt' adlı elbisesinde kemer detayında belde duran elleri imgelemiştir. François Lesage, moda endüstrisindeki ünlü bir nakış ustasıdır ve müşterilerine yüksek kaliteli ve lüks el işi işlemler sunmuştur. Bu eser, François Lesage'nin moda dünyasına katkılarında sadece biridir. Lesage'nin el işi işlemleri ve tasarımları, moda tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. El kemerini, Lesage'nin zanaatkarlığını ve sanatçılığını sergileyen özel bir parça olabilir ve moda dünyasında lüks ve özgünlük arayan müşteriler için tasarlanmış olabilir (Mark Kingwell, 2001). Görsel 2.32'de görüldüğü gibi trompe l'oeil tekniği ile yapılan kemerde izleyiciye ellerin gerçekten bel çizgisinde duruyormuş algısını yaratmıştır.

Görsel 2.31. François Lesage'nin, Hand Belt, 1986

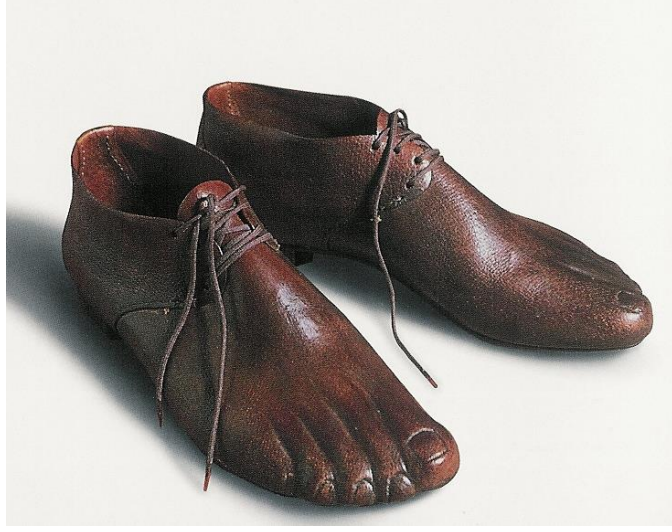
Kaynak: <https://papermagazine.tumblr.com/post/118713548205/francois-lesage-hand-belt-1986>

Gerçeküstüçüer vücut kısımlarından el, dudak, göz ve tüm bedeni çalışmalarında imgeleştirmiştir. Ayak kısımlarını da farklı bir yorum katarak soyutlaştırmışlardır. Michel Foucault ve Rene Magritte' in 'The Red Model' adlı eserinde ayakkabıları hem soyut hem somut anlamda ele almıştır. Görsel 2.33'de görülen Rene Magritte'nin eserinde dışın içe. İçin dışa yansımalarını anlatmaktadır. Daha sonrasında bu tasarım Pierre Cardin tarafından 1986 yılında erkek ayakkabı koleksiyonunda yer bulmuştur. Görsel 2.34'de görülen bu erkek ayakkabı tasarımı, alışıl gelmiş kavramsal karşıtlıklarımıza tepki olarak tasarlanmıştır.

Görsel 2.32. Rene Magritte, The Red Model, 1935

Kaynak: <https://www.wikiart.org/en/rene-magritte/the-red-model-1935>

Görsel 2.33. Pierre Cardin, Men's Shoes, 1986

Kaynak:<http://www.thecotillionaire.com/blog/2015/5/31/5fi6z3r5urxsoeej5jmm0cr7as8phe>

2.2.3. Deformasyon

1980'li yılların başlarında moda tasarımcıları deformasyon tekniği ile sıra dışı giysi formları oluşturmuşlardır. Vücudun yapısal formunda kırılma, kopma, boyut kazandırma ve başkalaşma kazandırmışlardır. Sanatsal yaklaşımlar temelinde, mevcut formun klasik ya da geleneksel kalıplarından çıkartılmasına işaret eden bu teknik giysilerde; vurgu, uyum, estetik, malzeme ve strüktürle kendini göstermektedir (Sarı, s:1587). Moda tasarımında deformasyon tekniği geleneksel alışlagelmiş formlardan uzaklaşıp, olağanüstü, farklı formlara yer vermişlerdir. Görsel 2.35'de görüldüğü gibi sanatçı giysinin formunu deformasyon tekniğiyle yeniden yaratarak; hayal gücünün sınırsızlığını kullanarak kendi yorumlarını katmışlardır. Sanatçının hayal gücü ve bilinçaltının yansıdığı somut düşünceler metaforlara dönüşerek giyside farklı kalıplar arayışına girildiği yansıtılmıştır. Alışlagelmişin dışındaki standart malzemeler yerine daha boyut kazandıran ve farklı malzemeleri kullanmayı amaçlamışlardır. Böylelikle giysiye form katarak daha dinamik bir izlenim verdiklerini savunurlar.

Görsel 2.34. Georgina Godley, 1986

Kaynak: <https://www.buro247.ru/fashion/trends/10-aug-2017-tbt-lumps-and-bumps.html>

İngiliz tasarımcı Georgina Godley, 1986 yılında ‘Lumps and Bumps’ koleksiyonunu çıkarmıştır. Bu tasarımı yaparken, Afrika doğurganlık bebeklerinden esinlenmiştir. Godley, tasarımında jarse streç elbise içine yastıklı iç çamaşırı ekleyerek, 1980’ler Feminizminin sert ve kaslı görüntüsüne karşı tepki göstermiştir. Kadın kıvrımlarındaki gerçeküstü genişlemeler ekleyerek, o dönemin esnek atletik giyim ve avangard elbise tasarımlarına da karşı çıkmıştır. Koleksiyonun, doğurganlık ve gücün ifadesi olarak kadın formunu yansıtmayı istenmiştir. Godley, koleksiyonu oluştururken ‘kadın formunu bozan’ Barbie bebekleri alıp, onları kilden tekrar modellemiştir ve doğru formu bulana kadar devam etmiştir. Bu heykelsi yaklaşım sayesinde likra elbisesinin son halini tasarlamasında çok yardımcı olmuştur. Godley’nin güzel sanatlar geçmişi nedeniyle tasarım yaparken birçok metod kullanmasına neden olmuştur (Nicholas Alan Cope, 2020).2019 yılında ise Godley’nin tasarımı günümüz moda akımına uygun şekilde revize edilip tasarımı güncel tutulmuştur.

Deformasyon tekniği günümüz tasarımlarınca daha farklı yorumlanmıştır. Rei Kawakubo tasarımlarını deformasyon tekniğiyle yapmıştır. Tasarımcısını 1997 yılında tasarladığı ‘Body Meets Dress, Dress Meets Body’ koleksiyonun  çıkış amacından oluşmuştur. Bunlardan ilki daha önce hiçbir yerde eşi benzeri olmayan bir koleksiyon tasarlamak, ikinci yaklaşımı ise gezdėđi mağazaların çok standart ve sıradan giysilerden oluşması son olarak üçüncüsü ise elastik kumaşları kullanma arzusudur. Tasarlayacağı koleksiyonun kumaşında bedene olması ve hareket edilebilmesi için elastik kumaş kumaş kullanması da kaçınılmaz bir son olmuştur (Mears, 2010).

Kawabuko 1997 İlkbahar/Yaz koleksiyonunda, giysilerin farklı bölgelerine dikilen abartı asimetrik poliüretan yastık formları ve kuş tüyü dolgularını, kadın bedeninin anatomisinde bozulmalar yaratmıştır. Bu koleksiyonda üç boyutlu deformasyon ile farklı ve yeni bir kadın silüeti ortaya sunulmuştur. Görsel 2.36’de grldğı gibi tasarımcı standart ve ideal kadın bedeninin kıvrımlarını abartmış, göğüs dekoltesine ironik bir yorum katmıştır. Tasarımcının tutumu, fiziksel bedenin köleleştirilmesi ve sınırlanması karşı şekilde moda eğilimleri olmuştur. Koleksiyonundaki giysilerin feminist bir parodi olarak abartılı şekillerle vurgulanmıştır.

Görsel 2.35. Rei Kawakubo / Come des Garçons, Huncbank, 1997 İlkbahar / Yaz

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-1997-ready-to-wear/comme-des-garcons>

2.2.4. Yer değiştirme

1980'li yıllarda moda tasarımcıları, geleneksel beden formundan çıkararak yeni ve farklı kalıplar arayışına girmişlerdir. Deformasyon kavramı ile moda tasarıma soyut bir kavram katmışlardır. Dönemin önemli sanatçılarında Dali ve Rene Magritte deformasyon kavramındaki çalışmalara ve eserlere öncülük etmişlerdir.

Moda, görsel ve düşsel öğelerin bir esere dönüşmesi açısından geniş bir yelpazeye sahiptir. Moda tasarımcılarının bir giysi tasarlariken sadece tekstil öğeleriyle sınırlı kalmamış farklı objeleri de kullanarak zengin bir içerik oluşturmuşlardır.

Nesnelerin bilinçaltımızdaki ilk akla gelen anlamlarından sıyrılıp farklı ve aklımızın ucundan geçmeyecek anlamlar vermişlerdir. Modada yer değiştirme olgusunun ilk örnekleri şapka tasarımlarında farklı objeler kullanılarak başlamıştır. (Parlak, s:125). Dönemin statüsünü gösteren şapkalar yeni anlam kazanmıştır.

İlk örneklerini sergileyen ünlü tasarımcı Elsa Schiaparelli'nin 'Ayakkabı Şapka' tasarımı olmuştur. Dönemin önemli resim sanatçılarında Salvador Dali ile iş birliği yapan Elsa Schiaparelli yeni fikirler için ilham kaynağı olmuştur. Görsel 2.37'de görüldüğü gibi Elsa Schiaparelli kadınsı ideali tam tersine çevirmiştir.

Görsel 2.36. Elsa Schiaparelli, Ayakkabı Şapka, 1937

Kaynak: <https://gidbarcelona.com/salvador-dali-i-ego-izobreteniya/>

Sadece şapka tasarımında kullanılmayan yer değiştirme formu eldivenlerde, bel kemerlerinde ve giysinin farklı noktalarında da görülmüştür. Tasarımlarında bu etkileri kullanan tasarımcılar; Karl Lagerfield, Jean Paul Gaultier, Elsa Schiaparelli, John Galliano ve birçok tasarımcı yer vermiştir. Karl Lagerfield kemer formunu değiştirmiş ve eldiven görünümü vermiştir. Eldiven görünümü verdiği kemerde sıkı sıkı sarılma algısını da ortaya koymuştur. John Galliano, ceket formuna pantolon formunu vererek yer değiştirmeyi kullanmıştır. Jean Paul Gaultier dönemin önemli giyim materyali olan korseyi tüm beden formuna uygulayarak korsenin bedene aitliğini değiştirmiştir. Görsel 2.38’de görüldüğü gibi tasarımın arka detaylarında korsenin kalıpsal formları yer almaktadır.

Görsel 2.37. Jean Paul Gaultier, Des Robes quis se Derobent, 2001 İlkbahar / Yaz

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2001-couture/jean-paul-gaultier>

Rei Kwakubo yer değiştirme düşüncesine farklı bir yorum getirmiş ve tasarımlar yapmıştır. Erkek takım elbisesini kadın giyimine uyarlamış, giysinin ön formunu arka, arka formunu öne uyarlamıştır. Rei Kawakubo'nun Comme des Garçons koleksiyonları genellikle cinsiyet stereotiplerini sorgulayan ve geleneksel giyim normlarına meydan okuyan yenilikçi tasarımlar içermektedir. Erkek tasarımlarında da trompe l'oeil etkisi sıkça kullanılmış ve bu, giyim parçalarının fiziksel yapısını veya kullanım amacını yanıltıcı bir şekilde temsil eden görsel detaylar içermektedir. Görsel 2.39 görüldüğü gibi Rei Kawakubo'nun tasarımları önün arka, arkanın ise ön parçayı oluşturduğu

görülmektedir. Trompe l'oeil etkisi, erkek giyiminde değişen bir algı yaratır ve izleyicilerin giysileri daha dikkatli incelemesini ve görsel yanılsamanın nerede başladığını ayırt etmesini gerektirir. Bu tasarım yaklaşımı, giyim parçalarına anlam katmanını artırırken, aynı zamanda moda dünyasında beklenmedik ve sıra dışı bir estetik sunmuştur. Kawakubo'nun erkek tasarımlarındaki trompe l'oeil etkisi, giyim parçalarının sıra dışı ve provokatif bir tarzda sunulmasını sağlamıştır. Bu, giyim dünyasında geleneksel erkek giyimine meydan okurken, aynı zamanda moda endüstrisinde yenilikçi bir yaklaşımı temsil eder.

Görsel 2.38. Rei Kawakubo / Come De Garçons, 2004-2005 Sonbahar/Kış
Kaynak: <http://www.wgsn-edu.com>

Birbirine benzer nesnelere, gerçeküstücü dünyasında uygunsuz ilişki yaşamaktadır. Objelerin ve giysilerin yer değiştirme örneklerinden biri de Salvador Dalı'nın 'Çekmeceler Şehri' eseridir. Görsel 2.40'da görüldüğü gibi Dalı'nın karakteristik tarzını yansıtan bu kabin, insan bedeninin anatomik özelliklerini taklit eden, eğri ve bükülmüş hatlara sahip olduğu görülmektedir. Dalı kadın vücudunu çekmeceli bir dolaba ithaf ederek kadın vücudunu imgeleştirmiştir. Dalı bu eserde kadın vücuduna benzeterek çizdiği çekmecelerin bir kısmını açık pozisyonda bir kısmını kapalı çekmece pozisyonunda kullanarak kadın vücudunu gizli ve kapalı bir sır dünyasına benzetmiştir (Dalı: The Paintings: 1904-1989).

Görsel 2.39. Salvador Dali, Antromorphic Cabinet, 1936

Kaynak: <https://www.dalipaintings.com/the-anthropomorphic-cabinet.jsp>

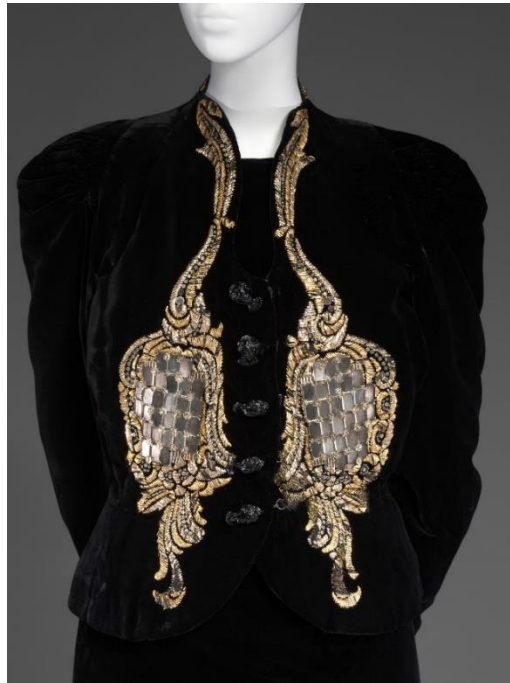
Elsa Schiaparelli'nin "Desk Suit" (Masa Takımı) adlı tasarımı, ünlü İtalyan moda tasarımcısının özgün ve çarpıcı tarzını yansıtan ikonik bir giysi koleksiyonudur. Bu tasarım, 1936 yılında Schiaparelli tarafından yaratılmıştır. Desk Suit, ismini İngilizce'deki "masa takımı" ifadesinden almaktadır ve giyildiğinde bir masa örtüsünü andıran desenleriyle dikkat çekmektedir. Takım, ceket ve etekten oluşur ve genellikle koyu renkli bir zemin üzerine renkli desenlerle süslenmiştir. Görsel 2.41' görüldüğü gibi desenler, çoğunlukla masa takımlarında görmeye alışık olduğumuz geometrik şekilleri ve motifleri içermektedir.

Giyim dünyasında gizem uyandıran objeler kullanan sanatçılar, ayna imgesini de tasarımlarında yer vermişlerdir. Ayna nesnesini ilk kullanan moda dünyasında yaptığı her tasarımıyla hayran bırakan sanatçı Elsa Schiaparelli'dir. Elsa Schiaparelli tasarladığı ceketin göğüs kısmında ayna imgeleri kullanmıştır. Görsel 2.42' görülen tasarımda, cekete derinlik ve gizemlilik algısı da katmıştır.

Görsel 2.40. Elsa Schiaparelli, Desk Suit, 1936

Kaynak: <https://huxleyparlour.com/artwork/models-wearing-schiaparelli-desk-suit-vogue/>

Görsel 2.41. Elsa Schiaparelli, 1939, Mirror Jacket

Kaynak: <https://www.ngv.vic.gov.au/essay/elsa-schiaparelli-and-the-art-of-illusion/>

Elsa'nın ayna motifli tasarımında etkilenen Yves Saint Laurent moda tasarımcısı 1978 yılında tasarladığı ceketin sırt detayında ayna efektli kumaşla derinlik algısı ve gizem yaratmıştır. Görsel 2.43'de görülen tasarımda, sırlar dünyasına açılan kapıyı betimleyen Yves Lauren'in ceketini büyük ilgi yaratmıştır (Yves Saint Laurent's Studio s:45).

Görsel 2.42. Yves Saint Laurent, Rococo aynalı ceket, 1978–79
Kaynak: <https://museeyslparis.com/en/stories/new-entry-1>

Gerçeküstücüler nesnelere sınırlı kalmayıp mimari yapılarını da giysi tasarımında yer vermişlerdir. Mimari yapılarda yer alan malzemeler ve sütunlar giysi formlarına dönüşmüştür. Görsel 2.44'de görüldüğü gibi Dele Lutz'un tasarladığı tuğla ve sütun imgelerinden oluşan giysiler duvarın sertliği efekti verilmiştir. Gerçeküstücüler Mimari öğelerin, sadece mimari alanda kullanılmayacağını, hayal gücünün ve farklı tasarımsal düşüncelerle her alana dahil olup eserler verileceğini gözler önüne sermişlerdir.

Görsel 2.43. Adelle Lutz, Urban Camouflage Clothing, 1986

Kaynak: <https://www.nonaka-hill.com/exhibitions/38/works/artworks-2514-adelle-lutz-urban-camouflage-clothing-brick-suit-1986/>

2.2.5. Doğal ve yapay alanlar

Gerçeküstücüler, hayal ürünlerinin yanı sıra doğal dünyadaki canlıları da manifestolarında kullanmışlardır. Balıklar, denizkızları, deniz kabukları ve tüm deniz canlıları sıkça kullandıkları motifler arasında yer almıştır. 1934 yılında Gerçeküstü sanat akımının öncülerinden olan Max Ersnt “ Une Semaine De Bonte” romanını yayımlamıştır. Bu romanın kapak cildindeki resimdeki kadının kafasında deniz kabuğu formu imgelemiştir (Parlak, 2006).

Dönemin ünlü tasarımcılarından Coco Chanel romanın kapağından çok etkilenmiş ve istiridye şapka tasarlamıştır. Sürrealizm sanat akımından etkilenerek grafik tasarımları yapan Marcel Vertes Coco Chanel’in tasarımlarına deniz kabuğu çizmiş ve Chanel’e ilham kaynağı olmuştur. Bu tasarımın eskiz çizimleri görsel 2.45’te görülmektedir. İstiridyenin parlak dokusunu yansıtabilmek için ipekli grogen kumaş kullanmıştır (Parlak, 2006).

Görsel 2.44.Coco Chanel, İstiridye Şapka, 1938

Kaynak: <https://www.goodreads.com/review/show/3792284546>

Gerçeküstücüler, 1930 yılında balık canlısını imgelemişlerdir. Moda tasarımcılarının balık imgesini tasarımlarına yansıtması moda dünyasına büyük ses getirmiştir (Parlak, 2006). 1986 yılında Jean Charles'in tasarladığı elbisede kadın bedeni kuşa benzetilmiş ve elbise formu kuş kanatlarına benzetilmiştir. Kadının güzelliğine ithafen kuş tüylerinden şapka ile tasarım vurgulanmıştır.

Görsel 2.45. Jean-Charles De Castelbajac, Eagle Dress, 1986; Bert Stern, Moda Fotoğrafı, 1965

Kaynak: Martin, Richard,1996.

Farklı kuş türlerinin tüylerinden ilham alınıp tasarlanan birçok tasarım mevcuttur Jean Paul Gaultier'in 1999 Sonbahar/Kış sezonunda tasarladığı elbisenin etek kısmında kullandığı gerçek deve kuşu tüyünden kullandığı tüyler tasarıma üç boyutlu bir algı katmıştır. Kollarda kullandığı büyük tüyler ise kanadı simgelemiştir. Görsel 2.46'da görülen bu tasarımda kadın bedenini deve kuşuna benzetmiş ve tüm aksesuarları tasarıma uygun şekilde seçmiştir. Daha sonrasında Jean Paul Gaultier 1999-2000 yılındaki Sonbahar/Kış koleksiyonunda bu tasarım düşüncesini koleksiyonuna uyarlamıştır. Görsel 2.47'de görülen tasarımda Gaultier eldivenleri kuş yuvasına benzeterek derinlik algısı yaratmıştır. Aynı zamanda tasarımın eteklerinde kabarık deve kuşu tüylerini kullanması üç boyutlu görsellik katmıştır.

Görsel 2.46. Jean Paul Gaultier, 1999-2000 Sonbahar / Kış

Kaynak: <https://www.bridgemanimages.com/en/noartistknown/model-for-jean-paul-gaultier-presents-1999-2000-high-fashion-collection-1999-07-18-photo/photograph/asset/8559387>

Gerçeküstücüler için dönüşüm sembolü olan kelebek modada sembolik bir yaşamı simgelemiştir (Güler, 2020). Schiaparelli tasarımlarında kelebek formuna yer vermiş ve şapkaya konmuş algısı yaratan şapkalar ve ceket düğmeleri tasarlamıştır. Görsel 2.49'de görüldüğü gibi üç boyutlu kelebeklerin tasarımlarda yer verilmesi üç boyutlu algısı katarak, izleyiciye gerçeklik duygusunu düşündürmüştür.

Görsel 2.47. Elsa Schiaparelli, Jacket with Butterfly Buttons and Butterfly Hat 1938

Kaynak: <https://www.nytimes.com/2022/07/03/style/elsa-schiaparelli-exhibition-surrealism-paris.html>

Görsel 2.48. Elsa Schiaparelli, Butterfly Gloves

Kaynak: <https://alagarconniere.wordpress.com/2012/03/23/currently-designer-elsa-schiaparelli/>

Jean Paul Gaultier'in eşsiz ve sıra dışı tasarımları 2014 yılındaki ilkbahar/yaz koleksiyonlarında da görülmüştür. Görsel 2.50'de görüldüğü gibi Gaultier kelebek yapısını kıyafetin formuna yansıtarak kadın bedenini doğal bir güzellik olarak vurgulamak istemiştir. Kelebek kanatlarını omuzlar da etek kısmında ve tüm bedende kullanan tasarımcı kullandığı çarpıcı renkler ile trompe l'oeil etkisi yaratmıştır.

Görsel 2.49. Jean Paul Gaultier, İlkbahar/Yaz, 2014

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2014-couture/jean-paul-gaultier>

2.2.6. İllüzyon

Gerçeküstücü akımını kullanan sanatçılar ve tasarımcılar gerçek olanın dışında hayal gücünü kullanarak hayal ötesi ulaşılmaz bir alan oluşturmuşlardır. Yaptıkları tasarımlarda olanı gizlemek ve izleyicide düşündürmeyi, sorgulamayı amaçlamaktır. Gerçeküstücüler, nesnenin veya bir düşünce yapısının gerçek çağrışımında sıyrılıp, sıra dışı kimlik katarak farklılaştırır.

Elsa Schiaparelli'nin tasarladığı ceketin arkasındaki iki insan yüzü formundan meydana gelen ve dikkatli bakıldığında algılanan vazodolusu çiçek izleyicide göz yanılmasına sebep olmuştur.

Görsel 2.50. Elsa Schiaparelli, Face Chalice Profiles Pin, 1949

Kaynak: <https://www.chasingthemoonblog.com/post/elsa-schiaparelli-nin-s%C3%BCreal-d%C3%BCnyas%C4%B1>

Elsa Schiaparelli'nin illüzyon etkisiyle tasarladığı triko kazak 1927 yılında moda ve sanat dünyasına büyük ses getirmiştir. Kazağın yaka kısmında üç boyutlu olmayan fiyonk desenler bulunmaktadır. Tasarımda yaka kısmında gerçekten bir fiyonk varmış gibi durması izleyicide bir yanılsamayı uyandırmıştır. Görsel 2.52'de görülen bu tasarım, gerçeklik algısını oyunlaştıran ve giysiye eklenmişmiş gibi görünen detaylarla izleyiciyi şaşırtan bir teknikle öne çıkmaktadır. Bu tasarım yaklaşımı, Schiaparelli'nin moda dünyasına getirdiği yenilikçi ve deneysel anlayışı yansıtır. Giysi tasarımında sadece kumaş ve dikiş tekniklerine değil, aynı zamanda optik yanılsamalara ve sanatın farklı alanlarından ilham alarak moda tasarımını şekillendirmeye odaklanmıştır.

Görsel 2.51. Elsa Schiaparelli, Triko Kazak, 1927

Kaynak:<https://theknittingneedleandthedamagedone.blogspot.com/search/label/trompe-l'oeil>

Schiaparelli'nin 1938 yılındaki 'Circus Collection' defilesinde 'Tears Dress' isimli tasarladığı elbise Salvador Dali ile yaptıkları çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Elbisede baskı tekniğiyle yapılan yırtıklar gözyaşına benzetilmiştir. Elbise arkada giyeni takip ediyormuş gibi iki sivri uçlu etekle birlikte tasarlanmıştır. Görsel 2.53'de görüldüğü gibi aynı kumaştan yapılmış, başın üstünden zarifçe sarkan toplanmış perde bulunur.

Görsel 2.52. Elsa Schiaparelli, Tear Illusion Dress and head Scharf, 1937

Kaynak: <https://fashionhistory.fitnyc.edu/1938-schiaparelli-tears-dress/>

2.2.7. Trompe L'oeil

Trompe l'oeil, ilk örnekleri 15. yüzyıla kadar dayanan, Fransızca bir sanat terimi olup 'gözü aldatma' anlamına gelmektedir. Göz aldatımı tekniği Rönesans döneminden başlayarak Avrupa resim sanatına kadar uzanmaktadır (Ruşan,2020). Bu tekniğin amacı, tasvir ettiği nesnenin gerçek olduğuna izleyiciyi inandırarak farklı bir perspektif sunmaktır (Güler, 2021). Trompe l'oeil tekniğinin, izleyicinin gerçekleri algılama ve tanıma yeteneklerini sorgulamasına da olanak tanıdığını ifade etmektedir.

Fransızca dili kökenli bir terim, takvimler 1803 yılını gösterdiğinde, Batı kültür tarihinin başlangıcına kadar giden özel bir tasvir türünü tanımlamak için ilk defa küçük düşürücü bir şekilde kullanılmıştır. Leppert (2002) ifadelerinde belirtildiğine göre, bu tekniğin en önemli karakteristiği, izleyicinin görüntüyü ilk gördüğünde gerçek nesne olarak algılamasıdır. Bu özellik, sanat eserinin etkileyiciliğini artırır ve izleyiciyle etkileşimi derinleştirir. Bu sebeple, Leppert'in ifadelerinde bu sanat formunun sadece görsel bir zevk sunmakla kalmayıp aynı zamanda izleyiciyi etkileyici bir düşünsel yolculuğa çıkaracağı vurgulanmıştır.

Görsel 2.53. Pere Borrell Del Caso, Yergiden Kaçış, 1874

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Pere_Borrell_del_Caso

İllüzyonist trompe l'oeil tekniğinin izlerinin yansıdığı Pere Borrell Del Caso'nun 'Yergiden Kaçış' tablosunu incelediğimizde kıyafeti özensiz olan küçük bir çocuğun

resim çerçevesinin içinden çıkmaya çalıştığı görülmektedir. Eserin ne anlatmak istediği net olarak bilinemesi de 19.yüzyıldaki en vurgulayıcı ve izleyici etkileyici örneklerinden biri olduğu görülmektedir. Görsel 2.54'te görülen bu eser sanatın sınırlarını zorlayarak ve izleyiciye etkileyici bir deneyim sunarak optik yanılsamanın gücünü göstermektedir.

Trompe l'oeil Rönesans döneminin etkilerinde çıktığı varsayılsa da aslında Helenistik Dönemden itibaren Yunan sanatında izleri görülmeye başlanmıştır. Yunanlıların bilinen en eski örneğine göre, Romalı yazar Yaşlı Plinius (MS 23-79) tarafından betimlenen ünlü Zeuxis'in yaptığı bir resimle ortaya konulmuştur.

Zeuxis'in yaptığı bu resimde üzümler öylesine gerçekçi resmedilmiştir ki, kuşlar gelip üzüm tanelerini yemeye çalışmışlardır; bunun üzerine Parrhasios, kendi yanılsamacı eserini göstermek üzere rakibini atölyesine davet eder. Parrhasios'un yaptığı resim öyle gerçekçi duruyormuş ki Zeuxis resimdeki perdeyi gerçek sanıp kaldırmaya çalıştığı söylenebilmektedir. Ancak perdenin iki boyutlu bir resimden ibaret olduğunu anlamıştır. Böylece Parrhasios, sadece hayvanlar üzerinde değil, sanatçılar ve alanındaki uzman kişileri de kandırabileceğini kanıtlamış olmuştur. Göz aldatmaları trompe l'oeil üzerinde ustalaşmış olan ressam, yanılsamayı güçlendirmeyi her zaman başarmışlardır (Genç, Sipahioğlu, 1990).

Görsel 2.54. Zeuxis ve Parrhasios, George Hiltensperger- St-Peterburg, Moskova, 1806-1890

Kaynak: https://utlas.net/product_details/7859905.

Hollandalı Rönesans ressamı Jam Van Eyck (1390- 1441) trompe l'oeil tekniğini kullanarak bir çok eser ortaya çıkartmıştır. Jan Van Eyck'ın trompe l'oeil tekniğini tuvale aktardığı “The Annunciation Diptych ” adlı eseri yağlı boya olmasına rağmen heykelsi bir görünümü göstermektedir. Heykelsi bir yanılsama yaratmak için figürleri siyah arka plan üzerine beyaza boyayarak derinlik katmaktadır. Çerçeveler, sanatçı tarafından trompe l'oeil efektleri kullanılarak ve paneli süsleyen zarif pervaz seti ile oynanarak boyanmıştır. (Bird , 2016). Görsel 2.56'da görülen bu eserde trompe l'oeil tekniğinin en önemli özelliği olan fırça darbelerinin gizliliği bu resimde oldukça iyi aktarılmıştır.

Görsel 2.55. Jan Van Eyck ,The Annunciation Diptych, 1433-1435
Kaynak: [https://en.wikipedia.org/wiki/Annunciation_\(van_Eyck,_Madrid\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Annunciation_(van_Eyck,_Madrid))

2.2.7.1. Trompe L'oeil tekniğinin kullanıldığı alanlar

Başlangıcı 19. Yüzyılın ilk yarısında anlam kazanmaya başlasada, kökenleri çok daha eski zamanlara dayanan bir terimdir. İlk yapılan örnekleri sürrealizm sanat akımı adı altında bilinçsizce verilmiştir (Bird, 2016).

Bu terim yağlı boya tablolarına, mimari alana ve daha birçok alana yansımıştır. Resim alanında, Rene Magritte, Samuel Van Hoogstraten ve Jean Valette Penot gibi dönemin önde gelen ressamı tarafından ele alınmıştır.

2.2.7.1.1. Samuel Van Hoogstraten

Samuel Van Hoogstraten, sanat tarihinde 'ışığın ve gölgelerin ustası' olarak bilinen Rembrandt'tın öğrencisi olarak başlamıştır. Yaptığı eserlerde de Rembrandt'tan etkilendiği görülmektedir. (Güler, 2020)

Görsel 2.56. Letter Board Samuel Van Hoogstraten, 1666-1678

Kaynak: <https://www.pubhist.com/w7642>

Hoogstratenin 1664'te yapmış olduğu resimde gerçeklik detayları oldukça kusursuz ve gerçeği birebir yansıttığı görülmektedir. Görsel 2.57'de görülen not defteri, makas, tarak ve tükenmez kalem gibi eşyalardan oluşan natürmort, gözleri aldatan bir gerçeklikle tuvale yansımıştır. Natürmort: Geleneksel tanımı ile "Natürmort", gündelik nesnelere, meyveleri, çiçekleri, ölü hayvanları konu alan bir resim türüdür. (Ünay, 2015.)

Mauries'in (1996) "Le Trompe L'oeil" adlı kitabında belirtildiği üzere, Samuel Van Hoogstraten, "Ressamın görevi, görüneni aldatıcı kılmaktır; gözleri yanıltanın tam olarak ne olduğunu anlamak için nesnelere doğasını anlamalıdır" ifadesiyle sadece bir trompe l'oeil ressamı olmakla kalmayıp aynı zamanda bir sanat teorisyeni olduğunu da kanıtlamaktadır (Mauries, 1996).

2.2.7.1.2. Jean Valette Penot

Jean Valette Penot, 18.yüzyıl Fransız ressamlarından biridir. Jean Valette Penot trompe l'oeil tekniğini oldukça başarılı resimlerle aktarmıştır. (Milman, Philippe, vd, 2005).

Görsel 2.57. Jean Valette Penot, cabinet in the pantry with wild fowls, fish and fruit

Kaynak: <https://useum.org/artwork/Trompe-l-oeil-cabinet-in-the-pantry-with-wild-fowls-fish-and-fruit-Jean-Valette-Penot>

Penot, yapmış olduğu trompe l'oeil tablosunda; yakın perspektiften resmedilen, mutfak dolabının görüntüsü vardır. Işık kaynağının yönü, mutfak eşyalarının gölgesinin sol tarafta olmasından anlaşılmaktadır. Görsel 2.58'de görülen u eser, Jean Valette Penot'un ustalığı ile birlikte, mutfak dolabındaki av kuşları, balık ve meyveler gibi detayların inanılmaz bir şekilde gerçekçi tasvir edilmesi, izleyicinin dikkatini çekebilir ve hayranlık uyandırabilir. Jean Valette Penot, natürmort resimleriyle de çağdaş sanatta yer edinmiştir. Natürmort, geleneksel kodlarla düşünülecek olursa; farklı teknik ve üslupsal özelliklerle yapılmış olsalar bile çiçek, av, yiyecek, mutfak eşyaları gibi birbiriyle mantıksal uyum içindeki nesnelere oluşan düzenlemelerin sanatsal betimlemesidir. (Ünay, Bugün Natürmort, 2005)

2.2.7.1.3. Rene Magritte

20.yüzyılın önemli trompe l'oeil tekniğini uygulayan Belçikalı ressam Rene Magritte aynı zamanda gerçeküstücülük akımında temsilcilerinden olmuştur. Çalışmalarında genellikle bilinen nesnelere yeni anlamlar kazandırmak ve nesneleri alışıla gelmişlikten uzaklaştırmayı hedeflemiştir. (Patricia Allmer, İşte Magritte, 2015)

Rene Magritte resimlerini şu sözlerle tanımlıyor: 'Benim resmin hiçbir şeyi gizlemeyen görünür resimlerdir; gizem uyandırır ve gerçekten de resimlerinden birini gören kişi kendisine şu soruyu sorar: 'Bu ne anlama geliyor?' Hiçbir şey ifade etmiyor, çünkü gizem hiçbir şey ifade etmez.'

Magritte, İnsanlık Hali tablosunda Platon'un mağara benzetmesinden ilham almıştır. Platon, filozofun gerçeği görmedeki durumunu açıklarken hayatları boyunca mağarada yaşayan insanları kullanır. Bu insanlar arkalarındaki ateşin önünden geçen şeylerin duvara yansıyan gölgelerini gerçekle karıştırırlar. Magritte'in 'The Human Condition' tablosu da bu yaklaşımla yapılmıştır. Gerçeklikle temsili arasındaki bağı sorgular, yıllar sonra ortaya çıkan postmodern ve gerçeküstücülük akımına da öncülük etmektedir. (Patricia Allmer, 2016). Görsel 2.59'da görülen bu eser, Magritte'in sıkça kullandığı tema olan görünen ve gerçek arasındaki çelişkiyi vurgulamaktadır. Penceredeki tablo, izleyicinin gerçek manzarayı görmesini engellemiş ve böylece algıyı manipüle etmiştir. Magritte, insanın algısının nasıl şekillendiğini ve gerçekliğin ne kadarı olduğunu sorgulayan derin bir düşünce deneyimi sunmuştur.

Görsel 2.58. Rene Magritte, La Human Condition, 1933

Kaynak:https://en.wikipedia.org/wiki/The_Human_Condition_%28Magritte%29

Magritte'in en yaygın sanatsal araçlarından biri, nesnelerin arkasında ne olduğunu gizlemekten geçmektedir. İnsanı durum eserinde de tablo içinde tabloyu resmetmiştir.

Rene Magritte, bu çalışması hakkında şunları söyledi:

“Bir odanın içinden görülen bir pencerenin önüne, tablonun kapsadığı manzaranın tam olarak bu bölümünü temsil eden bir tablo yerleştirdim. Böylece resimdeki ağacın arkasına odanın dışındaki gerçek ağacı sakladım. İzleyici hem odanın içinde hem de gerçek manzaranın dışındaydı.”

2.2.7.2. Trompe L'oeil ve mimari

Trompe L'oeil tekniğinin mimarideki en eski kullanımı ortaçağ (MS 500-1500) dönemindeki yapılardır. Sanatçılar bu dönemde kiliselerde, mezarlıklarda ve duvarlarda eserlerini yansıtmışlardır. Kilisenin kubbelerine ve duvarlarına göz aldatici resimler çizmişlerdir. Duvarlardaki kötü görünümü kapatmak adınada trompe l'oeil tekniğini kullanarak boyamışlardır. Dönemin getirdiği maddi eksikliği de bu şekilde kapatmışlardır. Resimler, bazen meyveler, yakalanan balıklar, avlanmış hayvanlar ve yarı dolu cam kaplar gibi öğelerle donatılmış en eski natürmort örnekleridir. Fleming (2016), bu özellikleriyle, trompe l'oeil veya göz yanılsamaları, duvarlarda yüksek kabartma süslemeleri oluşturarak dış dünyayla etkileşim izlenimi yaratan bu resimlerin, farklı seviyelerde gerçeklikle karmaşık ve sofistike oyunlar oynadığı ifadelerinde bulunmuştur.

Andrea Mantegna'nın "Camera degli Sposi" (Damat ve Gelin Odası) adlı eseri, sanat tarihindeki önemli fresklerden biridir. Bu eser, 15. yüzyıl İtalyan Rönesansı'nın en önemli sanatçılarından biri olan Mantegna'nın ustalığını ve yaratıcılığını sergilemektedir. Villa dei Misteri Gizemler Salonu'ndaki fresklerde trompe l'oeil tekniği kullanılmıştır. Fresk, (ing.Fresco) yaş sıva üzerinde suda çözülmüş boya pigmentleri kullanarak yapılan duvar resmi tekniğidir. Mantegna, bu eserde perspektif kullanımı ve figürlerin detaylı anatomisiyle dikkat çekmiştir. Fresk, odanın duvarlarına resmedilmiş sahneler ve illüzyonist bir tavan içermektedir.

Görsel 2.60'da görüldüğü gibi odanın içindeki kişilerin ve nesnelerin gerçekçi bir şekilde tasvir edilmesi, izleyiciyi resmin içine çekmiş ve olayların bir parçası gibi hissetmelerini sağlamıştır. Düz duvarlar, trompe l'oeil tekniği kullanılarak korint sütunlarıyla resmedilerek üç boyutlu görünüm kazandırılmıştır. Genellikle Roma mimarisinde yanlısama tekniği kullanılmıştır. Bunun nedeni Roma iç mekanları penceresiz ve karanlık olmasıdır. Böylelikle iç mekanları geniş ve aydınlıkmiş gibi göstermek için Trompe L'oeil tekniğiyle derinlik kazandırmışlardır. (Farting, 2014:65).

Görsel 2.59. Andrea Mantegna, Mantua, Camera Degli Sposi , 1465
Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Camera_degli_Sposi

Görsel 2.60. Andrea Pozzo- Jesuit Church, Cizvit Kilisesi, Viyana, 1703
Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Andrea_Pozzo

Pozzo, düz yüzeylerde üç boyutlu bir alan yanılsaması yaratmak için Quadratura tekniğini kullanan sıradışı freskleriyle tanınıyordu. “Quadratura bir resim ya da freski, içinde sergilendiği binanın kendi fiziksel yapısı zannedilecek kadar bütünleştiren göz aldatmacı tekniktir.” (Sırmalı, 2019).

Bernardino, binayı satın aldıktan sonra, bir dizi değişiklik yapmak istemiştir ve ünlü mimar Francesco Borromini'den hizmet almıştır. Borromini'nin bu binada yaptığı en büyük iş ise Palazzo avlusundaki optik illüzyondur. Görsel 2.61'de görüldüğü gibi Andrea Pozzo'nun Cizvit Kilisesi'ndeki trompe l'oeil freskoları, sanat tarihindeki en etkileyici ve karmaşık optik illüzyon örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Görsel 2.62'de görülen optik illüzyon, Palazzo'nun avlusunda yer almaktadır ve 17. yüzyıldan kalma sütunlu bir galeriden oluşmaktadır. Sütunlu galerinin sonunda Mars'ın bir heykeli mevcuttur. Ancak Borromini'nin galeri tasarımı sonucunda bu mekân perspektif galerisi adını almıştır. Koridor çok daha kısa ve heykel görüldüğünden çok daha küçüktür. Sütunlar 8 metre uzunluğunda ve heykel sadece 60 santimetre yüksekliğindedir ama mekâna girdiğinizde sütunlar size çok daha yüksek gözükür ve 60 santimetre yükseliğindeki Mars heykeline baktığınızda devasa olarak görürsünüz. Trompe l'oeil tekniğini kusursuzca işleyen sanatçı bir matematik profesörü tarafından da destek almıştır (Öz, 2007).

Görsel 2.61. Palazzo Spada, Francesco Borromini, Roma, 1632

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Palazzo_Spada

Duvar resim sanatı, halkında yoğun ilgisiyle günümüze kadar gelmiştir. Duvar resimleri kente canlılık, farklılık ve sanatsal bir boyut kazandırmıştır. Duvar resimleri görsel bir yanılsama yaratarak üç boyutlu eserlere de dönüşebilmektedir. Duvar resimlerinin ilk örnekleri Paleolitik çağda mağara duvarlarında görülen ve o dönemin insanların yaşamalarını anlatan çizimlerdir. (Evcil, 2020).

Görsel 2.62. Siete Puntos Uno, John Pugh, Kaliforniya

Kaynak: <https://www.creativebloq.com/art/trompe-loeil-12121498>

Görsel 2.63’de görülen John Pugh’a ait olan bu eser, Kaliforniya’da bulunan bir binanın cephesine çizilen Antik Mısır dönemine ait bir görseldir. Çok gerçekçi duran üç boyutlu bu eser bizi adeta Mısır zamanındaymış gibi hissettirir ve tabloya bakan kadında bu çizimin bir parçasıdır. (Kevin, 2006).

John Pugh, 1980 yılında bu eseri mezun olduğu okul olan Kaliforniya Eyalet Üniversitesi’ne duvarına çizmiştir ve bu eser sayesinde sanatçının tanınırlığı artmıştır. Görsel 2.64’te görülen bu eser okuluna hediye ettiği üniversitenin en ilgi çeken noktalarından biri haline gelmiştir. (Art of John Pugh, 2017).

Görsel 2.63. Taylor Hall, John Pugh, Kaliforniya Eyalet Üniversitesi, 2012
Kaynak: <https://artofjohnpugh.com/portfolio/academe/>

2.2.7.3. Trompe L’oeil ve sokak sanatı

1960’lı yılların sonlarında ortaya çıkan grafiti sanatından etkilenerek sokak sanatı meydana çıkmıştır. Sokak sanatçılarının kullandığı yeni stiller, formlar ve teknikler nedeniyle de sokak sanatı gelişim göstermiştir. Halka açık alanlarda sergilenen sokak sanatı, izleyicide illüzyonist algılar yaratmıştır. Birçok sokak resmi sanatçısı eserlerini duvarlara veya yere çizerek ifade ederler. Trompe l’oeil tekniğini kullanan sokak sanatçılarının amacı tasarımlarını, şehir manzaralarına ve insanların bakış açısında farklılık yaratmaya entegre etmektir. (Güler, 2020).

Edgar Mueller, Leon Keer, Julian Beever ve Kurt Wenner isimli çağdaş sanatçılar, tebeşir ve başka teknikler kullanarak sokak zeminlerine ve kaldırımlara Trompe l'oeil tarzında birçok eser yapmışlardır. Görsel 2.65’de ise Julian Beever’in en çok tercih ettiği teknik ise anamorfoz denilen üç boyutlu yanılsamaya neden olan bir projeksiyon tekniğinin örneğidir. Anamorfoz tekniğiyle çizilen resimlerde tebeşir kullanıldıysa, bu eserlerin kalıcılığı için fotoğraflarının çekilmesi lazımdır. (Kelbie, Paul 2006).

Görsel 2.64. Julian Beever, England, 2011

Kaynak: <https://www.iloboyou.com/street-art-illusions-by-julian-beever/street-art-illusions-by-julian-beever-artists-i-lobo-you19/>

Görsel 2.66’da görüldüğü gibi ‘Zaman Kaybı’ isimli eser 2014’te Avustralya Sidney’de düzenlenen Sanatsal Şehir ve Tebeşir Festivali için tebeşir sanatçıları Jenny McCracken ve Leon Keer tarafından çizilmiştir. Bu eser 350 metrekarelik alana yapılmıştır. Trompe l’oeil tarzından yapılan bu çizimin içinde zeminin altında gibi duran çocuklar ve makineler oyun oynamaktadır. (Georgia Coggan, 2020).

Görsel 2.65. Wasting Time ,Jenny McCracken and Leon Keer, 2014,
Sydney's Chalk Urban Art Festival

Kaynak: https://www.streetpainting3d.com/ngg_tag/jenny-mccracken

2.2.7.4. Trompe L'oeil ve vücut boyama

Vücut Sanatı 1940'lı yıllarda bir yönüyle bu sanatın yaratıcıları olarak kabul edilen Gilbert ve Georges (Gilbert Proesch, Georges Passmor) tarafından ortaya konulmuştur. Bu sanat akımında insan vücudu tablo gibi işlenir (Body Painting: Masterpieces by Joanne Gair).

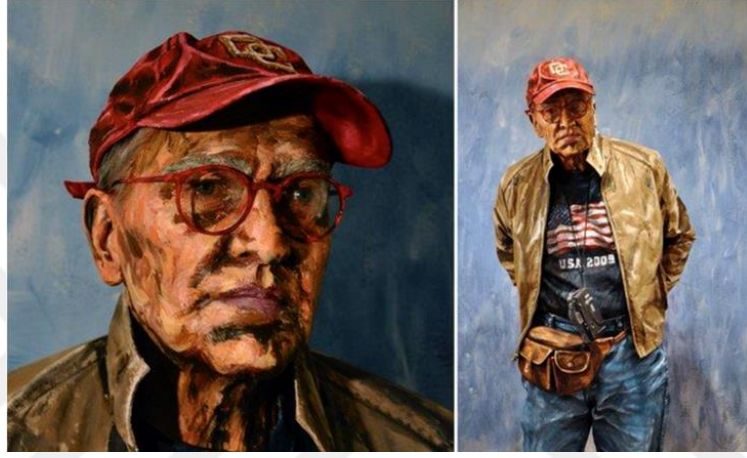

Görsel 2.66. Vücut Boyama Fermuarlı Sırt ve Mideye Açılan Düğmeler,
Choo- San

Kaynak: <https://laughingsquid.com/more-incredible-illusionary-makeup-body-art-by-japans-choo-san/>

Görsel 2.67’de görüldüğü gibi vücut boyama sanatında oldukça başarılı olan, Japonya’da üniversite öğrencisi olan Choo-San, insan vücuduna akrilik boyalar ile gerçekçi çalışmalar yapmıştır.

Alexa Meade, vücut boyama sanatında Trompe l’oeil tekniği için farklı bir yöntem geliştirmiştir. Görsel 2.68 ve 2.69’da görüldüğü gibi üç boyutlu insan vücudunu, akrilik boyalarla ve arka fonunda birlikte kullanımıyla iki boyutlu bir algı yaratmıştır. Eserlerinde derinlik ve gölge unsurlarını başarıyla işleyen sanatçı, Trompe l’oeil tekniğininde ustaca kullanmıştır. İnsan vücudunu resmin bir parçasıymış gibi işleyen Alexa Meade, insan vücudunu bir tuval gibi kullanmıştır.

Görsel 2.67. Canlı Model ve Arka Plan Akrilik Boyama, Alexa Meade, 2016

Kaynak: <https://www.alexameade.com/>

Görsel 2.68. Canlı Modellere Akrilik Boyama, Alexa Meade, 2017

Kaynak: <https://www.alexameade.com/>

3.MODA VE TROMPE L'OEİL

Görsel yanılsama anlamına gelen trompe l'oeil kavramını, moda tasarımcıları tasarımlarında farklılık yaratmak için kullanmıştır. Yüzyıllardan beri moda alanı birçok alandan etkilenerek ilham almıştır.

Balcı (2018), modanın günümüzdekine benzer bir şey yapmak olmadığını tam aksine güncel fikirlere karşı çıkmak ve deneysel bir çalışmalarla ve akımlarla moda oluşturmayı daha tercih edilebilir olduğunu ifade etmiştir. Trompe l'oeil tekniğini kullanarak, güncel fikirleri yıkıcı nitelikte tasarımlara imza atılmıştır. Böylelikle moda farklı bir bakış açısı kazandırılmıştır. Trompe l'oeil tekniğinin modadaki ilk örnekleri 1927 yılında Elsa Schiaparelli'nin tasarladığı triko kazak olmuştur. Bu tasarımlardan etkilenip tasarımlarında bu tekniği kullanan tasarımcılar arasında Martin Margiela, Franco Moschino, Robert di Camerino, Jean Paul Gaultier, Mary Katrantzou, Thom Browne ve daha bir çok tasarımcı yer almaktadır.

3.1.Modanın Tasarımında Trompe L'oeil

Trompe L'oeil, düz zeminlerde farklı desen ve katmanlarla göz yanılsamasına sebep olan illüzyonlu tasarımlar ortaya çıkarmıştır. Trompe l'oeil tekniğinin moda tasarımındaki ilk izleri 1927 yılında Elsa tasarımcısı tarafından görülmüştür. Modaya yeni bir yön veren Elsa Schiaparelli trompe l'oeil hareketinin modadaki öncüsü olmuştur. Tasarımcı,1927-1954 yılları arasındaki moda tasarım hayatındaki tasarımlarında sanattan etkilendiğini göstermiştir (Güler, 2020). Özellikle kübist ve sürrealist sanat akımlarından ilham aldığını belirtmiştir. Dönemin önemli sanatçılarıyla iş birliği yapmış ve iz bırakan eserler sergilemişlerdir.

Elsa Schiaparelli, fiyonk motifli kazağında, Trompe L'oeil tekniğiyle optik bir illüzyon yaratmıştır. Basit el örgüsü giysi ve motifler, 1920'lerin sonlarında kadınların resmi giyime karşı daha rahat tavırlarını yansıtmaktadır. Fiyonkun kavisli geometrik katlarıyla oluşturulan gölgeler, motife gerçeklik katmaktadır ve bu bir el örgüsü özelliği taşımaktadır. Tasarımcı, el örgüsü tekniğini kullanarak tasarladığı giysisi için "bir çocuğun basit çizimi niteliğinde, ön tarafa boynunu saran bir fular gibi bir kelebek fiyonk ekledim" demiştir.

Elsa Schiaparelli, 1927 yılında ‘trompe l’oeil kazak’ tasarımıyla iki boyutlu düzlemde fiyonk detayları üç boyutlu algı yaratmıştır. Tasarımcı 1954 yılında yayımladığı otobiyografisinde tasarımın moda dünyasında sansasyon yarattığını ve çoğu kadının kazağa büyük bir ilgi duyduklarını belirtmiştir. Kazağın boyun kısmında yaka ve fiyonk detayı, kolunda katlanmış manşet gibi duran detaylar yer almaktadır. Görsel 3.1’de görüldüğü gibi farklı bir örme tekniğiyle yapılan bu kazak, tasarımlardaki ağır işlemlerin, aksesuar motiflerinin önüne geçmiş ve tasarımları sadelikle sanatsallaştırmıştır.

Trompe l’oeil’in bir sloganı olsaydı ‘gibi durmak’ cümlesi olabilirdi. Tasarımda gerçek olmayan öğelerin tasarımla birleşmesi ile trompe l’oeil giysi tasarımı olma niteliği taşımaktadır (Fogg, 2014). Elsa Schiaparelli bu düşüncesiyle sanatın moda ürünlerine yansıyor yorumlanabileceğini kanıtlamıştır. Bu tasarım başarısından sonra, Trompe L’oeil tekniğiyle kravatlar ve mendiller dahil olmak üzere birçok tasarım yapmıştır. Kısa süre sonra ise moda için uygun spor kıyafetler sattığı mağazasını açmıştır. Schiaparelli’nin başarısı, geleneksel el sanatlarının ve yaratıcılığını birleştirmesinden kaynaklanmıştır. Tasarımcının daha sonra yarattığı giysilerde, bu tasarımların moda için uygun olduğunu bilmesi olmuştur.

Görsel 3.1. Elsa Schiaparelli, Trompe Loeil, 1927

Kaynak: <https://collections.vam.ac.uk/item/O15655/cravat-jumper-elsa-schiaparelli/>

Elsa Schiaparelli, 1931 yılında ilk kez giysi tasarımlarında bir sanatçı ile iş birliği yapmıştır. Jean Dunand ile yapmış olduğu elbise tasarımı trompe l'oeil tekniği ile tasarlanmıştır. Dunand, Antik Yunan kıyafetlerinden esinlenerek tasarımcıya çalışma yapmıştır. Beyaz ve şampanya renginde ipeksi kumaştan tasarlanan elbisenin ön ortasında pili varmış gibi boyanmıştır ve izleyicide yanılsamaya sebep olmuştur (Güler, 2020). 20. yüzyılın ünlü sanat fotoğrafçısı Man Ray'de Schiaparelli'nin tasarımlarını fotoğraflamıştır. Görsel 3.2'de görülen bu fotoğraflama da yeni teknikler denemiştir. Bu tekniklerden bazıları, ışık ve gölge oyunları, karanlık oda manipülasyonudur. Bu fotoğraf teknikleriyle gözde algı yaratmışlardır.

Görsel 3.2. Man Ray-Jean Dunand-Elsa Schiaparelli, Trompe L'oeil Pileli Elbise, 1931

Kaynak: <https://www.flickr.com/photos/havetohave/7149061809>

Elsa Schiaparelli dönemin sürrealist akım öncülerinden Salvador Dali ile birlikte tasarım yapmıştır. Tasarımları genellikle sıra dışı ve etkileyici olmakla birlikte izleyicide algı sınırlarını da zorlamaktadır. Salvador Dali'nin çalışmalarında sıkça yer verdiği istakoz motif deseni, Elsa Schiaparelli'nin tasarladığı elbiseye yansıtılmıştır. Görsel 3.3'de görüldüğü gibi 1937 yılında tasarlanan bu elbisede doğal dünyadaki canlıların sürrealist akımıyla birlikte elbise tasarımında bulunduğu görülmektedir. Dönemine göre oldukça fazla yaratıcı ve alışlagelmişin dışında tasarımlar sergileyen tasarımcı kendini şu sözlerle ifade etmiştir “Kıyafet tasarlamak benim için bir iş değil bir sanattır” (Black vd, 2013). Tasarımcının bu sözleri sanat ve modanın arasındaki güçlü bağın örnekleri olmuştur.

Görsel 3.3.Salvador Dali-Elsa Schiaparelli, Istakoz Baskılı Elbise, 1937
Kaynak: <https://www.flickr.com/photos/finelobster/4525761599>

'Tears Dress' Elsa Schiaparelli'nin 1938 yılında çıkardığı 'Circus' koleksiyonunun bir parçasıdır ve tasarımcının en ünlü parçalarından biri olmuştur. 1938 yılında "Tear Dress" elbisesi 1936 yılında Dali'nin 'Three Young Surrealist Women Holding in Their Arms the Skin of an Orchestra' eserinden ilham alınarak yapılmıştır. Tasarım olarak oldukça sade olan giysi, Schiaparelli'nin gelecek on yılda yapacağı sürrealist tasarımların öncüsü konumunda olmaktadır. Giysi, bele oturan, yere kadar uzanan kılıf tarzı kolsuz bir elbisedir. Giysi, kullanıcının arkasından gidiyormuş izlenimi vermek için omuzlarda iki sivri kısım halinde uzanmaktadır. Geniş kayak yakaya sahip olan giysinin sivri kısımları omuzlardan birbirine ipe sabitlenmektedir. Giysi ilk tasarlandığında açık mavi renginde olmasına rağmen yıllarca depolarda kaldıktan sonra, kumaş fildişi rengine dönmüştür.

Giysi, viskon suni ipek ve ipek karışımı marokainden yapılmıştır. Tasarımın pelerin kısmı da aynı kumaştan yapılmış olup, zarif bir şekilde süzülmemektedir. Giysinin bağlantı elemanı, o zamanlar moda yeni girmiş olan ve Schiaparelli'nin hem dekoratif hem işlevsel anlamda çokça kullandığı beyaz plastikten yapılmış bir fermuardır. İpek yerine viskoz rayon kumaş kullanan tasarımcı, geleneksel kumaşlara yönelmek yerine yeni malzemeleri denemeyi tercih etmiştir.

Dikkate değer yenilikçi malzeme kullanımının ötesinde, giysinin gerçek önemi Elsa Schiaparelli ve Salvador Dali'nin iş birliği ürünü olmasıdır. Görsel 3.4'de görülen elbise üzerindeki desenler, giysiye adını veren benzersiz bir gözyaşı baskılarıdır. Bu gözyaşı motiflerini tasarlayan ise Dali'dir. Elbiseyi kaplayan pembe, eflatun ve siyah baskılı gözyaşlarının yanı sıra, elbiseden koparılmış pembe kumaşlarla da gözyaşı illüzyonu verilmek istenmiştir.

Tasarımın izleyiciye aktarmak istediği düşünce, algılanan ve kavranan arasındaki çelişkidir. "Tear Dress" tasarımı Victoria&Albert Müze koleksiyonunda yer almaktadır (Kozbekçi Ayranpınar, 2017). Trompe l'oeil tekniği ile tasarlanan elbise moda dünyasında büyük farkındalık uyandırmıştır. Görsel 3.4'de görülen tasarım elbise 1938'de bir dünya alevler içindeki dönemde üretilmiş olup, kadın formlarının sömürülen ve açığa çıkarılan şekilleriyle süregelen sürrealist takıntıyı savaşın dehşetlerine dair hem yıkıcı hem de büyüleyici bir etkide birleştirmiştir.

Görsel 3.4. Salvador Dali-Elsa Schiaparelli, Tear Dress, 1938

Kaynak: <https://fashionhistory.fitnyc.edu/1938-schiaparelli-tears-dress/>

Sürrealist modanın içinde olan tekniklerden biri ise, tasarımcının görünür dolgu ve abartılı formlar kullanmasıdır ve bu teknik günümüzde hala popüler şekilde kullanılmaktadır. Bunun ilk örneği, Elsa Schiaparelli'nin Salvador Dali ile birlikte 1938 yılında tasarladığı 'Skeleton Dress' elbisesidir. Bu elbisenin göğüs kafesi kısmında iskelet benzeri çıkıntılı dolgular kullanılmıştır. İç ve dış, vücut ve kumaş ikilemelerine etkin bir biçimde tasarımına yansıtılmıştır ve esrarengiz olanı daha iyi sergilemeyi amaçlamışlardır. Önceki tasarımlarındaki tersyüz vücut etkisiyle uyumlu olarak, bu elbise siyah krep kumaş üzerinde kabartmalarla işlenmiş, insan iskeletinin şeklini takip ederek derinin üzerine çıkarmayı amaçlamıştır. Bu elbisenin dikkate değer bir diğer özelliği ise giyme işlemi için kullanılan fermuar detaydır. Omuz bölgesinde ve sağ tarafta konumlandırılmış olan bu siyah plastik fermuar, elbiseye girerken adeta bir dalgıç kıyafeti giyiyormuş hissiyatı vermektedir. Bu tasarım özelliği, elbisenin tamamını, eller dahil olmak üzere giyen kişinin vücudunu saran, sanki ikinci bir deri gibi davranan bir yapıya dönüştürmüştür (Dostoğlu, 2022). Bu teknikteki tasarım örneklerinden bazıları ise Rei Kawakubo'ya aittir. 1997 yılında İlkbahar/Yaz sezonunda çıkardığı tasarımlarında, görünür dolgu tekniğiyle birçok kadın giysisi tasarlamıştır

Görsel 3.5. Salvador Dali- Elsa Schiaparelli, İskelet Elbise, 1938
Kaynak: <https://manifold.press/elsa-schiaparelli-nin-surreal-dunyasi>

Elsa Schiaparelli'nin iskelet formunda yapılan bu elbisesi günümüz modacılarına ilham kaynağı olmuştur. Alexander McQueen 1998 İlkbahar/Yaz koleksiyonunda omurga ve iskelet şeklinde korse tasarlanmıştır. Schiaparelli moda evinin 2019'dan beri kreatif direktörlüğünü üstlenen Daniel Roseberry tarafından 2020 İlkbahar/Yaz koleksiyonunda tasarım günümüz modasına revize edilerek sunulmuştur.

Sürrealist modanın ayırt edici unsurlarından biri de tasarımcının çeşitli biçimler ve teknikler kullanarak göze hitap etme eğilimidir. Görsel 3.6'da görüldüğü üzere Schiaparelli'nin 1936 yılında tasarladığı siyah eldivenler bunun için çok iyi bir örnektir. Eldivenin tırnak kısımlarında olan kırmızı desenler, parmağa kırmızı oje sürülmüş imajı vermektedir. Buna benzer bir örnek ise Meret Oppenheim'in 1985'ye tasarladığı beyaz eldivenlerdir. Eldivenin üzerindeki damarlar, insan eli damarlarını temsil etmektedir (Mugrabi, 2019).

Görsel 3.6. Elsa Schiaparelli, Black-Suede Gloves, 1938

Kaynak: <https://www.collectorsweekly.com/articles/a-shock-of-schiaparelli/>

Schiaparelli'nin kreatif direktörü Daniel Rosberry Elsa Schiaparelli'nin sanata ve modaya düşüncesini 2020 ilkbahar/yaz koleksiyonunda da iletmiştir. Daniel Rosberry, 1938 yılında Elsa Schiaparelli'nin Salvador Dali ile ortak çalışmasının sonucunda çıkan 'Tear Dress' tasarımını günümüz modasına göre revize etmiş ve tasarlamıştır. Görsel 3.7'de görüldüğü gibi doğadan ilham alarak tasarladığı elbisede yırtılmış, soyulmuş efekti vermek için kalıpsal değişiklikler yapmıştır (Irk, 2019).

Görsel 3.7. Daniel Roseberry, İlkbahar/Yaz, 2020

Kaynak: <https://fashionhistory.fitnyc.edu/1938-schiaparelli-tears-dress/>

Görsel 3.8. Jean Paul Gaultier, İlkbahar/Yaz, 1999

Kaynak: <https://www.carousell.com.my/p/vintage-jean-paul-gaultier-jpg-s-s-1999-trompe-l-oeil-hellenic-goddess-silk-dress-archive-rare-1111348855/>

Fransız moda tasarımcısı Jean Paul Gaultier, tasarımlarında trompe l'oeil tekniğinden ilham aldığı görülmektedir. Tasarımcı 1999 yılında Helen heykel figürünü dökümlü bir kumaş ile tasarlamış ve vücudu tüm çıplaklığıyla ortaya koymuştur. Görsel 3.8'de görülen elbise de kumaşın kıvrımları baskı tekniği ile yapılmıştır.

Jean Paul Gaultier trompe l'oeil tekniğini her seferinde farklı bir tarzda yorumlamış ve modada yeniliğe açık olduğunu göstermiştir. Giyimeye hazır bir ceket giyilmeden mankenin gövdesine sabitlemiş şekilde sergilenmesi Gaultier tarafından yapılmıştır. Gaultier ceketleri ve takım elbiseleri giydirilmeden sergilenmesinde, resmi giyime iğneleyici bir atıfta bulunduğu söylenebilmektedir. Sıra dışı tasarımlarıyla izleyici büyülemiş olsa da birçok eleştiriye de maruz kalmıştır. Görsel 3.9'da görüldüğü gibi giysiler giyilmeden vücudun ön yüzeyine sabitlenmiş bir şekilde sergilemesi, giysiye farklı bir boyut kazandırmış ve avangard hale getirmiştir (Aktepe, Çetin, 2019).

Görsel 3.9. Jean Paul Gaultier, İlkbahar/Yaz. 2003

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2003-couture/jean-paul-gaultier>

Trompe l'oeil tekniğini birden fazla koleksiyonunda yer veren tasarımcı Mary Katrantzou, modaaya farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Katrantzou, tasarımları zarif ve feminen bir formda tasarlamış, tasarımlarında kullandığı baskılarla izleyicinin algısını şaşırtmak için yanılsamalara yer vermiştir. Katrantzou, tasarımlarında günlük hayatta kullanılan objeleri imgelemiştir (Öpöz, 2018). Mary Katrantzou, 2009 yılında tasarladığı 'Woman in a Bottle' (Şişedeki Kadın) adlı koleksiyonunda parfüm şişelerin ilham almış ve kadın bedeni üzerine etkileyici bir tasarımla baskı yapmıştır. Parfüm şişesini kadının vücudunun kendisiymiş gibi baskı tekniğiyle tasarlamıştır. Böylelikle kadın vücuduna kum saati formu illüzyonu yaratmıştır (By Sarah Mower, 2009). Görsel 3.10'da görülen koleksiyon, parfüm şişelerinin zarif ve kavisli hatlarıyla kadın vücudunu ön plana çıkarmaktadır. Bu yaklaşım hem modaaya hem de sanata farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Görsel 3.10. Mary Katrantzou, Sonbahar/Kış, 2009

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2009-ready-to-wear/mary-katrantzou>

Mary Katrantzou, trompe l'oeil tekniğini tasarımlarına sıklıkla yer vermiş ve her koleksiyonunda farklı bir boyut kazandırmıştır. Mary Katrantzou, 2011 İlkbahar/Yaz The “Rooms Collection” adlı koleksiyonunda ise iç mekân tasarımlarını giysi üzerine baskı tekniği ile yansıtmıştır. Tasarımcı Rene Magritte'nin sürrealist dünyasından ilham almıştır. Katrantzou, giysiyi bir iç mekânda görmek yerine, iç mekânı kadın bedeninin üzerinden görmeyi amaçlamış ve illüzyon yaratmıştır. Görsel 3.11'de görülen tasarımlarında baskılara üç boyutlu algı ve gerçekçilik katabilmek için iç mekân tasarımlarında kullanılan materyallere yer vermiştir. Tasarımlarındaki baskılarda perspektif açıları oldukça özenle çizilmiştir. Tasarımcının gerçeküstü akımından etkilenerek yaptığı tasarımlar oldukça beğenilmiş ve takdir edilmiştir (Frogg, 2014). Rooms Collection adlı koleksiyon, dijital baskının sunduğu yeniliklerle öne çıkmaktadır. Katrantzou'nun bu dönemdeki çalışmaları, teknoloji, sanat ve modanın kesişiminde yer almaktadır ve giysileri bir hikâye anlatma aracı olarak kullanmıştır.

Görsel 3.11. Mary Katrantzou, İlkbahar/Yaz, 2011

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2011-ready-to-wear/mary-katrantzou>

Görsel 3.12. Moschino, Sonbahar/Kış, 2001

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2001-ready-to-wear/moschino>

1950 yılında dünyaya gelen İtalyan tasarımcı Franco Moschino, Elsa Schiaparalle'nin tasarımlarından ilham almış ve tasarımlarından izlerine yer vermiştir. Trompe l'oeil tekniğini giysi tasarımlarında sıklıkla yeren tasarımcı esprili, sıra dışı ve düşündürücü yönleriyle ön plana çıkmıştır. Modanın eğlenceli tarafını elen alan tasarımcı, birçok tasarımcı tarafından da eleştirilmiştir. 1994 yılında Moschino'nun vefatından sonra da marka trompe l'oeil tekniğini kullanmaya devam etmiştir. Trompe l'oeil tekniğini giysi tasarımlarında kullanan marka moda yenilik kattığını savunmaktadır (Petican, vd, 2013).

Moschino 2001 yılında tasarladığı tasarımlarda, Elsa Schiaparalle'nin tasarımlarının etkileri görülmektedir. Kurdeleler, fiyonklar, dikiş detayları baskı ile trompe l'oeil tekniği olarak gösterildi. Marka trompe l'oeil tekniğini kullanmaya devam etmiştir. Görsel 3.12'de görülen koleksiyonda özellikle gömlek, ceket ve elbise gibi parçalarda kullanılan bu illüzyonlar, kıyafetlerin katmanlı veya süslü görünmesini sağlamıştır.

Görsel 3.13. Moschino, İlkbahar/Yaz, 2006

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2006-ready-to-wear/moschino>

2006 yılında Moschino trompe l'oeil tekniğinden vazgeçmemiş ve tasarımlarında yer vermiştir. Özellikle düğmeler, kurdeleler, ön kapamalar ve firfırlar gibi ayrıntıları çizim ya da baskı yöntemiyle tasarlamıştır. Görsel 3.13'de görülen etek ve mayo tasarımının yüzeyinde gerçekçi bir şekilde tasvir edilen dikişler ve katmanlarla göz yanıltan bir görünüm yaratmıştır. Çok katmanlı giysileri tek katmanda görsel illüzyon ile tasarlamıştır (Park, 2010). Giysinin işlevselliğini reddetmiş ve özgür bir düşünceyle ifade etmeyi tercih etmiştir.

Moschino, 2017 İlkbahar/Yaz koleksiyonunda Trompe l'oeil tekniğinin oldukça kusursuz bir şekilde tasarımlara yansıtılmıştır. Tasarımcı espirili ve sıra dışı kimliğini tasarımlarına yansıtılmıştır. Tasarımcı insan vücudunu kumaşlarına baskı tekniğiyle yansıtılmıştır ve izleyicide yanılsamaya yönlendirmiştir. Moschino için Jeremy Scott tarafından 2017 İlkbahar/Yaz koleksiyonunda, üç boyutlu giysileri iki boyutlu kâğıt bebeklere benzetmek için Trompe l'oeil tekniğiyle yapmıştır. Kuru boya ile çizilmiş gibi yansıtılan tasarımlar, izleyicinin gözü yanıltıcı niteliktedir. Görsel 3.14'de görüldüğü gibi kumaşta var olmayan detaylar, espirili bir şekilde kalem efekti ile yansıtılmıştır. Bu tasarımları desteklemek için de yine baskı tekniği ile yapılmış olan aksesuarla yer verilmiştir (By Nicole Phelps).

Görsel 3.14. Moschino, İlkbahar/Yaz, 2017

Kaynak: <https://vogue.com.tr/defile/moschino-2017-ilkbaharyaz>

Modern çağda Trompe l'oeil kavramı, kıyafetlerdeki aksesuarların ve detayların önemini ve etkisini ifade etmektedir. Tasarımcılar tasarımlarının dekoratif detaylarına, yanılsama yaratarak güzellik algısına farklı bir bakış açısı getirmişlerdir. Moschino'nun tasarımlarında, sahte pililer, üst üste giyilen kazakların aslında tek bir kumaştan tasarlandığı ve var olmayan aksesuarlarla yanılsamayı yansıtmıştır. Görsel 3.15'te görülen Moschino'nun tasarımlarında aksesuarların uçuşan kıyafetlere basıldığı, altın zincir kemerlerin dikkatlice eteklere dahil edildiği ve volanların elbiselerde eriyip gittiği paralel bir evrende beden bulmuş gibi görüldüğü düşünülmektedir.

Görsel 3.15. Moschino, İlkbahar/Yaz, 2017

Kaynak: <https://vogue.com.tr/defile/moschino-2017-ilkbaharyaz>

Moschinonun 2019 İlkbahar/Yaz koleksiyonunda eskiz defterindeki modellemeleri direkt tasarımlarındaki kumaşlara baskı tekniğiyle yansıtmıştır. Görsel 316’da görülen tasarımlarda tasarımcı kumaş kıvrımlarını ve detaylarını kusursuz bir şekilde boya kalemleriyle resmedilmiş algısı vererek tasarlamıştır. Tasarımlarında görünen çizgisel detaylar aynı zamanda tasarımcının kimliğini belli eder niteliktedir. Çünkü her tasarımcısının fırça darbesi farklıdır ve kendine özgüdür. Moschino tasarımlarını mevsimlik giyim için değil mizah anlayışını ortaya koymak için tasarlamıştır. Tasarımlarında kadınsı silüetleri, çarpıcı renkler ve çizim tahtası tekniği hafızalarda yer edinmiştir. Tasarımına ‘Unfinished Business’ yani ‘bitirilmemiş iş’ adını vermiştir (Susanah Cheok, 2019).

Görsel 3.16. Moschino, İlkbahar/Yaz, 2019

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2019-ready-to-wear/moschino/slideshow/collection#1>

Moschino, 2020 İlkbahar/Yaz koleksiyonunda da tam anlamıyla Trompe l'oeil tekniğini içermese de izleyici de görsel yanılsamaya neden olmuştur. Görsel 3.17'de görüldüğü gibi podyumdaki mankenler bir tuvalmiş gibi resimsel tasarımlar sergilenmiştir. Tasarımlardaki baskı, sanki elle kıyafetin üzerine çizilmişçesine kusursuzca işlenmiştir. Pablo Picasso dan etkilenen tasarımcının koleksiyonuna 'giyilebilir sanat koleksiyonu' adı verilmiştir. Mankenlerin ve tasarımların barok tarzı çerçevelerle sergilenmiş olması da iki boyutlu olan resim tablolarını üç boyutlu giysi tasarımlarında algılamamızı sağlamaktadır.

Görsel 3.17. Moschino, İlkbahar/Yaz, 2020

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2020-ready-to-wear/moschino/slideshow/collection#1>

Görsel 3.18. Moschino, Sonbahar/Kış, 2022

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2022-ready-to-wear/moschino>

Moschino, 2022 yılında tasarladığı Sonbahar/Kış koleksiyonunda sürrealizm akımının etkileri görülmektedir. Aynı zamanda sürrealizm akımının yer değiştirme kompozisyonuna da yer vermiştir. Görsel 3.18’de görüldüğü gibi tasarımcı farklı objeleri giysi tasarımlarına yansıtarak üç boyutlu algı yaratmıştır. Pablo Picasso’nun tablolarından ilham alan tasarımcı resim sanatını giyilebilir sanata dönüştürmüştür.

1965 doğumlu Amerikalı moda tasarımcısı Thom Browne, trompe l’oeil tekniğini birçok tasarımında yer vermiş ve cinsiyet normlarını kaybettirecek imgelerle giysi tasarlamıştır (Thom Browne Branching Out, 2013). Tasarımcı erkek giysi; takım elbise, ceket ve yelek gibi formlarını kadın giyim sektörüne taşıyarak giyimde cinsiyet ayrımcılığına dikkat çekmiştir. Tasarımcı 2017 Sonbahar/Kış koleksiyonunda tasarımlarında daha yumuşak renklere (pastel yeşil, pastel mavi) yer vermiştir. Koleksiyondaki tasarımla iki, üç veya daha fazla parçadan oluşuyormuş gibi algılasak da Thom Browne yanılmamıza neden olmaktadır. Görsel 3.19’da görüldüğü gibi tek bir parçadan yapılan tasarımların Trompe l’oeil tekniğiyle baskı yöntemini kullanarak kat kat formlar tasarlamıştır.

Görsel 3.19. Thom Browne, İlkbahar/Yaz, 2017

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2017-ready-to-wear/thom-browne>

Hemen hemen her yıl tasarımlarında Trompe l'oeil tekniğini kullanan tasarımcı, 2019 Sonbahar/Kış Kadın Koleksiyonundaki tasarımlarda algılanan gerçeklikle algılanan kavramları çarpıtmak için tasarlamıştır. Trompe l'oeil motiflerine katmanlı terzilik etkisi verilmiştir. Çok katmanlı olan takım elbise formu Thom Browne tarafından tek katmanda tasarlanan bir elbise olmuştur. Görsel 3.20'de görülen tasarımlarda kravatın gömleğin üstüne takılmasının yanı sıra tasarımcı gömlekle kravatı aynı kumaştan tasarlayıp Trompe l'oeil tekniğini kullanarak görsel yanılsama sağlamayı amaçlamıştır. Kadınları androjen giysileri içerisinde tasarlayarak modanın cinsiyeti olmadığını bir kez daha izleyiciye algılatmak istemiştir (By Chioma Nnadi, 2019).

Androjen moda; I. Dünya Savaşının ardından 1920'lerde kadınlar için tasarlanmış cinsellik içermeyen kısa saç ve düz silüetle belirlenen "erkeksi" giyim stiline verilen addır. 1920'lerin giysileri androjen olarak adlandırılmaktadır. Bu nedenle dönem giysileri çalışmada "androjen" kavramı ile ifade edilmektedir (Şahin, 2016).

Görsel 3.20.Thom Browne, Sonbahar/Kış, 2019

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2019-ready-to-wear/thom-browne>

Görsel 3.21. Thom Browne, Sonbahar/Kış, 2018

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2018-ready-to-wear/thom-browne>

Thom Browne 2018 Sonbahar/Kış koleksiyonunda, vücut uzuvlarını vurgulayıcı tasarımlar yapmıştır. Trompe l'oeil tekniğinin en çok kullanılan baskı ve boyama tekniğinden daha farklı bir teknik kullanarak vücut uzuvlarını dikiş tekniğiyle üç boyutlu bir düzlem oluşturmuştur. Dikiş tekniğiyle sabitlenen ipliklerinin seyreklik ve yoğunluk oranlarına göre gölgelendirme oluşturulmuştur. Görsel 3.21'de ve görsel 3.22'de görülen tasarımlardaki kumaşlar katlanılmış, buruşturulmuş, büzülmüş ve şekillendirilmiştir. Bu, giysilerin daha soyut ve deneysel bir hale gelmesini sağlamıştır.

İzleyicilere sıra dışı bir deneyim sunarken, tasarımın klasik kalıplarından uzaklaşmasına olanak tanımıştır. Tasarımcı aynı zamanda bu koleksiyonunda beden olumlama düşüncesine dikkat çekmiş ve alışlagelmiş vücut oranlarını bozmuş farklı bir kadın bedenine yer vermiştir. Thom Browne deformasyon tekniğiyle kadın beden formuna farklı bir boyut kazandırmış ve alışlagelmiş moda sektörünün dayattığı kadın beden imgesinin dışına çıkmıştır.

Görsel 3.22. Thom Browne, Sonbahar/Kış, 2018

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2018-ready-to-wear/thom-browne>

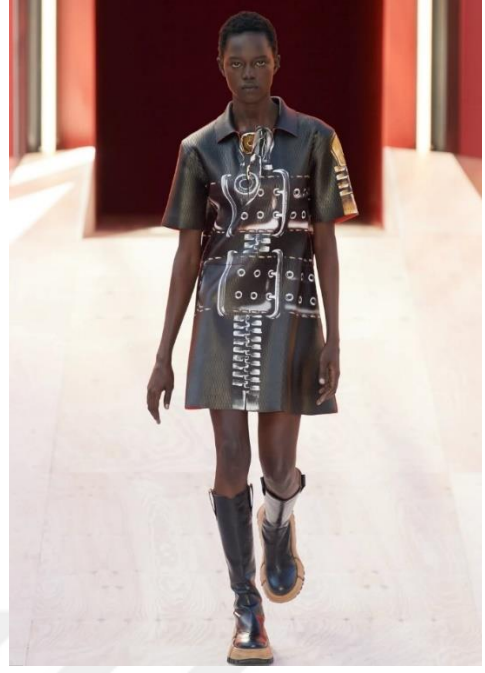
Tasarımcı bu teknikle bağını koparmamış ve 2020 Sonbahar/Kış Erkek Koleksiyonunda da yer vermiştir. Görsel 3.22’de görüldüğü gibi tasarımcının tasarladığı bu koleksiyonda da kadın giyim formlarından birkaçını erkek giyiminde kullanmıştır. Kavramsal erkek giyim fikrine meydan okuyarak aynı zamanda erkekliğe saygı gösterirken kadınlığı vurgulamanın yolunu Trompe l’oeil tekniğini kullanarak oluşturmuştur. Browne’nin bu koleksiyonunda feminizimi vurgularken spordan ilham almıştır. (Joseph Benjamin August 9, 2019).

Görsel 3.23. Thom Browne, İlkbahar/Yaz, 2020

Kaynak: <https://www.thombrowne.com/us/collection/mens-spring-summer-2020-runway>

2023 İlkbahar/Yaz koleksiyonuyla hafızalarda etkili yer edinmeyi başaran Louis Vuitton'un tasarımlarında trompe l'oeil tekniği görülmektedir. Trompe l'oeil tekniğine farklı bir yorum kazandıran Louis Vuitton baskı tekniği ile yansıtmaktadır. 2000'li yıllarda moda dünyasında çok sıklıkla karşımıza çıkan trompe l'oeil tekniğini gerçekçi bir şekilde yansıtılmıştır. Görsel 3.24'de görülen bu tasarımlarda fermuar ve kemer detaylarını resmetmiştir. Giysilerde kurdeleler, fermuar detayları, kemer detayları, dekoratif dikiş ayrıntılarına üç boyutlu izlenim verebilmek için baskı tekniğiyle tasarlanmıştır. Birden çok katmanlı giysi formlarını tek katman ile görsel illüzyon yaratılmıştır. Tasarımların ayrıntıları ve aksesuarların gerçekmiş izlenimi vermek için baskı, işleme ve boyama gibi birçok tekniğe yer verildiği görülmektedir. Kemerler, giyilmiş algısını vurgulamak için tasarlanmıştır. Görsel 3.25'de görülen pantolon ve ceket tasarımlarında görülen iskelet baskısı kadın bedenini röntgen algısıyla göstermektedir.

Görsel 3.24. Louis Vuitton, İlkbahar/Yaz, 2023

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2023-ready-to-wear/louis-vuitton>

Görsel 3.25. Louis Vuitton, İlkbahar/Yaz, 2023

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2023-ready-to-wear/louis-vuitton>

Trompe l'oeil tekniğini kendi tasarım dünyasına göre yorumlayarak ele alan Off White 2023 İlkbahar/Yaz koleksiyonunda kullanılan iplik aplikeleriyle üç boyutlu algı yarattığı görülmektedir. Modaya fantezi algısını katan trompe l'oeil, espirili ve sıra dışı yanı ile farklı bir boyut kazandırmaktadır. Görsel 3.26'da görüldüğü gibi Off White trompe l'oeil tekniğini yansıtabilmek için giysinin altındaki vücut hatlarını ve kas formunu dikiş ipliği tekniğiyle tasarlamıştır.

Görsel 3.27'de görüldüğü gibii pliklerle yapılan bu tasarımda seyrekliğine ve yoğunluğuna göre karakalem efekti verildiği görülmektedir. Aynı zamanda giysilerin üzerine ultrasonik cihazın yansımaları baskı tekniği ile yansıtılmıştır. . Bu teknik, giysilere derinlik ve gerçekçilik katmak için anatomik detaylar veya diğer gerçekçi unsurların yanı sıra, optik illüzyonlar sunmaktadır. Görsel 3.28'de görülen iskelet sistemini gösteren tasarımlar, giysilerin yüzeyine baskılanan kemik yapılarını ve diğer anatomik detayları içermektedir. Trompe l'oeil tekniği kullanılarak oluşturulan bu detaylar, giysilerin üzerindeki optik illüzyonlarla gerçekmiş gibi görünüp, izleyicilere derinlik hissi vermiştir.

Görsel 3.26. Off White, İlkbahar/Yaz, 2023

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2023-ready-to-wear/off-white>

Görsel 3.27. Off White, İlkbahar/Yaz, 2023

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2023-ready-to-wear/off-white>

Görsel 3.28. Off White, İlkbahar/Yaz, 2023

Kaynak: <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2023-ready-to-wear/off-white>

3.2.Trompe L'oeil ve Beden Olumlama

Moda tarihi boyunca kadın bedeni, dönemin özelliklerinden meydana gelen faktörlerden etkilenecek kabul edilen nitelikler üzerinde tanımlanmıştır. Kadın bedenine tanımlanan bu özellikler kadınların toplumdaki rollerini ve kimliklerini betimlemekte rol oynadığı söylenebilmektedir. Toplumsal yönden sosyal bir konumda yer alan kadın bedeni, moda tarihinde cinsel, dini ve kültürel düşünce tarzlarında şekillenmesi söz konusudur. Bu bağlamda kadın bedeni kendisini ifade etmek amacıyla moda alanına doğru yönelmiştir.

Moda, kendi çeşitliliği ve değişimi içerisinde yaratıcılığın ifade bulduğu temel bir alan olarak görsel temsiller üzerine kurulu bir endüstri olmakla birlikte, tüketim kültürünün lokomotif görevini de üstlenmiştir (Haskins, 2015). Tüketiciye dayatılan tüketim kültürü algısıyla beraber güzellik etiği kavramı da beraberinde dayatıldığı söylenebilmektedir. Güzellik etiği, kadın bedenine ait somut değerleri modayla beraber işlevsellik kazandırmıştır. Özellikle moda tüketiminde güzellik değeri kütleleştirilmiş ve kusursuz bir beden algısını da beraberinde getirmiştir. Moda güzellik işleviyle ideal olana dair veriler sunarak beden kurgularında süreklilik sağlanmış ve bu göstergeler üzerinden kadın bedeni anlamlandırılmıştır (Baudriillard, 2010).

3.3.Beden Algısı ve Beden Olumlama

Tarih boyunca değişen yaşam pratikleri içerisinde bulunan dini, sosyal, siyasal ve birçok alanda değişime uğrayan beden her zaman önemli bir konuma sahip olduğu söylenebilmektedir. Beden sadece fiziksel oluşumuyla değil ruhsal, zihinsel, ahlaki yanlarıyla da biçimlenen bir yapı olduğu düşünülmektedir. Yıllar boyunca farklılık gösteren politik imgeler, ekonomik durum, dinsel inançlar, toplum vb. gelişmeler beden unsurunu da yeniden tanımlamaya sürüklediği görülmektedir (Kılınç, 2016). Bu yüzden insan bedeni sürekli değişime maruz kalmıştır. İnsan bedeni, kimi zaman güzellik algısı altında, kimi zaman dini inançların dayatılmasında, bazen de tüketim kültürünün baskısı altında kaldığı söylenebilmektedir.

Pithagoras'un beden eğitimin de sayıların ahengine sahip müziğin kullanılması önerisine dayanmaktadır (Parlak, 2002). Bu öneride insan bedeni ölçülmüş ve rasyonel sayılarla ifade edilmiş aynı zamanda geometrik biçimlerin insan bedeninde de var olduğu düşünülmüştür. Bedenin oransal bütünlüğe erişince erdemli, düzgün ve iyi bir karakteri yansıtacağına da inanılmıştır (Packteau, 1994: akt. Topaloğlu, 2010).

Beden formu Antik Çağda 'altın oran' kavramı ile bütünleştirilmiş ve sonraki dönemlere kadar etkisi sürdürüldüğü söylenmiştir. Bu dönemde daha çok erkek bedeni ön planda tutulmuştur. Bunun nedeni ise erkek bedenine dönemin bir güç simgesi olarak göstermeleridir (Sunay, 2019). Orta Çağ döneminde ise dini bir hayat felsefesine ele aldıkları bir yaşayış tarzından dolayı beden algısını reddetmiş ve 'et yığını' olarak ifade etmişlerdir (Kahraman 2020). Rönesans döneminde ise bu bakış açısı tamamen değişmiş olup, erkek bedeninden sıyrılarak kadın bedenine yönelim gerçeklemiştir. Rönesans döneminde kadın bedeni güzellik vurgusu ön planda tutulmuştur. Beden algısı Orta Çağ döneminde istenmeyen, ayıplanan, sanayi devriminde dinamikleşen, Rönesans döneminde ise arzulan ve mükemmelin ötesinde nesneyi yansıtmıştır. 20. Yüzyıl ile birlikte günümüzdeki ideal beden kavramının basamakları atılarak başkalaşıma uğradığı söylenebilmektedir.

Beden olumlama hareketi, 1996 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde, yeme bozuklarındaki artışlara tedavi amaçlı çıkan bu anlayış feminist bir grubun öncülüğü ile başlamıştır (Geerkens, 2019). Beden imajındaki olumlu algı, bireyin kendi vücudunu sevgi, saygı ve kabulle kucaklamasıdır; bu, toplumsal beklentilere uymayan özellikleri içermesi bakımından önemlidir ve kadınsal güzellikle ilgili toplumdaki gerçek dışı algılara karşı çıkmaktadır. Beden olumlama algısı sadece bedenin görünüşüyle alakalı olmayıp psikolojik sağlığın, yaşam kalitesinin, fizyolojik işlerliğinde kişinin olumlu beden imajına bağlı olduğu söylenebilmektedir (Tylka ve Wood- Barcalow, 2015).

Son yıllarda daha çok dikkat çeken beden olumlama hareketi, tüketim kültürünün tüketiciye dayattığı ideal bedene karşı, kötülener her beden kalıbının temsili ve normalleştirilmesi adına ortaya çıkan bir akımdır. Beden olumlama hareketinin amacı, tüketim kültürünün beden politikalarına karşı mücadelede etkili bir strateji geliştirmektir (Erdem, 2019). Bu akım, kadınlara dayatılmış ve cilatılmış bedenlerin reklamlarına karşı savaşılmaktadır.

Medya ve moda endüstrisinin, ideal beden imajını bir arzu nesnesi olarak sunması, gerçek dışı güzellik algılarının oluşmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, tüketiciler kendi bedenlerini idealize edilenle karşılaştırdıklarında memnuniyetsizlik ve kaygı yaşayabilmektedirler. Bu durum tüketicinin satın alma güdüsünü olumsuz etkilemektedir.

İsveç menşeli bir giyim perakendecisi olan H&M, genellikle büyük beden giyim kadın giyim markası Lane Bryant ve kişisel bakım markası olan Dove gibi bazı markalar tüketicilere kaygı ve memnuniyetsizlik yaşamaktan kaçınmak için reklamlarında büyük beden modeller kullanmış, reklam fotoğraflarına herhangi bir photoshop uygulamaktan kaçınmıştır. Modellerin sivilcelerini, selülitlerini, kilolarını ve çatlaklarını gizlemekten kaçınmış, görüneni olduğu gibi tüketicilere yansıtmıştır (Kohan, 2020). Bu olumlama destek veren iç giyim markası Aerie, 2014'te çeşitli beden ve vücut tiplerini rötuşuz kullanarak doğal güzellikleri vurgulayan Aerie Real kampanyası başlatmıştır (Selensky, 2019). Marka, tüketicilerin yoğun desteğiyle 2020 yılına kadar arka arkaya 21 çeyrek boyunca çift haneli büyüme elde ettiği görülmektedir (Kohan, 2020). Bu büyüme, tüketicinin markayla güçlü bir bağ kurduğunu ve kampanyayı benimsediğini gösteren bir işaret olarak değerlendirilebilir

Görsel 3.29. Aerie Real Kampanyası

Kaynak:<https://fashionista.com/2019/01/aerie-real-role-models-ad-campaign-spring-2019>

Rihanna'nın önderliğindeki Savage X Fenty markasının pazarlama stratejisi, beden çeşitliliği ve pozitif beden üzerine odaklanarak moda dünyasına büyük ses getirmiştir (Hakeem, 2020). Rihanna, markasını başlatırken, her beden tipine ve ten rengine hitap etmek istediğini belirtmiş ve modayı sadece belirli bir beden tipine odaklanan geleneksel anlayıştan uzaklaşarak, herkesin kendini güzel hissetmesini sağlamayı amaçlamıştır. Savage X Fenty'nin pazarlama kampanyaları, farklı beden tiplerini ve etnik kökenleri temsil eden modellerin kullanılmasıyla dikkat çekmektedir. Marka, kampanyalarında rötuşuz fotoğraflar kullanarak gerçekçi bir beden imajı sunma amacını taşımaktadır. Bu yaklaşım, tüketicilere güzellik standartlarına uyma baskısını azaltarak, her bedenin güzel olduğu mesajını iletmektedir (Hakeem, 2020). Görsel 3.30'da görülen Savage X Fenty'nin bu çeşitlilik odaklı pazarlama stratejisi, diğer markalara da benzer bir yönde ilerleme konusunda ilham kaynağı olmuştur. Beden çeşitliliği ve pozitif beden imajına vurgu yapmak, tüketiciler arasında markaya olan bağlılığı artırabilir ve daha geniş bir kitleye hitap etme potansiyeli taşıyabilmektedir.

Görsel 3.30. Rihanna, Savage X Fenty, NYFW, 2018

Kaynak: <https://www.elitedaily.com/p/rihannas-savage-x-fenty-nyfw-show-redefined-inclusivity-proving-all-body-types-are-sexy-af-11919598>

Kim Kardashian tarafından 2020 yılında kurulan dikişsiz iç giyim markası SKIMS “Solutions for every body” (Her beden/herkes için çözümler) sloganıyla, farklı beden tiplerine ve ölçülere sahip kadınları hedef alarak çeşitliliği ön planda tutmuştur (Yates, 2019). Görsel 3.31’ de görülen SKIMS kataloğu, pazarlama stratejisi, markanın ürünlerini farklı beden ve vücut tiplerini temsil eden modellerle tanıtarak gerçekleşmektedir. Kim Kardashian, katalog ve tanıtım görsellerinde genellikle farklı etnik kökenlere, beden tiplerine ve ölçülere sahip modellerin yer almasına özel bir önem verdiğini belirtmiştir (Yates, 2019). Bu yaklaşım, markanın herkesi kapsamaya çalıştığını ve her bedenin güzel olduğu mesajını iletmeyi amaçlamaktadır.

Görsel 3.31. Kim Kardashian, SKIMS, 2019

Kaynak: <https://www.glamour.com/story/skims-kim-kardashians-solutionwear-line>

Tarihsel süreç içerisinde beden formu başkalaşım geçirmiş olsa da ‘ideal’ kavramı varlığını korumuştur. ‘İdeal’ imgesinin anlam içeriği genel olarak; güzellik, erdemli, bakımlı, sağlıklı ve iyilik gibi değerlerden oluştuğu görülmektedir. Bedene yüklenmiş olan ‘ideal’ kavramın zıttı ise; çirkinlik, kötülük ve hastalıklı gibi olumsuz düşünceler yer almaktadır.

3.4.Kadın Giyim Modasında İdeal Beden Algısı

Tarihsel süreçten itibaren günümüze kadar moda, estetik olgusuyla iç içe olmuş beden formunu idealize etmiş ve somutlaştırılmıştır. Modanın yapı taşı olan giysiler beden aracılığıyla iletişim aracına dönüşmüş ve giysiyi taşıyan bireyin toplumdaki statüsünden karakterine kadar izleri barındırdığı görülmektedir. Moda tarihinde bireyin toplumsal açıdan varsayılışı 14.yüzyıla dayandığı görülmektedir (Fogg, 2014)

Modanın evrildiği bu tarihsel süreçte insan bedeni birçok değişime maruz kalmıştır. İdeal beden olgusunu taşıyabilmek için moda uğruna birçok kadın acı çekmeyi göze almıştır. Özellikle tasarlanan korseler ve kuşaklar kadınların belini inceltmek, göğüslerde de vurgu arttırmak amacıyla yapıldığı görülmektedir. Zamanla dönemin moda eğilimleri kadının alt bedenine de uyarlanmıştır. Bunlardan birkaçı tel kafes, yastık dolgu, jüpon ve sepet gibi parçalardır. Toplumdaki statü farklılığına vurgu yapan bu imgeseller, kadının ideallerini vurgu amaçla yapıldığı söylenebilmektedir (Parlak, 2022).

Moda tarihinde kadın giysileri, bedene ‘kum saati’ silüeti yaratmak amacıyla tasarlanmıştır. Giysilere kum saati formunu verebilmek içinde giysilerin kalıpsal oranlarını abartarak veya olduğundan daha fazla küçülterek tasarımlar yapıldığı görülmektedir. Özellikle beden bel vurgusunu belli etmek amacıyla vücudun anatomik yapısına aykırı olacak şekilde sıkıştırıldığı görülmektedir. Bu durum dönemin kadınlarında ciddi sağlık sorunlarını beraberinde getirmiş hatta ölümlere yol açtığı söylenebilmektedir (Sager ve Udale, 2013).

20. yüzyılın ortalarında ise ‘kum saati’ silüeti geride bırakılmış ve kadın bedenine ‘feminen’ bir algı yaratılmak istenilmiştir. Dönemin moda tasarımcıları silüetlerinde radikal değişmelere yönelse de Batı modasının tarihi, güzellik algısı doğrultusunda bedene yön vermiş ve sürekli kendini yenileyen estetik imgesini de beraberinde getirdiği söylenebilmektedir. 20. Yüzyılın ortasında kadın bedenini feminen silüete sokma düşüncesini 1947 yılında Christian Dior’un New Look (Yeni görünüm) koleksiyonu ile geride bıraktıkları görülmektedir. Görsel 3.32’de görülen tasarımda, kadın bedenine yönelik algı yeniden şekillenmiş ve geniş korseler, ince bel vurgusu silüeti ortaya atıldığı görülmektedir (Pektaş 2006).

Görsel 3.32. Christian Dior, New Look, 1947

Kaynak: <https://curatedition.com/fashion/dior-new-look-never-gets-old/>

İdeal beden algısına atıfta bulunan Cristobal Balenciaga ise kısa boylu, etine dolgun kadınlar için tasarımlar sergilemiştir. Görsel 3.33'de görüldüğü gibi Balenciaga tasarladığı elbise modelindeki drapeler ve fırfırlar kadın bedenini daha fazla katmanlı göstererek, aslında giysinin altındaki dolgun bedeni yansıttığı düşünülmektedir (Fishel, 2013).

Görsel 3.33. Cristobal Balenciaga, 1948

Kaynak: Parlak, 2022

1960'lı yıllarda kadın beden silüeti tekrar feminen bir görüntüye bürünmüştür. Feminen kadın beden silüetinde düz göğüs formu, kısa saçlar, kum saati formundan daha dikdörtgen beden formunda dar omuzlar ve dar kalçalar ile zayıf beden algısını benimsedikleri görülmektedir. 1968 yılında kadın bedenindeki 'zayıf beden algısı' İngiliz model Twiggy tarafından yayılmaya başlamıştır (İnceoğlu 2016).

1980'li yıllarda kadının toplumdaki konumu büyük değişime uğramış ve kadın profili daha ön planda olmuştur. Kadın bedeni silüetine androjen bir görünüm yerine daha kadınsı ve kadınsı vücut hatlarını referans aldıkları söylenebilmektedir (Dawis, 1997). Bununla beraber dönemin birçok moda tasarımcıları kadın bedenine tasarlanan giysiler tarafından zülüm olmasını göz ardı etmiş ve kullanım kolaylığı sağlayan alternatif giyim unsurları üretmişlerdir (Mcrobbie, 2013).

4. YÖNTEM

Araştırmanın yöntemi nitel araştırma tekniği ile oluşturulmuştur. Nitel araştırma yöntemi; “Bilim, gerçeği ve olguları önyargısız, tarafsız olarak anlama, bulma ve doğrulama yöntemidir. Araştırma yöntemleri, bilimsel düşüncenin bir sonucudur” olarak tanımlanabilir (Kaptanoğlu, 2013: 13). Bu tez çalışması, moda tasarımı ve sanat akımları kapsamında bir sürrealizm tekniği olan trompe l’oeil’in moda tasarımlarına ve moda tasarımındaki beden olumlama etkisinin incelenmesi ve trompe l’oeil tekniği ile hazırlanmış bir kapsül koleksiyonun sunulmasını amaçlamıştır. Bu tez çalışması, literatür taraması yapılarak oluşturulmuştur çünkü moda ve sanat etkileşimi gibi geniş kapsamlı bir konuyla ilgili literatürler de geniş sayıda kaynak olsa da moda ve trompe l’oeil tekniği kavramıyla ilgili sınırlı sayıda kaynak bulunmaktadır.

4.1.Araştırma Modeli

Bu yöntem, moda tarihi kitapları, sanat tarihi, sanat akımları kitapları, sürrealizmin tarihi, trompe l’oeil tekniği, ideal kadın bedeni kitapları, beden olumlama algısı dergileri ve moda ve sanat etkileşimi tezleri, resmi internet siteleri ve trompe l’oeil tekniğini kullanarak tasarlanmış giysi tasarımları dergileri gibi çeşitli kaynakları içermektedir. Bu yöntem, mevcut literatürdeki bilgilerin gözden geçirilmesini, ilgili bulguların belirlenmesini ve ardından bu bulguların analiz edilmesini içerir. Elde edilen bu bilgiler doğrultusunda trompe l’oeil tekniği ve beden olumlama algısı kavramlarından ilham alınarak kapsül koleksiyon hazırlanmıştır.

4.2.Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında literatür taraması yapılmıştır. Bu literatür taramasında, konu ile ilgili araştırma yapan kurumlar, kuruluşlar, kütüphaneler, yerli ve yabancı makaleler, kitaplar, tezler, internet kaynakları ve defilelerden yararlanılmıştır. Literatür taraması sonucunda konu ile ilgili veriler incelenmiş ve araştırma kapsamında moda ve sanat etkileşimi çerçevesinde, modacıların trompe l’oeil tekniğinden esinlenerek yaptığı giysi tasarımları örnekleri üzerinden incelemeyi ve bu inceleme doğrultusunda beden olumlama kavramıyla birlikte kapsül bir koleksiyon hazırlanmış ve analiz edilmiştir.

4.3. Kapsül Koleksiyon Hazırlama Süreci

Sanat akımları ve teknikleri, moda alanıyla tasarımcılara ilham kaynağı olmuştur. Trompe L'oeil sanat ve modayı birbirine bağlayan güzel örneklerden biri olmuştur. Tasarımcıya, sanata farklı bakış açısıyla düşündürmeyi amaçlayan Trompe L'oeil tekniği sadece modayla sınırlı kalmamıştır, birçok alanda da sıkça karşımıza çıkmaktadır. Trompe L'oeil ve beden olumlama kavramları birleşerek algıda yanılsama sağlanmaktadır. Bu çalışmada Trompe L'oeil tekniği ve beden olumlama algısından ilham alınmış ve kapsül koleksiyon tasarlanmıştır.

'Freedom of Lines' (Çizgilerin Özgürlüğü) isimli koleksiyonda Trompe L'oeil tekniğini beden olumlama algısıyla birleştirerek tasarım yapılmıştır. Koleksiyon tasarım sürecinde Trompe L'oeil tekniği ve beden olumlama algısıyla ilgili yapılmış tasarımlar incelenmiş ve ilham kaynağı olmuştur. Araştırmadaki bilgiler doğrultusunda oluşturulan kapsül koleksiyonun sezonu İlkbahar/Yaz olarak belirlenmiştir. Koleksiyonun hedef kitlesi genç yaş kadın olarak tasarlanmıştır. Hazırlanan bu koleksiyondaki renk paleti sarı, siyah, beyaz ve mavi olarak belirlenmiştir. Kapsül koleksiyonun diğer koleksiyonlardan ayıran özelliği, tasarım dikildikten sonra üzerinde çeşitli kalemler ile form ve algı çizimleri oluşturulmuştur. Aynı zamanda koleksiyondaki parçaların giyilebilir olarak tasarlanması açısından önem taşımaktadır. Koleksiyonun tasarımı için eskiz çalışmalarına başlanmadan önce, ilham kaynağı olan renklerin ve görsel imgelerin izleyiciye sunulduğu hikâye panosu (mood board) hazırlanmıştır. Bu koleksiyonda asıl anlatılmak istenen, boyutlar arası karmaşa ve görünenin arkasındaki gizem duygusu olmuştur.

Adobe Photoshop CC programında hazırlanan hikâye panosu, izleyiciye koleksiyondan ön izleme ip uçları sunmaktadır.

'Freedom of Lines' adlı koleksiyonda oluşturulan eskiz çalışmalarından toplam beş adet tasarım seçilmiştir. Yapılan tasarımlarda kadın bedeninin gizemi için farklı formlara yer verilmiştir. İzleyiciye daha yakından inceleme arzusu katmaktadır.

Koleksiyonda asıl anlatılmak istenen, kadın bedeninin belli bir kalıba sığdırılmadan, kalıplaşmış ölçülerden uzak tutularak çizgiler ve tekniklerle aldatma, yanılsama görünümü vermektir.

Görsel 4.1. Freedom of Lines, Hikâye Panosu

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Moda olgusu kendisini geliştirmek için birçok kaynaktan beslenerek hızla gelişmiş ve yükselmiştir. Giyim kültürünün moda olgusuna dönüşmesinin en önemli etkenleri insan bedenini şekillendirme, değiştirme ve güzel gösterme duygusunun ağır basması etkili olmuştur. İnsanın temel ihtiyaçlarından biri olan giyim kuşam dönemlere göre de farklılık göstermiş ve zamanla birçok sanat dallarından etkilenmeye başlamıştır.

Moda tasarımcıları yaşadıkları dönemin sosyo-kültürel olaylarından, ekonomik gelişmelerinden, sanatsal olgularından esinlenerek estetik algısıyla harmanlayarak kendi eserlerine konu almışlardır. Aynı zamanda moda tasarımcılarına esin kaynağı olan, sanat akımları da dönemin özelliklerine paralellik göstermiştir. Sanat akımları, sanatçılara ilham kaynağı olmuş ve yeni biçim, tarz ve formların oluşmasının önünü açmıştır. Sanat akımları yayılmaya başladıkça moda tasarımcıları tarafından farklı düşünce tarzları ortaya çıkmıştır. Böylelikle moda sanatla iç içe olmuş ve moda olgusunun dinamizmini canlı tutmuştur.

Gerçekleştirilen araştırma doğrultusunda kavramsal çerçeve kısmında detaylı bir şekilde ele alınan moda ve sanatın etkileşiminden bahsedilmiştir. Bu doğrultuda sürrealizm sanat akımının ilkeleri etkisinde moda tasarımcıları tarafından gerçekleştirilmiş kadın giysi tasarım uygulamaları incelenerek sürrealizm sanat ilkelerinin moda endüstrisine yansırken birden fazla yöntemin kullanılabilirliği bilgisine ulaşılmıştır. Bunlardan bir tanesi gözü aldatmak anlamına gelen “trompe l’oeil” (gerçeküstüçülük) akımı ile iki boyutlu bir düzlemde yanılısama yaratarak üç boyutlu bir düzlem algısı oluşturmaktır. Bu teknik giysilere kalıp veya baskı ile uygulanabilmektedir. Moda tasarımcıları giysi kalıplarını sürrealizm sanat akımının trompe l’oeil tekniği ilkelerine yer vererek baskı, aplike, boyama teknikleriyle illüzyonist bir görünüm elde etmişlerdir.

Bu araştırma sonucunda gerçeküstücü yaklaşımlar doğrultusunda trompe l’oeil tekniğinin moda endüstrisine uyarlanabilirliğini metafaz ve metamorfoz, vücut bölümleri, deformasyon, yer değiştirme, doğal ve yapay alanlar ve illüzyon teknikleri örnek gösterilmiştir. Araştırmanın bu bölümü detaylı şekilde ele alınmış olup moda tasarımcılarının tasarımlarında görsel yanılısama yaratmak için birçok teknik kullandığı bilgisine ulaşılmıştır.

Moda endüstrisinde sürrealizm sanat akımının trompe l’oeil tekniği ilkelerinin uyarlanabilirliği doğrultusunda moda tasarımcılarının yer verdiği bir teknik ise kumaş

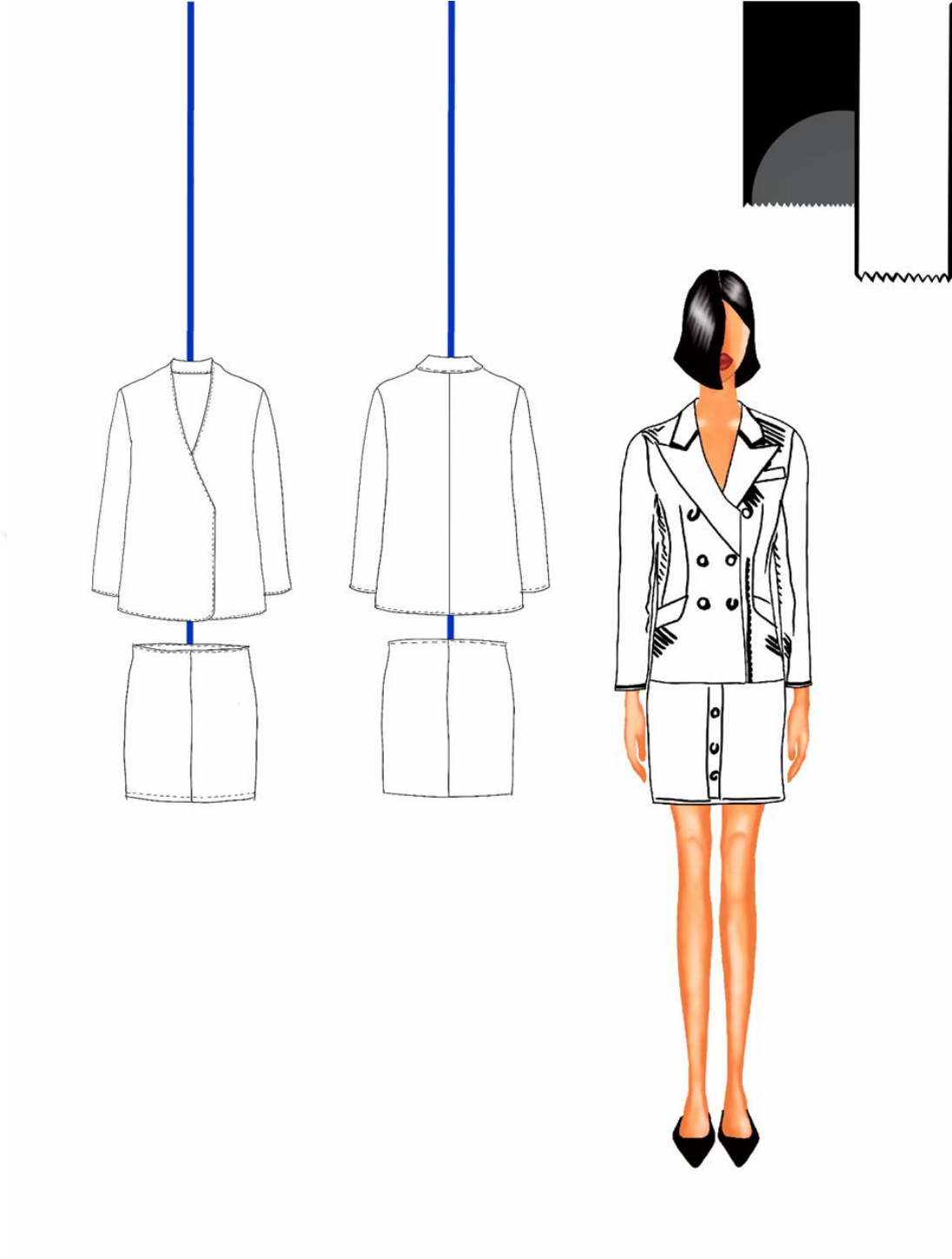
yüzeilerine uygulanan baskı tekniği olmuştur. Moda tasarımcıları çeşitli baskı teknikleri ile trompe l'oeil akımının temel ilkesi olan yanılsama algısını kumaş yüzeilerine aktarabilmişlerdir. Daha önceki bölümde incelenen trompe l'oeil sanat akımının etkisinde gerçekleştirilmiş kadın giysi tasarımları doğrultusunda, tasarımcıların gerçeküstü sanat akımının tekniklerinden biri olan baskı ve çizim yöntemiyle illüzyonist dikiş tekniklerine yer verdikleri bilgisine ulaşılmıştır. Ulaşılan bu bilgilere göre kadın giysi tasarımı uygulamalarının incelenmesi sonucunda moda tasarımcılarının geçmişte ve günümüzde sürrealizm sanat akımı altında trompe l'oeil tekniğinden etkilenmiş oldukları ve etkilenmeye devam ettikleri bilgisine ulaşılmıştır.

Bu araştırmayı diğer araştırmalardan farklı tutan kısım ise trompe l'oeil tekniğini beden olumlama algısı ile birlikte incelemek olmuştur. Bu doğrultuda ideal diye imgeleştirilen kadın beden formuna trompe l'oeil tekniğinin ilkelerinden yararlanarak giysi formları oluşturabileceği bilgisine ulaşılmıştır. Modanın öncelikli amacı tüketim kültürünün devamlılığını sağlamak olmuş ve kadınlara dayatılan güzellik ve ideal beden formu baskılanmıştır. Bu baskı kadınların kimlik ifadelerini vücutlar üzerinde sergilemeleri yönünde şekillenmiştir. Araştırmanın kapsamında bahsedilen “beden olumlama algısını” görsel yanılsama tekniği olan trompe l'oeil ile birlikte bağdaştırılmıştır. İdeal kadın bedeninin ölçülerinin aslında kişinin kendi bedeninde olan ölçülerden ibaret olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

5.1. Wrinkled Lines, Tasarım 1

Trompe l'oeil tekniği kullanılarak yapılan tasarım, Görsel 5.1'de görülen iki parçadan oluşmaktadır. Klapa yaka ceket kalıbı ile tasarlanan ceketle elastan kumaş tercih edilmiştir. Trompe l'oeil etkisini yansıtılabilmek için kalıp üzerinden olmayan aksesuarlar kalem ile çizilmiştir. Kıyafetin beden stndeleyen meydana getirdiği kırılışık efekti de ceketin üzerine çizilmiştir. Böylelikle askıda durduğunda bile kırılışık görünüme sahip olan ceket trompe l'oeil tekniğini yansıtılmaktadır. Etekte ise düz kare kalıp tercih edilmiş ve etek kapama aksesuarları kumaş ile gizlenmiştir. Eteğin kapama düğmeleri gizlenmiş olsa da sahte görünüm ile eteğin üzerine çizilmiştir. Tasarım 1'e genel bakıldığında gözün gördüğü çizgisel detayların hepsinin birer aldatmaca, yanılsama olduğu grlmştir.

Tasarım 1'de zıtlığı vurgulamak için siyah ve beyaz renkler tercih edilmiştir. Beyaz kumaşın üzerine siyah renk çizgilerle çarpıcı ve etkileyici bir görünüm izlenimi verilmek istenmiştir.

Görsel 5.1.Wrinkled Lines, Tasarım 1

5.2. Folded Realities, Tasarım 2

Görsel 5.2’de görülen, trompe l’oeil tekniği ve beden olumlama algısından etkilenip giysi tasarımı oluşturulmuştur. Tek bir parçadan oluşan elbise kalıbında gözü yanıltıcı nüanslara yer verilmiştir. Volan ve firfırların bir arada kullanılarak göze karmaşık gelen tasarım 2’de kumaş üzerine baskı tekniğinden yararlanılmıştır. Tasarım 2’de standart beden ölçüsüne atıfta bulunulmuş ve insanın en güzel ve kendisini en iyi hissettiği bedeninde kendi beden ölçülerinden oluştuğunu vurgulamak istenmiştir. Bunu da trompe l’oeil tekniğini kullanarak eleştirel bir şekilde tasarıma yansıtılmıştır.

Tasarımda kullanılan aksesuarlar volanlar, firfırlar ve vurgulanan bel ölçüsü izleyicinin algısında yanılsama yaratmak için tasarlanmıştır. Böylelikle iki zıt kavramın bir tasarımda buluşması gözler önüne serilmiştir. Tasarımda tercih edilen renkler, sarı ve siyah olup, sarının en iyi öne çıkacağı zemini siyah olduğu düşünölmüştür.

Görsel 5.2.Folded Realities, Tasarım 2

5.3. Phantom Frills, Tasarım 3

Trompe l'oeil tekniği kullanılarak tasarlanan tasarım Görsel 5.3'de görüldüğü gibi iki parçadan oluşmaktadır. Kurdeleli ve firfir imgeleri üç boyutlu algı yaratması için kumaş üzerine baskı tekniği ile yapılmıştır. Bluzun yakasından başlayıp, omuzlara doğru inen firfir bluze ek bir parçadan oluşuyormuş gibi tasarlanmıştır. Tasarım 3'de ki bluzu tasarlariken Elsa Schiaparelli'nin triko kazağındaki fiyonktan ilham alınmıştır.

Tasarım 3'ün alt parçası olan pantolon trompe l'oeil tekniği ile tasarlanmış olup pantolonun içindeki beden hatlarını yansıtmaktadır. Pantolonun kemer detayı, kapama düğmeleri ve cep detayları baskı tekniğiyle ve çizim tekniğiyle yapılarak varlığı vurgulanmıştır. Pantolon kalıbının ölçüsünden dar şekilde tasarlanan baskı tekniği beden olduğundan daha küçük gösterilmesine algılatmak için tasarlanmıştır.

Pantolonun gökyüzü mavisinde tasarlanmasının amacı ise, evreni temsil eden kolların önünde olan gökyüzünü yansıtmaktadır. Tasarıma eşlik eden insan maskesi algılanın dışındaki yüz ifadesini yansıtmaktadır.

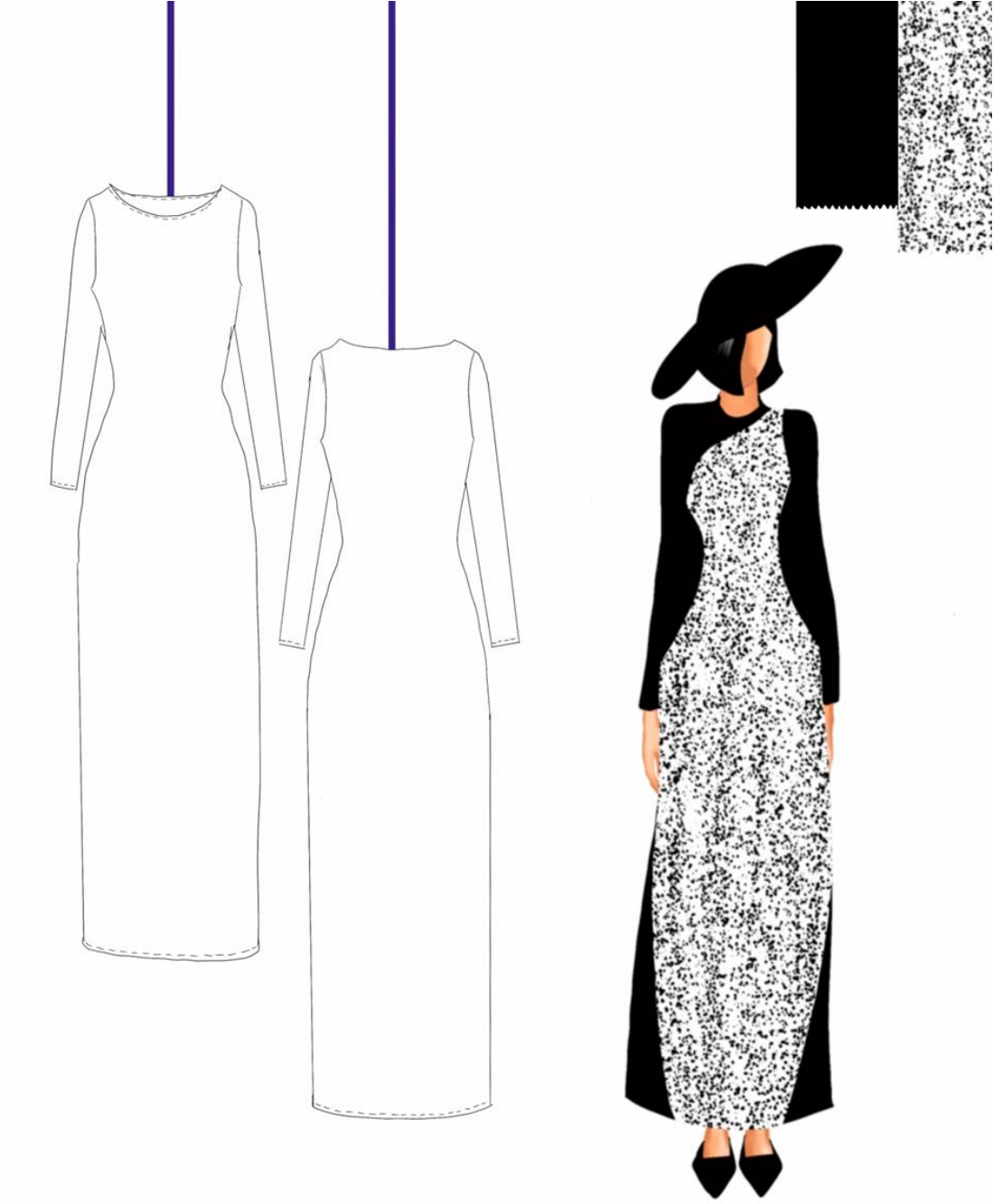

Görsel 5.3. Phantom Frills, Tasarım 3

5.4. Imagined Ideal, Tasarım 4

Trompe l'oeil ve beden olumlama ile tasarlanan tasarım Görsel 5.4'de görülen tek parçadan oluşan elbise formunda tasarlanmıştır. Fütürizm sanat akımından ilham alınıp tasarlanan tasarım 4'de beden gözün gördüğü şekilde tasarlanmıştır. Kıyafetin altındaki beden ölçüsünün esas olup tasarım üzerindeki kalıp şaşırtmalı baskı tekniği aldatmaca niteliğinde olmuştur. Tasarımı siyah arka plan ile illustre edildiğinde elbise tek omuzlu bir elbise kalıbına dönüşmektedir. Böylelikle elbisenin kullanıldığı arka plana göre de illüzyon oluşturduğu görülmektedir. Trompe l'oeil tekniği ve beden olumlama algısı arasındaki zıtlığı yansıtmak için; gece ve gündüz nitelendirilmiş siyah ve beyaz renkleri kullanılmıştır.

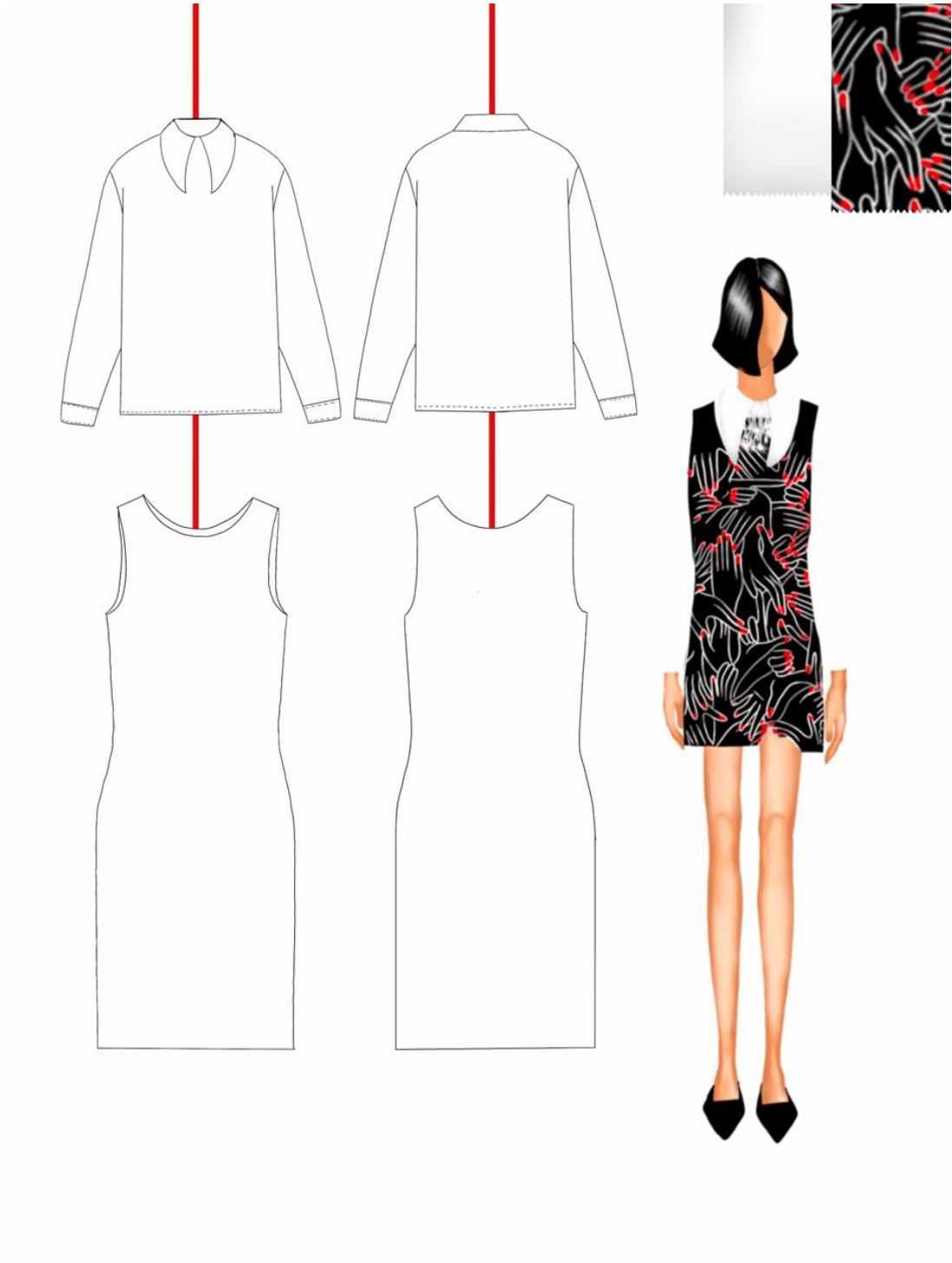

Görsel 5.4.Imagined Ideal, Tasarım 4

5.5. Enwrapped Elegance, Tasarım 5

Trompe l'oeil tekniği ile yapılan tasarım Görsel 5.5de görülen 1936 yılında Elsa Schiaparelli'nin Salvador Dali ile ortak çalışmasının sonucunda çıkan 'gece eldiveni' tasarımından ilham alınmıştır. İki parçadan oluşuyormuş gibi görünse de tek parçadan bütünlük sağlanılmıştır. Tasarım 5'de sürrealizm sanat akımını giysi tasarımına yansımaları görülmektedir. Tasarımda boyun da kullanılan aksesuar kolye trompe l'oeil tekniği ile tasarlanmış ve görsel yanıltma unsuru olmuştur. Tasarımda tasarlanan ayakkabı ise izleyiciye ayakların çıplak olduğu izlenimi vermektedir. Koleksiyon izleyiciye tasarımın üç boyut mu iki boyut mu olduğunu düşündürmektedir.

Görsel 5.5. Enwrapped Elegance, Tasarım 5

KAYNAKLAR

- Aage, T. ve Belussi, F. (2008), "From Fashion to Design: Creative Networks in Industrial Districts, Industry and Innovation, 15(5), 475-491. Erişim Tarihi 23 Mart 2023.
- Aktepe ř. –Çetin İ. (2019). "Gerçeküstüçülüğün Yenilikçi Giyim Modasına Etkileri", İdil Dergisi, Cilt 8, Sayı 54, 2019, Erişim Tarihi 9 Mart 2022.
- Ayla Birinci, (2015), Kapadokya Bölgesi Kiliselerindeki Fresklerin Seramik Yüzeyleerde Yorumu, Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu, s:3, Erişim Tarihi 22 Mart 2022.
- Ayşe Nilay Evcil, (2020), Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sağır Duvarları Sanatla Kazanmak: Duvar Resimleri, Erişim Tarihi 5 Haziran 2022.
- Battersby, M. (1974). *Trompe L'oeil: The Eye Deceived*, St.Martin's Academy Publishing, England, Erişim Tarihi 7 şubat 2022.
- Bird, M. (2016). Sanatı Değıştiren 100 Fikir, Literatür Yayınları, İstanbul, Erişim Tarihi 11 Mayıs 2022.
- Blum ve Dilys E. (2003). Shocking! The Art and Fashion of Elsa Schiaparelli. Philadelphia, New Haven, Conn., and London: Philadelphia Museum of Art in association with Yale University Press. Erişim Tarihi 13 Haziran 2023.
- Body Painting: Masterpieces by Joanne Gair Books*, Erişim Tarihi 4 Ekim 2022
- Park, E. K. (2010). *A study of fake design in the fashion of the 2000s*, *Journal of the Korean Society of Clothing and Textiles*, No: 3-60, March, ss. 110-122, Erişim Tarihi 15 Ağustos 2022.
- Breton, A. (2011). What is Surrealism? : Selected Writings. Edited and introduced by Franklin Rosemont: Pathfinder Press. Erişim Tarihi 14 Nisan 2022.
- Bruce, Kevin (2006), *The Murals of John Pugh: Beyond Trompe l'Oeil*. Berkeley, Californi, Erişim Tarihi 7 şubat 2022.
- Eray, Fatma (2000). "Doğayı Modaya Taşıyan Bir Yorumcu Elsa Schiaparelli", *Konfeksiyon Teknik Dergisi*, Sayı 67, Ocak 2000, ss.54-56, Erişim Tarihi 21 Mart 2022.
- Eşiyok Sönmez, E., & Özgen, Ö. (2017). Medya kullanımı ve beden imajı: Türkiye ve İngiltere örneğı. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (27), 78-95. Erişim Tarihi 16 Mart 2023.

- Evecen, Arzu. Kırkıncıoğlu, Zeynep. “Giysiyle Gelen Biçim-sizlik”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 13 Sayı: 2020. Erişim Tarihi 12 Nisan 2022.
- Fashion, A History from the 18th to the 20th Century, The Collection of the Kyoto Costume Institute, Taschen, Germany, 2002, s. 58. Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023.
- Fleming, J. and Honour, H. (2016). *Dünya Sanat Tarihi. Hakan Abacı (çev.). Alfa Yayınları, s. 948. ISBN 978 605-171-347-2, İstanbul, Erişim Tarihi 9 Mayıs 2022.*
- Gülşah Güler, *Kadın Giyiminde Trompe L’oeil Uygulaması*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, 2020, Erişim Tarihi 24 Nisan 2022.
- Jameson, F. (2005), Kültürel Dönemeç, (Çev.: İnal, K.), Dost Kitabevi, Ankara. Erişim Tarihi 12 Mayıs 2024.
- Kelbie, Paul (31 August 2006). "'Pavement Picasso' dazzles pedestrians with 3D masterpieces". *The Independent*. Retrieved 2014-01-19, Erişim Tarihi 11 Mayıs 2022.
- Kozbekçi Ayranpınar, Selda (2018). “Elsa Schiaparelli Örneğinde Moda-Sanat İlişkisi”, *ukurova Üniversitesi II. Uluslararası Sanat Araştırma Sempozyumu*, ss. 316-323, Erişim Tarihi 21 Mart 2022.
- Köse, H. (2011). Tüketim Toplumunda Bir “Sosyal Beden” Kurgusu Olarak Kadın. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 6 (4), 75-89. Erişim Tarihi 11 Ağustos 2023.
- Lanthier, Yves (2004). *The Art of Trompe L’oeil Murals*, Çin: North Light Books Yayıncılık, Erişim Tarihi 24 Nisan 2022.
- Leppert, R. (2009). *Sanatta Anlamın Görüntüsü: İmgelerin Toplumsal İşlevi*: Ayrıntı Yayınları, İstanbul, Erişim Tarihi 12 Mayıs 2022.
- Leyla Yıldırım, "Tekstil Tasarımında Bir Dönüm Noktası: Sonia Delaunay", Yedi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Sayı: 4, İzmir, 2010, s.66. Erişim Tarihi 15 Nisan 2023.
- Martin Richard. , *Fashion and Surrealism*, Rizzoli International Publications Inc., New York, 1996 Erişim Tarihi 4 Eylül 2023.
- Nazlı, Aylin, “Görünmeyen” Bedenden “Görünen” Bedene: Beden’in Sosyolojisi, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi/Journal of Sociological Research 2005. Erişim Tarihi 21 Ocak 2022.

- Neret, Gilles, Salvador Dali, Taschen ve Remzi Kitabevi, Germany, 2005 Erişim Tarihi 20 Ocak 2023.
- Öz, Nurhayat (2007). *Mimarlıkta Hakikinin Sanallaşması ve Sanalın Hakikileşmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Doç Dr. Belkıs Uluoğlu, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı, İstanbul Erişim Tarihi 21 Şubat 2024.
- Özudoğru, Ş. (2012). 19. Yüzyıldan Günümüze Moda ve Sanat Etkileşimi, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Endüstriyel Sanatlar Anabilim Dalı Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir. Erişim Tarihi 13 Ekim 2022.
- Özudoğru, Ş. (2013). Modern Sanat Akımları ve Moda, *İdil Sanat Dergisi*. Erişim Tarihi 15 Ocak 2023.
- Patricia Allmer, ‘*This Is Magritte*’, 2016, Erişim Tarihi 7 Şubat 2022.
- Parlak, S. D. (2006), *Giyim Modasında Gerçeküstücü Yaklaşımlar*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil Ana Sanat Dalı, İzmir. Erişim Tarihi 20 Eylül 2022.
- Seniha Ünay, (2015). Bugün Natürmort, *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi İnönü University Journal of Culture and Art*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 71-78, Erişim Tarihi 16 Mart 2022.
- Sevda Demir Parlak, *İdeal Beden Algısıyla Kadın Giyim Modasında Oluşan Kodlar ve Silüetlerdeki Biçimsel Değişimler*, 2022. Erişim Tarihi 21 Haziran 2023
- Topal, V. (2014). *20. YY Resim Sanatında Natürmort’un Kavramsal Kullanımı*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Erişim Tarihi 25 Haziran 2022.
- Yıldırım, L. (2010). Tekstil Tasarımında Bir Dönüm Noktası: Sonia Delaunay, Yedi: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi. Erişim Tarihi 5 Ağustos 2023.
- Young Kim, S. (2010). “*Modern Modada Trompe L’oeil İfadeleri Üzerine Bir Çalışma*”, *Kore Giyim ve Tekstil Derneği Dergisi*, Cilt 34, Sayı 4, 2010, Erişim Tarihi 5 Mayıs 2022.
- Yüksel Şahin, *Geleneksel Türk Giyim Kültürü ve 20. Yüzyıl Modasının Kesişme Noktası: Geometrik Kesim*, *Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, Mayıs/Haziran’16 Cilt:19 Sayı:17 s:378, Erişim Tarihi 22 Şubat 2022.

- Watson Linda (2007). *Modaya Yön Verenler*, çev. G. Ayas, İstanbul: Güncel Yayıncılık, Erişim Tarihi 18 Haziran 2022.
- Watt, J. (2013). Vogue On Elsa Schiaparelli. London. Erişim Tarihi 24 Şubat 2023.
- WWD. 20 November 2013. "Thom Browne Branching Out". Retrieved 21 November 2013, Erişim Tarihi 8 Mart 2022.

İnternet Kaynakları

- https://www.wikiwand.com/en/Samuel_Dirksz_van_Hoogstraten Erişim Tarihi 11 Şubat 2022.
- <https://artofjohnpugh.com/portfolio/academe> Erişim Tarihi 12 Mart 2022.
- <https://curatedition.com/accessories/moschino-ss2019-a-sartorial-spectrum-that-sparks-joy/> Erişim Tarihi 2 Ocak 2022.
- <https://www.reveriepage.com/blog/thome-browne-spring-2020-meanswear> Erişim Tarihi 5 Mayıs 2022.
- <https://abcnews.go.com/GMA/Style/kim-kardashian-west-announces-skin-shapewear-line/story?id=65199868> Erişim Tarihi 13 Ekim 2022.
- <https://www.dailyartmagazine.com/elsa-schiaparelli-art/> Erişim Tarihi 20 Mayıs 2023. <https://www.the-edge-mag.com/2023/03/04/schiaparelli-a-piece-of-history/> Erişim Tarihi 22 Mayıs 2023.
- <https://www.schiaparelli.com/en/21-place-vendome/the-life-of-elsa/#5> Erişim Tarihi 10 Mayıs 2023.